

NARUČILAC: OPĆINA BUŠOVAČA
IZVRŠILAC : URBANISTIČKI ZAVOD BiH

PROSTORNI PLAN OPĆINE BUŠOVAČA 2026g.

PROSTORNA OSNOVA

JULI 2008.GODINE

DIREKTOR:

MUGDIM ČUKLE,dipl.ing.arh.

Prostorna osnova "Prostornog Plana Općine Busovača 2026 g." sastoji se od tekstualnog obrazloženja i slijedećih grafičkih priloga:

1. KARTA UPOTREBNE VRIJEDNOSTI ZEMLJIŠTA – BONITET R 1:25000
grafički prilog br.1.
2. KARTA UPOTREBNE VRIJEDNOSTI ZEMLJIŠTA – ZONE R 1:25000
grafički prilog br.2.
3. SINTEZNI PRIKAZ POSTOJEĆEG STANJA
PROSTORNOG UREĐENJA R 1:25000
grafički prilog br.3.
4. SINTEZNI PRIKAZ POSTOJEĆEG STANJA
PROSTORNOG UREĐENJA – INFRASTRUKTURA R 1:25000
grafički prilog br.4.
5. KONCEPT POLICENTRIČNOG SISTEMA NASELJA R 1:25000
grafički prilog br.5.
6. SINTEZNI PRIKAZ KORIŠTENJA PROSTORA
U PLANSKOM PERIODU R 1:25000
grafički prilog br.6.

Navedeni grafički prilozi dati su i u tekstualnom obrazloženju uz slijedeće grafičke priloge:

1. IZVOD IZ PROSTORNOG PLANA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA/ŽUPANIJE
2001 – 2020 g. – NAMJENA POVRŠINA R 1:50000
2. HIPSOMETRIJSKO-HIDROGRAFSKA KARTA R 1:25000
3. GEOLOŠKA KARTA R 1:25000
4. KARTA KULTURNO-HISTORIJSKOG NASLIJEĐA R 1:25000
5. KONTAMINIRANOST PROSTORA MINAMA R 1:50000

**PROSTORNI PLAN OPĆINE BUSOVAČA
PROSTORNA OSNOVA**

URBANISTIČKI ZAVOD BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO, Zelenih beretki 14. Tel/fax++387 33 66 84 56

UVODNE NAPOMENE

Na osnovu Ugovora broj 01-23-2620/06 od 11.08.2006.godine pristupilo se izradi PROSTORNOG PLANA OPĆINE BUSOVAČA 2026.g.

Izrada "PROSTORNE OSNOVE PROSTORNOG PLANA" Općine Busovača urađena je u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju ("Sl. novine F BiH" broj 2/2006.g.) Zakona o prostornom uređenju Srednjobosanskog Kantona/Županije br. 11/2005 g. i "UREDBI" o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja ("Sl. list F BiH" broj 63/2004.g.) uvažavajući opredjeljenja savremenog svijeta o održivom razvoju, zaštiti, uređenju i racionalnom korištenju prostora i resursa.

Kako je Zakon o prostornom uređenju utvrdio da se Prostorni plan Općine usklađuje sa planovima višeg reda kao što su:

- Prostorni plan šireg područja
- Plan razvoja putne mreže BiH
- Vodoprivredna osnova
- Plan razvoja elektroenergetike
- Šumsko-privredna osnova
- Studija upotrebne vrijednosti zemljišta

Radni tim je tokom izrade "PROSTORNE OSNOVE PROSTORNOG PLANA" općine Busovača, ostvario kontakte sa predstavnicima institucija koje su nadležne ili su radile na izradi navedenih Planova i preuzeo podatke potrebne za izradu "PROSTORNE OSNOVE PROSTORNOG PLANA" općine Busovača.

Korišteni su podaci iz slijedeće postojeće planske dokumentacije:

- Prostorni plan Srednjobosanskog Kantona/Županije 2001-2020.godine
- Prostorni plan općine Busovača iz 1991.godine
- Strategija prostornog uređenja Federacija I faza iz 1997.g.
- Prostorni plan BiH za 1981.g.
- Regionalna strategija ekonomskog razvoja za ekonomsku regiju Centralne BiH EURED 2004.g.

Preuzeti su statistički podaci i procjena broja stanovnika općine Busovača za 2002.g. i 2006.g. od referenta za statistiku iz općine Busovača i Statističkog zavoda BiH.

U procesu istraživanja parametara za izradu Prostornog plana općine Busovača, izvršeno je anketiranje osnovnih subjekata razvoja: privredne i društvene infrastrukture (obrazovanje, dječija zaštita, zdravstvo, trgovina, uslužne djelatnosti, ugostiteljstvo i turizam).

Izvršen je obilazak i iscertavanje na kartu izgrađenih struktura na terenu.

Potreba izrade Prostornog plana Općine Busovača proizašla je zbog agresije u periodu 1992-1995 g. koja je izmjenila faktore na osnovu kojih su data planska opredjeljenja u postojećoj planskoj dokumentaciji. Prostornim planom Općine Busovača utvrđuju se temeljni ciljevi i planska opredjeljenja privrednog razvoja i prostornog uređenja, broj stanovnika za plansku godinu, zaštita resursa i namjena prostora (policentričan sistem naselja komunalna infrastruktura i sadržaji društvene infrastrukture i dr.)

POSTOJEĆA PLANERSKA DOKUMENTACIJA

IZVOD IZ PROSTORNOG PLANA BiH IZ 1981.g.

Prostorni plan BiH iz 1981.g. utvrdio je policentričan razvoj sistema naselja. To znači da na prostoru općine Busovača, treba utvrditi centre gravitacionog područja. Jačanjem razvoja centara gravitacionog područja, izvršit će se transformacija cjelokupnog prostora Općine, u kojem će centri gravitacionog područja biti nosioci razvoja tog dijela Općine i na taj način omogućiti ravnomjeran razvoj cijelog područja Općine. Izgradnjom odgovarajućih sadržaja društvene infrastrukture u centrima smanjit će se razlika u životnom standardu između grada i sela i omogućiti stanovnicima gravitacionog područja zadovoljenje svih potreba koje civilizirano društvo treba da pruži svakom pojedincu.

IZVOD IZ STRATEGIJE PROSTORNOG UREĐENJA FEDERACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE I FAZA 1997.godine

POSLJEDICE RATA NA ČINIOCE PROSTORNOG UREĐENJA

Agresija na Bosnu i Hercegovinu uslovlila je razaranja svih izgrađenih struktura. Gradovi, sela, zaseoci, spomenici i spomeničke cjeline, objekti društvenog standarda, poslovne, privredne, vjerske građevine, objekti društvene i komunalne infrastrukture oštećeni su ili porušeni.

Agresija na Bosnu i Hercegovinu imala je tragične posljedice na stanovništvo. Pokrenut je najveći izbjeglički talas poslije II svjetskog rata u Evropi.

SISTEM NASELJA

Prema osnovnoj socio-funkcionalnoj diferencijaciji sva naselja u BiH se dijele u dvije grupe: seoska i gradska naselja. Gradskim naseljima su se smatrala ona koja imaju dvije hiljade i više stanovnika i najmanje 90% nepoljoprivrednog stanovništva (metoda po MACURI).

Urbanitet za Federaciju BiH iskazan je odnosom stanovništva općinskih centara i ukupnog stanovništva Federacije i iznosi 42,4%. Urbanitet u zapadnim zemljama iznosi 80%.

Reljef Federacije prema nadmorskoj visini struktuiran je tako, da se pod nizinskim dijelom smatraju zemljišta, čija nadmorska visina iznosi 300 m.n.m., brdska područja imaju nadmorsku visinu od 300-700 m.n.m., a planski dio FBiH preko 700 m.n.m.

Nizinska područja u F BiH iznose samo 2,49%.

ZEMLJIŠTA I USLOVI ZA KORIŠTENJE U POLJOPRIVREDI

Poljoprivredno zemljište od I - IV kategorije koristi se isključivo za poljoprivredu. Od V-VI kategorije zemljište se može koristiti pod određenim uslovima i izvan poljoprivrede VII i VIII kategorija je najnepovoljnija za poljoprivredne svrhe i može se koristiti i za druge namjene.

VELIČINA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA FEDERACIJE BiH:

- od I - VI kategorije	19,27%
- od V - VI "	46,61%
- od VII-VIII "	<u>35,12%</u>
	100,00%

Površina od 0,17 ha obradive površine po stanovniku i 0,40 ha ukupnog poljoprivrednog zemljišta po stanovniku smatra se kao površina sa koje se može proizvesti dovoljna količina hrane i sirovina za sve životne potrebe. Ove vrijednosti u Federaciji iznose 0,23 obradivih površina po stanovniku i 0,56 poljoprivrednih površina po stanovniku.

IZVOD IZ PROSTORNOG PLANA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA/ŽUPANIJE

Po prostornom planu Srednjobosanskog Kantona/Županije, stanovništvo Kantona se naselilo u dolini vodotokova uz regionalne i magistralne puteve, i tako oformilo prostorno funkcionalne grupacije:

- Vrbasku formaciju
- Lašvansku formaciju
- Fojničku formaciju.

Općina Busovača sa općinama Travnik, Novi Travnik i Vitez spada u Lašvansku formaciju.

Za naseobinsku strukturu naselja Kantona/Županije karakteristično je da 73,5% naselja ima veličinsku strukturu do 500 stanovnika (1991 g.). U općini Busovača navedena veličinska struktura učestvuje sa 87% u ukupnom broju naselja općine Busovača, po procjeni stanovnika u naseljenim mjestima 2006.g.

Po prostornom planu Srednjobosanskog Kantona/Županije, jedino naselje Busovača je gradsko naselje na području općine Busovača.

Centar općine Busovača po sadržajima društvene infrastrukture (funkcija državne uprave, zdravstva, obrazovanja, kulture i sporta) zaostaje za naseljima Travnik, Novi Travnik, Vitez, Bugojno i Jajce.

Koncentracija funkcija društvene infrastrukture u centrima općine Srednjobosanskog Kantona/Županije vrednovana je od I do VII, oznake od I do VII predstavljaju stepen koncentracije u Općini (u kojem I znači veću, a VII manju koncentraciju). U općini Busovača koncentracija državne uprave vrednovana je sa VI, obrazovanje sa IV, zdravstvo sa IV, a sport i kultura sa oznakom III. Ukupna procjena koncentracije funkcija društvene infrastrukture je III. Općina Busovača imala je stalni rast stanovnika u periodu od 1948.g. do 1991.g. Naročito veliki porast broja stanovnika imala je u periodu od 1981 g. (16.135 st) do 1991 g. (18.879 st.). Rat je izazvao talas prinudnog iseljavanja stanovnika iz općine Busovača. Prostorni plan Srednjobosanskog Kantona/Županije dao je procjenu broja stanovnika sa 1999.g. svih pripadajućih općina SBK. Po toj procjeni općina Busovača imala je 1999.g. 11.411 stanovnika. Povratak stanovnika i demografski oporavak općine Busovača, po Prostornom planu Srednjobosanskog Kantona/Županije, planiran je do 2005.g. kad bi općina Busovača dostigla 18.000 stanovnika (godišnja stopa rasta za taj period iznosi 3,2). Nakon završetka faze demografskog oporavka na području općine Busovača, usljedit će period novog rasta stanovništva.

Prosječna godišnja stopa rasta domicilnog stanovništva općine Busovača od 2005.g. do 2020.g. planirana je sa 0,5 tako da planirani broj stanovnika 2020.g. iznosi 19.998.

Kao centar Srednjobosanskog Kantona/Županije utvrđeno je naselje Travnik. Za jedan regionalni centar bilo bi poželjno da čini bar 20-25% ukupne populacije Kantona/Županije. Ako se uzme da Travnik, Novi Travnik, Vitez čine regionalni grad, njihova ukupna populacija ne prelazi 12% stanovništva Kantona/Županije. Kako je Prostornim planom BiH iz 1981 g. utvrđen policentričan razvoj sistema naselja, potrebno je funkcionalno i populacijski jačati regionalni centar Travnik i tri grupacije centara, koji će opsluživati gravitaciono područje. Funkcije grada Travnika i ostalih centara u planskom periodu treba tako razvijati, da Travnik kao regionalni centar razvija partnerske odnose sa ostalim centrima i na taj način se razvije sistem međusobno povezanih centara, u okviru kojih će se razvijati funkcije na bazi prirodnih i stvorenih uslova.

Sistem naselja Srednjobosanskog Kantona/Županije formirat će općinski centri, koji su različiti po ekonomskoj snazi, koncentraciji stanovništva, društvenoj infrastrukturi, komunalnoj infrastrukturi.

Hijerarhijski sistem centara Srednjobosanskog Kantona/Županije

I - nivo - Travnik, centar i pol razvoja Kantona - grad koji je u razvoju kao kantonalni centar čije funkcije treba jačati

II nivo - sekundarni polovi razvoja sa funkcijama općinskog i kantonalnog značaja

- Vitez
- Novi Travnik
- Jajce
- Bugojno

III nivo - općinskih centara

- G. Vakuf
- D. Vakuf
- Kiseljak
- Fojnica
- Busovača

IV nivo - općinskih centara čije funkcije treba prioritetno jačati, da bi se ostvario policentričan razvojni model, a to su:

- Kreševo
- Dobretići

Po Prostornom planu Srednjobosanskog Kantona/Županije, kriteriji na osnovu kojih je utvrđen položaj naselja, u sklopu sistema naselja na analiziranom području Kantona su slijedeći:

- koncentracija funkcija
- demografski kriterij
- kriterij saobraćajne povezanosti

Po Prostornom planu Srednjobosanskog Kantona/Županije, Lašvanski dio je najnaseljeniji i privredno najrazvijeniji.

Naselje Travnik, koliko god da dominira prostorom Kantona/Županije, on ipak ne odskače toliko, da bi dominacijom zasjenio sva ostala naselja.

Prostornim planom Kantona/Županije, utvrđeno je, da bi funkcije trebalo rasporediti unutar tri naselja: Travnika, Novog Travnika i Viteza. To znači da su ova tri naselja grad region.

Što se tiče demografskih kriterija, poseban problem pri utvrđivanju potencijala naselja Kantona/Županije je činjenica, da je rat presjekao mogućnost praćenja demografskih tokova, te ih mnogo izmjenio.

Demografska kretanja (porast broja stanovnika) u razdoblju između 1981.g. i 1991.g. pokazuju da Općina Travnik (+ 10%) posustaje prema ostalim općinama Lašvanskog dijela: Novi Travnik (+17), Busovača (+16) i Viteza (+15).

Privlačna snaga jednog naselja u određenom prostoru, odražava se u broju stanovnika tog naselja.

Po preporukama za usmjeravanje naselja, Prostornim planom Srednjobosanskog Kantona/Županije, izabran je model policentričnosti, radi ravnomjernijeg razvoja i bolje organizovanosti cijelog prostora.

IZVOD IZ PROSTORNOG PLANA OPĆINE BUSOVAČA 1991.g.

Projekcija stanovništva Općine Busovača za plansku godinu (I varijanta) data je na osnovu prosječnog godišnjeg priraštaja stanovništva u periodu 1948 - 1981.godine.

Po toj metodi općina Busovača bi 2000.g. (planska godina) imala 20.968 stanovnika, grad Busovača 3.764 stanovnika, a ostali dio Općine 17.204 stanovnika.

Buduća mreža naselja općine Busovača za plansku 2000 godinu data je u dvije varijante.

Po prvoj varijanti centar prve kategorije je grad Busovača. On je utvrđen kao centar Općine i centar užeg gravitacionog područja grada Busovače. Drugu kategoriju centara gravitacionog područja čine centri mjesnih zajednica i to: Katići, Kaonik, Kaćuni, Buselji, Bare, Ravan, Hozanovići i Solakovići. Treću kategoriju čine ostala urbana područja.

Po prvoj varijanti mreže naselja općine Busovača, centri mjesnih zajednica opremali bi se sadržajima društvene infrastrukture u zavisnosti od broja stanovnika mjesne zajednice.

Po drugoj varijanti projekcija broja stanovnika, data je na bazi godišnjih stopa rasta ukupnog stanovništva i po naseljenim mjestima i mjesnim zajednicama, respektujući prostorne smještajne mogućnosti razvoja i razmještaj privrednih i neprivrednih djelatnosti.

Po drugoj varijanti broj stanovnika općine Busovača planske 2000.g. iznosio bi 22.329 stanovnika, grad Busovača 4.180 stanovnika, a ostali dio Općine 18.140 stanovnika.

U drugoj varijanti data je mreža naselja podjeljena na tri tzv. gravitaciona područja. To je učinjeno zato što je veličina mjesnih zajednica po broju stanovnika i veličini vrlo različita. Broj stanovnika u mjesnim zajednicama kreće se od 673-3334 stanovnika.

Broj stanovnika i u najvećoj mjesnoj zajednici je mali, da bi se planirala značajnija društvena infrastruktura.

I - gravitaciono područje "Kaonik" sačinjavaju mjesne zajednice "Kaonik" i "Katići". U planskoj 2000 godini na ovom području živjelo bi 5.100 stanovnika u 11 naselja.

II - gravitaciono područje "Kaćuni" sačinjavaju mjesne zajednice "Kaćuni" i "Lugovi". U 2000. godini na ovom području prema demografskoj projekciji živjelo bi 6.900 stanovnika u 6 naseljenih mjesta.

III - gravitaciono područje grada Busovača sačinjavaju sljedeće mjesne zajednice: "Busovača", "Bare", "Buselji", "Ivančica" i "Solakovići". U 2000 godini na ovom području bi živjelo 10.413 stanovnika u 13 naselja.

Po Prostornom planu Općine Busovača iz 1991.g. utvrđeno je da su se pojedina naselja gotovo ugasila, pa je predložena izmjena naziva i granica naseljenih mjesta. Tako bi se naselje Kovačevac pripojilo naselju Bare, naselje Javor naselju Šudine, naselje Stubica naselju Hozanovići, naselje Zračice i naselje Dolac bi činilo jedno naselje, naselje Podbare pripojilo bi se naselju Dobraljevo, naselje Krvavčići naselju Milavice.

Planirani sistem naselja sastojao bi se od četiri kategorije naselja i to:

- sjedište Općinskog centra
- gravitacioni centar
- centri mjesnih zajednica
- ostala urbana područja

Prvu kategoriju predstavlja Općinski centar grad Busovača.

Drugu kategoriju naselja - centri gravitacionog područja predstavljaju naselja Kaćuni i Kaonik.

Treću kategoriju čine centri mjesnih zajednica i to naselja Bare, Buselji, Ravan, Katići, Hozanovići i Solakovići.

Četvrtu kategoriju čine sva ostala naselja (odnosno urbana područja).

Druga varijanta je usvojena i unešena u PRIJEDLOG Prostornog plana općine Busovača iz 1991.g.

Navedene kategorije centara opremljene su sljedećim sadržajima društvene infrastrukture.

Općinski centar grad Busovača ima višestruke funkcije. U njemu su skoncentrisani sadržaji društvene infrastrukture potrebni jednom gradu i svim stanovnicima općine Busovača.

Gravitacioni centri - naselja Kaćuni i Kaonik vrše posredničku ulogu između grada i seoskog područja.

Od sadržaja društvene infrastrukture u njima je planirana zdravstvena ambulanta, osmogodišnja škola, apoteka, mjesni ured, osnovne usluge zanatstva, trgovački objekti za povremenu i svakodnevnu potrošnju, ispostava PTT-a, dom kulture, dječiji vrtić i stanica milicije.

U centrima mjesnih zajednica planirana je sljedeća društvena infrastruktura četverogodišnja škola, zanatske usluge, trgovačke radnje i ugostiteljski objekti.

PRIRODNI UVJETI

Geoprometni položaj

Općina Busovača smještena je u središnjem dijelu Bosne i Hercegovine i istočnom dijelu Srednjobosanske Županije/Kantona. Prostor Općine zauzima površinu od 15.800 ha. Sjevernim dijelom Općine prolazi magistralni put Lašva – Travnik – Donji Vakuf, a planirana je i trasa autoputa Bihać – Travnik – Lašva - Sarajevo. Dijagonalno kroz prostor Općine prolazi trasa regionalnog puta Kaonik – Busovača – Kiseljak – Blažuj. U neposrednoj blizini je i trasa željezničke pruge Ploče – Sarajevo – Šamac. Sve ovo ukazuje da specifičan (centralni) položaj u okviru B i H čini ovaj prostor dobro saobraćajno povezanim sa drugim dijelovima regiona.

Morfološke karakteristike

U morfološkom pogledu prostor Općine ima brdsko (79.6 %) – planinski (16.9 %) karakter. Ravničarsko područje zahvata 3,5 % prostora Općine i uglavnom je smješteno oko riječnih tokova (Lašve , Kozice , Ivančice i Klokočnica). Najviši vrh je Čardak 1650 m. n. m., a najniža tačka je u dolini Lašve, nizvodno od naselja Grablja (345 m. n. m.) .

Inženjersko – geološke karakteristike

U geološkom pogledu prostor općine Busovača pripada području srednjobosanskih škriljavih planina.

Silurske tvorevine su najzastupljenije, a predstavljene su: hloritsko – muskovitskim, kvarcno – sericitskim i sericitskim škriljcima, te meta pješčarima i grauvakama. Na dva manja lokaliteta Oborska kosa – Šimšir i Modri kamen zastupljeni su grafični škriljci.

Karbonske tvorevine nalaze se u obliku intruzija u silurskim, devonskim i karbonskim slojevima a predstavljene su riolitom, metamorfisanim riolitom, kvarc porfirima i kvarcno – sericitskim škriljcima.

Gornja kreda predstavljena je laporcima, pješčarima i brečama u kojima je bogato zastupljena makro i mikro fauna.

Miocene formacije predstavljene su klastitima sa pojavama uglja i krečnjacima (donji tok rijeke Kozice do ušća u Lašvu).

Pleistocene formacije predstavljene su fluvioglacijalnim sedimentima (šljunak i glinoviti pijesci), a zastupljeni su na prostorima D. Ravno – Hrasno , uski pojas na potezu Busovača – Krčevine , južno od Nezirovića i području Gustog graba .

Holocen je predstavljen aluvijalnim i deluvijalnim naslagama u riječnim dolinama i terasama uz Kozicu , Klokočnicu i Ivančicu .

U pogledu stabilnosti prostor Općine spada u stabilne i uslovno stabilne terene. U prirodnim uslovima uslovno stabilni tereni su najčešće stabilni, a faktor nestabilnosti uzrokuju antropogeni zahvati.

Područje Općine pripada 7. zoni MCS skale .

Hidrogeološke karakteristike

U hidrogeološkom pogledu na prostoru Općine, stjenke se na osnovu tektonskog sklopa, položaja u građi terena, strukture poroznosti i litološko – petrografskih svojstava dijele u dvije kategorije:

Hidrogeološke kolektore, koji se u zavisnosti od tipa poroznosti dijele u dvije grupe :

- Intergranularne poroznosti (veoma dobro propusne)

Al - aluvij

Flg – fluvio – glacijalni sedimenti

- Pukotinsko prslinske poroznosti

SD – hloritsko muskovitski kvarcno sericitski škriljci

Hidrogeološke izolatore (stjenke sa preovladavajućom funkcijom izolatora + barjere)

d – deluvij

Fglš – šljunak

M_{2,3} - konglomerati , lapori , krečnjaci

Sgse C.P. - kvarc sericitski škriljci

Xse C.P. – metamorfisani rioliti

X C.P. –rioliti

Klimatske karakteristike

Prostor Općine, generalno ima karakteristike umjereno kontinentalne klime, s tim da se u zavisnosti od nadmorske visine i reljefa javljaju znatne promjene. Općenito može se reći da ovaj prostor odlikuju kratka ljeta te duže, hladne a ponekad i oštre zime .

Srednje mjesečne temperature vazduha u ° C

mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	God.
82. god.	-3,2	-2,6	2,9	6,2	14,4	17,8	18,4	17,9	17,4	11,8	2,8	3,8	9,0
83.god.	0,2	-1,4	5,4	11,2	15,0	16,0	18,8	17,9	14,3	7,9	1,2	-1,4	8,0

Srednja temperatura vegetacijskog perioda (mart – oktobar) iznosi oko 11.

Broj dana sa mrazom

mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	God.
82. god.	30	28	20	7	3	0	0	0	0	0	14	16	118
83.god.	25	22	16	5	0	0	0	0	0	5	18		

Srednja godišnja količina padavina je relativno niska i iznosi 925 l/m, a prosječan broj dana sa kišom je 98,2 (podaci za period od 17 god.). Prosječan broj dana sa snijegom je 28 .

	Srednje mjesečne padavine l/m	Prosječan broj padavinskih dana sa padavinama većim od 0,1 l/m	Prosječan broj dana sa kišom	Prosječan broj dana sa snijegom
I	62	9,5	3,5	6,9
II	71	11,1	5,7	6,6
III	64	10,9	7,3	5,1
IV	70	10,5	10,4	1,1
V	93	12,4	12,4	0,1
VI	104	12,8	12,8	-
VII	87	7,8	20,5	-
VIII	73	8,2	7,8	-
IX	67	7,3	8,2	-
X	75	9,1	7,3	-
XI	89	9,8	7,6	3,1
XII	70	-	4,7	6,1
God.	925	119	98,2	28

Iako relativno male, količine padavina zadovoljavaju jer su dosta ravnomjerno raspoređene.

Potpuna oblačnost godišnje iznosi 42 % a promjenjivo oblačno i sunčano 58 % .

Srednja mjesečna i godišnja oblačnost

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	God.
82.	6,7	5,9	7,0	7,7	6,7	6,2	5,4	6,5	6,4	8,6	8,8	9,3	7,0
83.	8,6	7,7	5,5	4,5	5,8	7,4	5,6	7,4	6,3	6,0	7,8	9,2	6,8

Broj potpuno oblačnih dana

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	God.
82.	14	9	14	16	15	4	3	5	6	20	21	26	153
83.	21	14	7	2	9	14	8	19	10	7	17	25	153

Učestalost pravca vjetrova u % i srednje brzine u m/sec

	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW
m/sec	2,1	4,4	1,8	6,8	2,9	0,9	2,2	4,1
%	47,3	0,0	9,2	0,3	14,4	0,0	2,1	0,3

PRIRODNI RESURSI

Poljoprivredno zemljište

Od ukupne površine Općine, prema podacima Zavoda za statistiku FBiH (15760 ha) na poljoprivredno zemljište otpada 5246 ha ili 33,28%.

Ukupne zemljišne površine po načinu korištenja u ha

Općina	Ukupno	Poljoprivredno zemljište										Šume	%	Neplodno
		Oranice	%	Voćnjaci	%	Livade	%	Pašnjaci	%	Svega	%			
Busovača	15760	2926	18,8	582	3,7	924	5,9	814	5,2	5246	33,3	9801	62,2	713

Zavod za statistiku F BiH 2005. g.

Odnos između raspoloživog i potrebnog zemljišta iskazuje se bilansom zemljišta .

Bilans poljoprivrednog zemljišta u općini Busovača prema procijeni stanja 2005. g. , na bazi 16015 stanovnika (Zavod za statistiku F BiH)

	ha	ha po osobi
Površina Općine	15760	
Poljoprivredno zemljište	5246	0,32
Obradivo	4432	0,27

U bilansu poljoprivrednog zemljišta, prema podacima Zavoda za statistiku FBiH u kategoriju obradivog zemljišta ubrojane su i livade.

Minimalne potrebe zemljišta za ishranu i smještaj po osobi, na našoj geografskoj širini, na osnovu saznanja iz konca 70-ih godina prošlog vijeka iznose :

- 0,40 ha / st poljoprivrednog zemljišta
- 0,17 ha / st obradivog zemljišta

Ako koristimo podatke Zavoda za agropedologiju (Komentar karte upotrebne vrijednosti zemljišta iz 2005. god.), a broj stanovnika prema podacima Općine po naseljenim mjestima za 2006. god. dobićemo bilans koji je nepovoljniji, ali vjerodostojniji od naprijed navedenog prema statističkim podacima .

Na bazi 17545 stanovnika

Površina Općine	15724	
Poljoprivredno zemljište	4611,55 ha	0,26 ah/st
Obradivo III i IV kategorija zemljišta	1703,41 ha	0,10 ha/st
Neplodno	635,56 ha	0,034 ha/st

Podaci iz tabele, jasno govore da su minimalne potrebe za zemljištem za ishranu, daleko ispod naprijed navedenih standarda, **što upućuje na potrebu očuvanja i zaštite, naročito kvalitetnih kategorija poljoprivrednog zemljišta .**

Zastupljenost bonitetnih kategorija poljoprivrednog zemljišta

III kategorija	273,68 ha	1,7 %
IVa kategorija	321,87 ha	2,1 %
IVb kategorija	1107,86 ha	7 %
V kategorija	2496,62 ha	15,9 %
VI kategorija	411,52 ha	2,6 %

Izvor: Komentar karte upotrebne vrijednosti zemljišta SBK 2005. g.

Kategorije poljoprivrednog zemljišta

III kategorija zemljišta predstavljena je aluvijalnim pjeskovitim tlima (srednji tok rijeke Kozice), na blago nagnutom ili ravnom terenu i odlikuju se povoljnom dubinom. Intenzivnija poljoprivredna proizvodnja zahtijevala bi ukupnjavanje posjeda i hidromelioracione radove. Kako se radi o kvalitetnim tlima potrebno ih je zaštititi i koristiti isključivo u poljoprivredne svrhe .

IV kategorija predstavljena je sa dvije podgrupe

- IVa podgrupa

Zemljišta na ovim površinama pripadaju aluvijalno – deluvijalnom tipu, a zastupljena su takođe na ravnim terenima u dolinama vodotoka . Provođenjem agro i hidromelioracionih mjera mogla bi preći u višu kategoriju zemljišta .

- IVb podgrupa

Zemljišta ove podgrupe imaju iste karakteristike kao i prethodna podgrupa, s tim što se nalaze na nagnutom terenu do 12 ° . Uz odgovarajuće agromelioracione mjere mogu se intenzivnije koristiti .

V kategorija

Kod ove kategorije zemljišta ograničavajući faktor je nagib do 20°, što može uticati na eroziju. Međutim i na ovim prostorima uz odgovarajuće agro mjere (prirodno i vještačko đubrenje) mogu se dobiti vrlo dobre livade i pašnjaci.

VI kategorija

Zastupljena je na terenima sa nagibom do 30° i nadmorskim visinama većim od 600 m. To su u glavnom plitka tla do 25cm. Uz odgovarajuće agromjere mogli bi se pretvoriti u relativno dobre pašnjake. Zemljišta ove kategorije slabo su zastupljena.

Šume i šumska zemljišta

Šumska zemljišta zauzimaju 9801 ha ili 62 % od ukupne površine općine Busovača prema podacima Zavoda za statistiku FBiH. Na prostoru Općine šumama gospodari Šumarija Busovača ,koja od 2004. god. djeluje u sastavu Gospodarskog društva „Šume Središnje Bosne“ , „ Srednje Bosanske Šume „ .

Šumsko gospodarsko područje	7977,8 ha
Visoke šume	5767,7 ha
Izdanačke šume	1882,3 ha
Površine predviđene za pošumljavanje	152,2 ha
Površine nepogodne za pošumljavanje	73,5 ha
Uzurpirana područja	102,1 ha

Zalihe drvene mase na Šumsko – gospodarskom području u m³

	visoke šume	izdanačke šume
ukupno	599079	87099

listače	527213	
četinari	71866	

Prosječni etat za period 2006. – 2015. g.

ukupno	15107	listače	četinari
visoke	13796	11136	3971
izdanačke	1313		

Novom Osnovom predviđeno je pošumljavanje 1292,8 ha .

Na prostoru Šumarije prosječno je 103,5 km šumskih puteva, pa je otvorenost šume prema ukupnoj površini 12,97km/1000 ha.

Pri Gospodarskom društvu u sektoru Uzgoja šuma djeluje jedan od najsuvremenijih rasadnika u B i H . Godišnja proizvodnja na 16,5 ha rasadnika je preko 2,5 miliona sadnica različitih vrsta (jela , smreka , više vrsta borova , hrasta , jasena , brijesta, javora , te dekorativne hortikulturene sadnice i vočkarice) sadnica , namjenjenih domaćem i inostranom tržištu .

Zastupljenost bonitetnih kategorija šumskog zemljišta

IV kategorija	73,23 ha	0,5 %
V kategorija	4446,43 ha	28,3 %
VI kategorija	4061,01 ha	25,8 %
VII kategorija	1896,78 ha	12,1 %

IV kategorija

Zemljišta ove kategorije pripadaju tipu distričnih smeđih zemljišta, a ograničavajući faktori su nagib i dubina tla. Zastupljena je samo na dva lokaliteta, Komari kod Kaonika i Lokve.

V kategorija

Zemljišta ove kategorije su najzastupljenija na prostoru Općine, a pripadaju tipu distričnih smeđih tala . Glavni ograničavajući faktor je nagib. Ovo su najproduktivnija šumska staništa a zastupljene su mješovite šume bukve i jele sa smrčom, a manje hrastove šume.

VI kategorija

Pripada tipu plitkih i srednje dubokih distričnih smeđih tala na glincima i pješčarima. Ograničavajući faktor je nagib. Vrstama šuma iz prethodne kategorije se pridružuju i šume smrče. Kao ni u prethodnoj kategoriji, ni u ovoj nema posebnih ograničenja u gazdovanju šumama .

VII kategorija

Manje je zastupljena od prethodnih kategorija, a predstavljena je, distričnim kambisolima na škriljcima i distričnim i eutričnim kambisolima na konglomeratima. Ograničavajući faktor kod prvog tipa je nagib, a kod drugog nagib i erozija. Radi ovih ograničenja nije poželjno poslije sječe, da površine ostaju duže vremena bez vegetacijskog pokrivača .

Mineralne sirovine

Za područje općine Busovača koje pripada srednjobosanskom škriljavom gorju vezane su brojne pojave i ležišta raznovrsnih mineralnih sirovina:

Nemetali

-Žični kvarc

Registровано je 77 pojava sa oko 28.000 t geoloških rezervi od kojih su najznačajnije dvije na lokalitetima Gruda (9.000 t) i Duboki potok (1.000 t) kod Kaćuna. Kvalitet sirovine je dobar, a prosječni sadržaj SiO₂ iznosi 98,42%. Postoje realni izgledi za pronalaženje novih ležišta i povećanje rezervi, nažalost stepen istraženosti je vrlo nizak.

-Kristalni kvarc

Registrirane su pojave i ležišta na slijedećim lokalitetima: Gornje rudno, Donje Rudno, Tisovac, Grad, Kupreš, Polom, Crni(Zagrlski) potok, Carica i Gornje Buselje. Step en istraženosti je nizak te se za ležišta daju samo opći podaci, o genezi i sl. .

-Barit

Pojave barita registrovane su južno od Busovače na lokalitetu Zagrlskog potoka. U kvarcno-hijalofaskim žilama, debljine u prosjeku cca 20 cm uz barit nađeni su i halkopirit, pirit, rutil, anatas i talk.

-Keramičke i vatrostalne gline

Eksploatacija se vrši na gliništima „Čavka“ i „Klokoti“

Rezerve komercijalnih glina u polju "B" ležišta Klokote u hiljadama tona

Komercijalne gline	Rezerve kategorije		
	A + B	C ₁	A + B + C ₁

«siva, masna»	205	185	390
«siva, mršava»	125	115	240
S V E G A	330	300	630

Geološke rezerve «sive, masne» i «sive, pjeskovite» gline ležišta u A+B kategoriji, prema obračunu A. Isakovića iz 1961. godine, iznose oko 2,25 i 0,65 milijuna tona, odnosno ukupno oko 2,9 milijuna tona. Iako sadašnji korisnici ne daju čak ni približne podatke o rezervama, naprijed navedeni podaci govore, da se radi o značajnim rezervama koje će omogućiti eksploataciju na duži vremenski period .

Obojeni metali

-Cink, olovo i srebro

Pojava je registrovana na lokalitetu Zagrlskog potoka kod Busovače. Detaljnijih podataka nema.

-Zlato

Na više lokaliteta (dolina Lašve i njene pritoke , SE od Busovače , Rudno , oblast Crnog vrha i dr.) u ranijim periodima uz druge minerale nalaženo je zlato i srebro u sadržaju od 10 – 30 gr/toni. Ova nalazišta su potpuno iscrpljena .

Crni metali

-Željezo

Južno od Busovače, u kristalastim škriljancima paleozoika, otkrivene su žične pojave željeznih ruda hematitskog sastava. Sve ove pojave nemaju većeg ekonomskog značaja, pa ih se može smatrati mineraloškim pojavama.

-Pirit

Ležišta pirita na području općine su registrovana na sljedećim lokalitetima: Mačja jama, Oštra i Rudna. Obzirom na oblik pojavljivanja najčešće susrećemo žični tip. Stepenn istraženosti je nizak.

Vode i vodne površine

Područje općine Busovača , hidrografski pripada slivu rijeke Bosne . Najveći vodotok je Lašva (9,8 km). Njena glavna pritoka je Kozica (15,6 km) sa Ivančicom (7,2 km) i Klokotnicom (7,6 km) * .

Ostali stalni vodotoci su :

- u slivu Ivančice , Kanarski i Crni potok te Pridolački , Rudni , Peski , Turcin , Tremnički , Tisovac i Lukovac,
- u slivu Kozice , Ljuti , Ljuški , Boljak , Šukrovac i Klokotnica,
- u slivu Lašve , Panir , Sutulija , Raščanski , Crni i Putiški potok.

Hidrografska mreža je dobro razvijena i relativno su male površine bez vodenih tokova. Ukupna dužina stalnih i povremenih vodenih tokova na prostoru Općine iznosi 304,27 km.

Osnovni hidrološki podaci u m³/s

sliv	rijeka	vodomjer	srednji protok	max protok	min protok	Qmax/Qmin
Lašva	Lašva	Merdani	17,2	641	3,49	184

Višegodišnji prosjek mjesečnih proticaja u m³/s

rijeka	vodomjer	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Q
Lašva	Merdani	17,9	20,5	24	27,8	23,3	11,9	9,26	5,82	5,59	7,47	13	15	13

Prosječna snaga u Lašvi , Kozici i Ivančici procjenjuje se na 2100 l/s , a ostalih vodotoka na 420 l/s .

Na prostoru Općine su registrovana 89 izvora, pitke vode ali je samo nekoliko njih veće izdašnosti.

Kao posljedica tektonskih poremećaja na tzv. Busovačkom rasjedu javlja se više mineralnih vrela. Najvažniji su Busovački, Oselički, Katavin i Klokotski kiseljak. Osnovu mineralnog sadržaja ovih voda čini sumpor i željezo, a siromašni su ugljičnom kiselinom .

Zone proizvodne sposobnosti i način korištenja zemljišta na prostoru Općine

Prema gološkoj građi terena, geomorfološkim karakteristikama i klimatskim uslovima, područje Općine spada u brdsko- planinska područja. Sveukupni ekološki ambijent čini ovo područje gotovo dvostruko više, prostorom šumske nego poljoprivredne proizvodnje. To govori i odnos zaposjednutosti zemljišnih površina (62,2% šumska i 33,3% poljoprivredna).Ali čak i ovi pokazatelji o poljoprivrednim površinama su prividni, ako se zna da na livade i pašnjake otpada cca 20% poljoprivrednog zemljišta .

I zona – agrozona I

U ovoj zoni su zastupljene najvrijednije kategorije poljoprivrednog zemljišta (III i IV),a nalaze se na nadmorskoj visini od 350-500 m. Ova zemljišta omogućavaju veći izbor uzgojnih kultura, a posjeduju i dobre uvjete za voćarstvo, naročito na prisojnim stranama blažih nagiba, a zahvataju površinu od 1703,41 ha ili 10,8 % ukupne površine općine. Zemljišta ove zone potrebno je zaštititi i koristiti isključivo u poljoprivredne svrhe. Nažalost gotovo trećina površine ove zone je već urbanizirana.

II zona – agrozona II

Zahvata površinu od 2.908,14 ha ili 18,5 % , a čine je zemljišta V i VI kategorije. To su prostori sa nadmorskom visinom od 500 – 800 m . U nižim dijelovima ove zone moguća je, uz odgovarajuće agromjere ratarska proizvodnja, a veće pogodnosti pruža za voćarsku proizvodnju. Glavni ograničavajući faktor je nagib terena .

IV zona – zona šuma

Ovom zonom obuhvaćena je površina od 10477,45 ha ili 66,7 % prostora Općine. Na ovom prostoru zastupljene su uglavnom šume bukve, jele i smrče. Lišćari su zastupljeni sa 82 %, a ostatak od 12 % čine četinari .

V zona – urbani prostori i površine isključene iz sfere biljne proizvodnje

Zahvata površinu od 635,56 ha ili 4 % ukupne površine Općine .

NAMJENA POVRŠINA

Na grafičkom prikazu postojećeg stanja prostornog uređenja R 1:25000 data je namjena prostora na području Općine Busovača. Utvrđene su postojeće šumske površine, poljoprivredne površine, izgrađene strukture za stanovanje, vikend naselja, privredne zone, zone posebne namjene (vojska), zone mineralnih sirovina, postojeće saobraćajnice. Postojeća komunalna infrastruktura data je na grafičkom prikazu postojećeg stanja prostornog uređenja - infrastruktura R 1:25000.

PRIRODNI RESURSI SA AKCENTOM NA ZAŠTITI I KORIŠTENJU OBNOVLJIVIH RESURSA

Na prostoru općine Busovača kvalifikaciju resursa imaju sva poljoprivredna zemljišta, sva šumska zemljišta, šumska vegetacija, površinske i podzemne vode, mineralne sirovine i mineralna izvorišta.

U grupu obnovljenih resursa spada poljoprivredno zemljište, šumska zemljišta, površinske i podzemne vode. Prilikom korištenja ovih resursa, potrebno je voditi računa o principima održivog razvoja, tj. čuvati ih od pretjerane eksploatacije koja bi onemogućila njihovu obnovu.

Voditi računa o kategorizaciji zemljišta, s ciljem održivog upravljanja i korištenja poljoprivrednog zemljišta. Naročito je značajno održivo gazdovanje šumama i očuvanje njihove biološke raznolikosti. Visoke šume na planinskom dijelu općine Busovača treba zaštititi i sačuvati kao prirodne rezervate i zaštićena područja sa posebnom namjenom. Zona visokih šuma je zona rekreativnog skijanja. (Pridolci i Busovačke staje) zona lova, ekoturizma, planinarskog turizma. Izdvajati i zaštititi površine sa visokom estetskom funkcijom (pejsaži i krajolici) i površine sa zaštitnom funkcijom (izvorišta vode za piće). Kako se visoke šume planinskog masiva Općine odlikuju izuzetnim prirodnim vrijednostima Prostorni plan općine Busovača shodno Zakonu o zaštiti prirode (Službene novine SBK/KSB br. 04/05) treba da ovo područje zaštititi kao područje zaštićenog pejsaža/zaštićenog krajolika.

KARAKTERISTIKE PRIVREDNOG RAZVOJA

Društveni bruto proizvod

Ukupna vrijednost dobara i usluga u 2006. godini koji su proizveli proizvođači sa područja Općine Busovača iznosi 48.262 hilj.KM što ptedstavlja svega 5% društvenog bruto proizvoda Srednjobosanskog kantona.

Društveni bruto proizvod¹- GDP u hilj. KM

R. br.	Općina Busovača	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Indeks 06/00
1	Općina Busovača	29,626	33,626	38,039	39,678	42,488	46,314	48,262	1.63
2	Srednjobosanski Kanton	604,620	672,510	745,853	763,040	817,080	890,651	946,316	1.57
3	FBiH	7,464,447	8,006,067	8,672,704	8,976,944	9,612,710	10,121,032	11,133,135	1.49

I Promjene nastale zbog uključivanja vrijednosti imputirane rente

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja

Na području Općine ostvaren je nešto veći rast društvenog bruto proizvoda (63% povećanje u odnosu na 2000.) od ostvarenog u Kantonu i Federaciji.

Prosječno ostvareni GDP po stanovniku (GDP/pc) u 2006. godini u Općini iznosi 1.929 USD, što je povećanje za 55% u odnosu na ostvareni u 2000. godini. U Kantonu i Federaciji GDP/pc je povećan za preko 90% u istom periodu.

GDP/po stanovniku – GDP/pc u USD

R. br.	Općina Busovača	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Indeks 06/00
1	Općina Busovača	1,247	1,378	1,624	1,999	1,690	1,839	1,929	1.55
2	Srednjobosanski Kanton	1,208	1,287	1,496	1,793	2,053	2,194	2,367	1.96
3	FBiH	1,540	1,588	1,804	2,229	2,625	2,764	3,070	1.99

u odnosu na prisutno stanovništvo

Dakle, i pored dinamičnog rasta ukupnog GDP, ostvareni GDP po stanovniku je značajno ispod ostvarenih u Kantonu i Federaciji.

Zaposlenost

Zaposlenost je i ekonomska i socijalna kategorija jer na multidimenzionalan način ukazuje na razvijenost. Na kraju 2006. godine na području Općine bilo je uposleno 1.630 radnika. U odnosu na 2000. godinu to je za 9% više zaposlenih, što je procenualno veće povećanje od ostvarenog u Kantonu i u Federaciji (gdje je zabilježeno smanjenje zaposlenosti za 5%).

Ukupna zaposlenost

R. br.	Općina Busovača	XII 2000	XII 2006	Indeks
1	Općina Busovača	1,499	1,630	1.09
2	Srednjobosanski Kanton	34,794	37,146	1.07
3	FBiH	412,805	392,865	0.95

I pored rasta zaposlenosti, dinamičniji rast stanovništva doveo je do smanjenja stepena zaposlenosti stanovništva. Tako je stepen zaposlenosti stanovništva na kraju 2006. godine iznosio svega 10,15%, što je ispod ostvarenog u Kantonu i Federaciji. Stopa zaposlenosti radnog kontigenta, dakle stanovništva između 15 i 65 godina, iznosi 15,72%.

Stepen zaposlenosti

R. br.	Općina Busovača	Stepen zaposlenosti stanovništva u %		Stopa zaposlenosti radnog kontigenta u %	
		XII 2000	XII 2006	XII 2000	XII 2006
1	Općina Busovača	13.37	10.15	20.67	15.72
2	Srednjobosanski Kanton	14.73	14.50	22.25	21.68
3	FBiH	18.05	16.88	26.42	24.87

Ostvareni pokazatelji o zaposlenosti i stanovništva i radnog kontigenta su ispod ostvarenih u Kantonu i Federaciji.

Nezaposlenost

Nezaposlenost je danas sigurno najveći i ekonomski i socijalni problem. Koncem 2006. godine na području Općine registrirano je 3.369 nezaposlenih lica. U odnosu na stanje 2000. godine, nezaposlenost je porasla za 21%.

Veći rast nezaposlenosti je registriran i na području Federacije i Kantona.

Ukupna nezaposlenost

R. br.	Obuhvat	XII 2000	XII 2006	Indeks
1	Općina Busovača	2,773	3,369	1.21
2	Srednjobosanski Kanton	23,968	40,483	1.69
3	FBiH	261,773	362,368	1.38

Stopa nezaposlenosti radne snage (ukupno zaposleni i nezaposleni) na području Općine iznosi 67,4% i značajno je veća od ostvarene u Kantonu i Federaciji.

Stopa nezaposlenosti

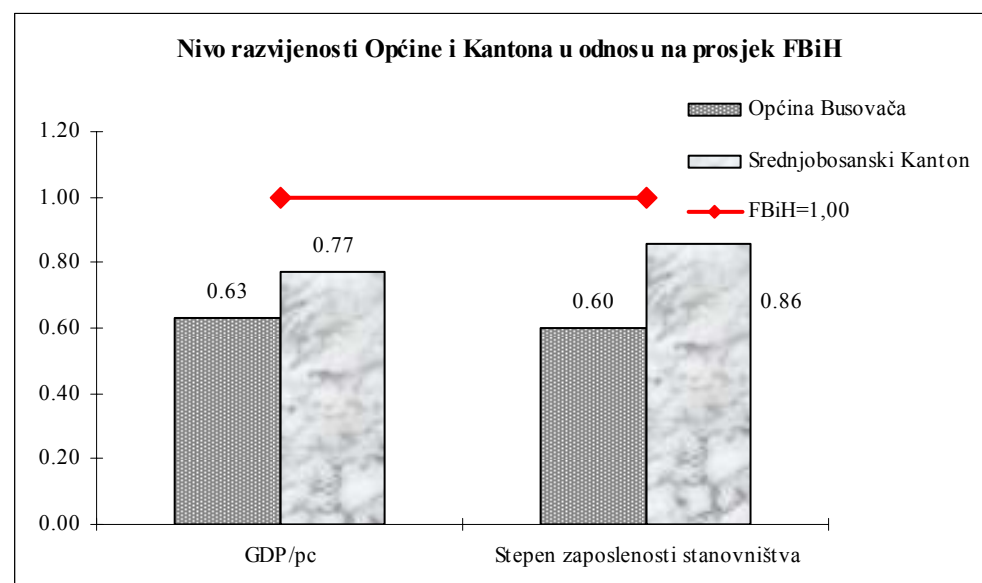
R. br.	Obuhvat	Radna snaga		Stopa nezaposlenosti	
		XII 2000	XII 2006	XII 2000	XII 2006
1	Općina Busovača	4,272	4,999	64.91%	67.39%
2	Srednjobosanski Kanton	58,762	77,629	40.79%	52.15%
3	FBiH	674,578	755,233	38.81%	47.98%

Nivo razvijenosti

Uobičajni indikatori nivoa razvijenosti su GDP/pc i stepen zaposlenosti stanovništva. Prema ovim pokazateljima Općina je ispod prosjeka razvijenosti i Kantona i Federacije.

Indikatori razvijenosti

R. br.	Obuhvat	GDP/pc u USD	Stepen zaposlenosti stanovništva u %
1	Općina Busovača	1,929	10.15%
2	Srednjobosanski Kanton	2,367	14.50%
3	FBiH	3,070	16.88%

Ostvareni GDP/pc Općine je za 37% ispod ostvarenog u Federaciji, a stepen zaposlenosti stanovništva za 40% niži od prosječnog stepena nezaposlenosti u Federaciji.

Dakle, i pored dinamičnog rasta ostvarenog u poslijeratnom periodu, nivo razvijenosti je ispod prosjeka i Kantona i Federacije.

Finansijski pokazatelji i struktura privrede

U cilju sagledavanja ekonomskog poslovanja privrede, ilustrativno će se dati pokazatelji poslovanja pravnih lica koja knjigovodstvo vode po kontnom planu preduzeća.¹

Završne račune za 2006 godinu predalo je ukupno 92 pravna lica, koja upošljavaju 770 zaposlenih na bazi časova rada. U toku 2006 godine pravna lica ostvarila su prihod u iznosu od 120 miliona KM, a rashod u iznosu od 117 miliona KM.

U istom periodu ostvarena je dobit od 3,6 miliona, kao i gubitak od 1,36 miliona KM.

Finansijski pokazatelji poslovanja pravnih lica u 2006. godini, u KM

Djelatnost	Broj pravnih lica	Broj zaposlenih	Ukupan prihod	Ukupan rashod	Neto dobit za period	Gubitak za period	Akumulirana dobit	Akumulirani gubitak	Gubitak iznad visine kapitala
A	1	2	29,986	29,404	407	0	109,263	0	0
D	27	367	21,066,266	19,894,058	1,555,956	971,030	7,033,418	3,297,177	584,747
E	2	15	368,107	384,833	35	16,768	0	769,253	0
F	5	48	3,087,534	3,032,520	46,164	0	311,976	0	0
G	33	176	87,127,132	85,238,556	1,846,198	109,839	10,554,618	874,027	82,330
H	3	8	195,377	224,727	1,978	31,426	2,264	426,870	2,036
I	10	54	4,832,249	4,747,337	87,365	25,890	175,266	48,258	0
K	4	16	1,554,207	1,507,630	42,690	633	70,028	1,896	0
N	3	68	1,562,205	1,763,965	93	201,853	0	294,443	0
O	4	16	428,813	413,846	21,557	10,478	80,833	2,000	15,169
Ukupno	92	770	120,251,876	117,236,876	3,602,443	1,367,917	18,337,666	5,713,924	684,282

Pregled SKD djelatnosti		
Sektor	Šifra djelatnosti	Djelatnost
I Sektor	A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo
	B	Ribarstvo
	C	Rudarstvo
II Sektor	D	Prerađivačka industrija
	E	Snabdijevanje električnom energijom, gasom i toplom vodom
	F	Građevinarstvo
III Sektor	G	Trgovina
	H	Ugostiteljstvo
	I	Saobraćaj, skladištenje i veze
	J	Finansijsko polovanje
	K	Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge
IV Sektor	L	Javna uprava, društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti
	M	Obrazovanje
	N	Socijalna zaštita
	O	Ostale javne, društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti

Struktura pravnih lica prema SKD upućuje na značajnost trgovine koja angažira 22,9% zaposlenih koji ostvaruju preko 72% ukupnih i prihoda i rashoda.

Prerađivačka industrija angažira najviše zaposlenih, 47,7%, koja istovremeno generiše najveći gubitak.

Struktura finansijskih pokazatelji poslovanja pravnih lica u 2006. godini, u %

Djelatnost	Broj pravnih lica	Broj zaposlenih	Ukupan prihod	Ukupan rashod	Neto dobit za period	Gubitak za period	Akumulirana dobit	Akumulirani gubitak	Gubitak iznad visine kapitala
A	1.1	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.6%	0.0	0.0

¹ Izvor: Agencija za posredničke, informatičke i finansijske usluge, Sarajevo.

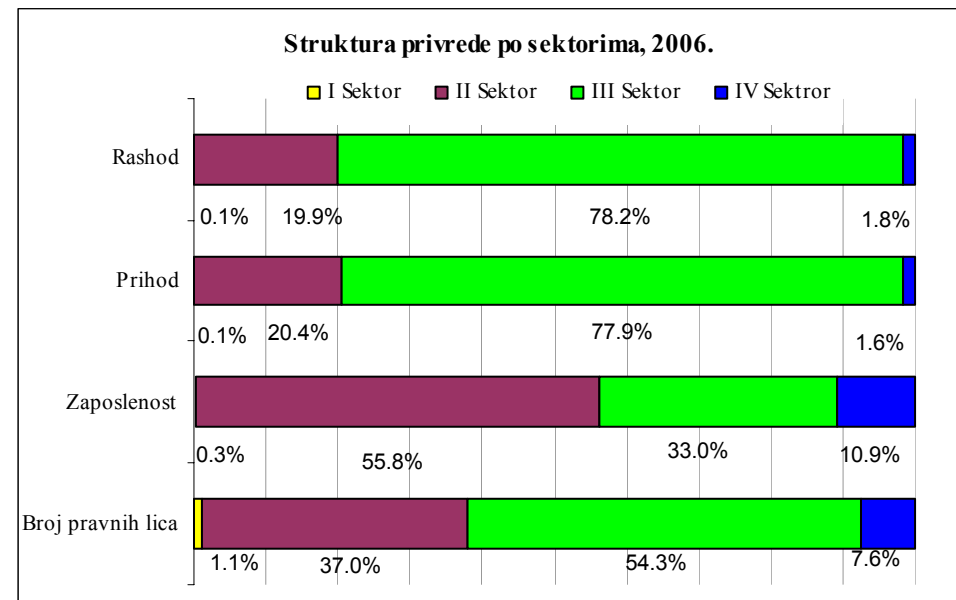
D	29.3	47.7	17.5	17.0	43.2	71.0	38.4	57.7	85.5
E	2.2	1.9	0.3	0.3	0.0	1.2	0.0	13.5	0.0
F	5.4	6.2	2.6	2.6	1.3	0.0	1.7	0.0	0.0
G	35.9	22.9	72.5	72.7	51.2	8.0	57.6	15.3	12.0
H	3.3	1.0	0.2	0.2	0.1	2.3	0.0	7.5	0.3
I	10.9	7.0	4.0	4.0	2.4	1.9	1.0	0.8	0.0
K	4.3	2.1	1.3	1.3	1.2	0.0	0.4	0.0	0.0
N	3.3	8.8	1.3	1.5	0.0	14.8	0.0	5.2	0.0
O	4.3	2.1	0.4	0.4	0.6	0.8	0.4	0.0	2.2
Ukupno	100.0	100.0	100.0%	100.0%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Na strukturu privrede ukazaćemo preko pravnih lica, zaposlenosti ostvarenih prihoda i rashoda.

Ovi pokazatelji upućuju da je u Općini dominantan III sektor prema broju pravnih lica, II sektor prema broju zaposlenih, a III sektor prema ostvarenom prihodu i rashodu.

Struktura privrede prema sektorima 2006 godine

sektori	Broj pravnih lica	Zaposlenost	Prihod	Rashod
I Sektor	1.1%	0.3%	0.1%	0.1%
II Sektor	37.0%	55.8%	20.4%	19.9%
III Sektor	54.3%	33.0%	77.9%	78.2%
IV Sektor	7.6%	10.9%	1.6%	1.8%
Ukupno	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

KARAKTERISTIKE RAZVOJA NASELJA SA AKCENTOM NA POLICENTRIČNOM SISTEMU RAZVOJA

Općina Busovača pripada Srednjobosanskom Kantonu/Županiji. Graniči sa općinama Zenica, Vitez, Fojnica, Visoko, Kakanj. Površina Općine iznosi 158,0 km². Visinske zone područja općine Busovača date su na grafičkom prikazu "HIPSOMETRIJSKO-HIDROGRAFSKA KARTA". Učešće visinskih zona na području općine Busovača iznosi:

• do 400,0 m.n.m.....	3,5%
• od 400,0 do 600,0 m.n.m.	40,5%
• od 600,0 do 800,0 m.n.m.	26,6%
• od 800,0 do 1000,0 m.n.m.	12,5%
• od 1000,0 do 1600 m.n.m.	<u>16,9%</u>
	100,0%

Po prikazu visinskih zona područje općine Busovača se može podijeliti na planinsku zonu, brdovito područje i ravničarski dio. Planinski dio je prostor čija visina iznosi iznad 1000,0 m.n.m.

Najvišu geografsku tačku na tom prostoru zauzima trigonometar Suhe Jele iznad Busovačkih Staja sa nadmorskom visinom od 1649 m.n.m. Planinsko područje je zona visokih šuma. Brdovito područje je uglavnom pokriveno šumama, između kojih se nalaze površine poljoprivrednih površina. Ravničarski dio prostire se u riječnim dolinama Ivančice, Klokočnice, Kozice i Lašve. Najniža tačka ravničarskog dijela Općine nalazi se na Bukovima Lašve na lokalitetu Šehaganovića Mlinima ispod naselja Grablje (345,0 m.n.m.). Grad Busovača leži na visini od 395,0 m.n.m. Naseljena mjesta Općine oformila su se na području do 600,0 metara nadmorske visine.

Prostorna distribucija naselja na području Općine Busovača određuje se odnosom realne distance i očekivane distance naselja.

$$r = \frac{\text{distanca realna}}{\text{distanca očekivana}} = \frac{Dr}{Do}$$

Očekivana distanca između naselja utvrđuje se po formuli Do

$$Do = \frac{1}{\frac{2\sqrt{n}}{F}}$$

gdje je n - broj naselja na području Općine

F - površina analiziranog prostora (površina općine Busovača)

$$D_0 = \frac{1}{\frac{2\sqrt{47}}{158}} = 1.09$$

Realna distanca utvrđena je distancom u kilometrima (vazdušne linije) između sljedećih naselja:

Lončari - Jelinak	0,62 km
Jelinak - Putiš	1 km
Grablje - Putiš	1,37 km
Grablje - Katići	0,7 km
Katići - Merdani	0,75 km
Katići - Strane	0,75 km
Katići - Podjele	0,75 km
Skradno - Kaonik	0,75 km
Granice Kaonik	1 km
Hrasno - D. Rovna	1,5 km
D. Rovna - G. Rovna	1,5 km
G.Rovna - Kovačevac	1,12 km
Kovačevac - Bare	1,12 km
Bare - Jazvine	1,2 km
Jazvine - Busovača	2,5 km
Busovača - Buselji	2,0 km

Buselji - Ravan	1,37 km
Ravan - Kupres	1,0 km
Ravan - Carica	1,0 km
Carica - Očehnići	2,0 km
Očehnići - Polje	1,75 km
Polje - Milavice	0,92 km
Milavice - Krvavčići	0,62 km
Krvavčići - Mihaljevići	0,75 km
Mihaljevići - Šudine	0,92 km
Šudine - Javor	0,75 km
Javor - Solakovići	1,25 km
Solakovići - Krčevine	1,5 km
Krčevine - Kula	1,12 km
Kula - Podjele	1,62 km
Stubica - Javor	0,62 km
Stubica - Hozanovići	1,25 km
Hozanovići-Mihaljevići	1,0 km
Mihaljevići - Nezirovići	0,62 km
Nezirovići - Turići	0,75 km
Turići - Podbare	1,12 km
Podbare - Dobraljevo	0,62 km
Dobraljevo - Dolac	1,37 km
Dolac - Zrač	0,75 km
Nezirovići - Kačuni	1,5 km
Kačuni - Gusti Grab	1,75 km
Kačuni - Mehurići	1,75 km
Mehurići - Bukovci	1,87 km
Mehurići Podstijene	1,90 km
Bukovci - Oselište	2,25 km
Prosječna realna distanca	2,26 km

Realna prosječna distanca susjednih navedenih naselja iznosi 2,26 km

$$r = \frac{\text{distanca realna}}{\text{distanca očekivana}} = \frac{D_r}{D_o} = \frac{2,26}{1,09} = 2,07$$

"r" kao kriterijum za određivanje stepena koncentracije ili disperzije naselja na analiziranom prostoru izražen u vrijednosti:

- od 0 do 0,5 pokazuje izrazitu koncentraciju naselja na analiziranom prostoru
- od 0,5 do 1,5 pokazuje neravnomjernu disperziju naselja na analiziranom prostoru
- od 1,5 do 2,15 pokazuje da su naselja na analiziranom prostoru ravnomjerno disperzna

Vrijednost "r" od 2,15 predstavlja idealan model distribucije naselja na analiziranom prostoru - tako zvani heksagonalan raspored naselja.

Izračunata vrijednost "r" od 2,07 pokazuje visok stepen ravnomjerne distribucije naselja na području općine Busovača. On iznosi 96% od idealne vrijednosti "r" - 2,15.

Prostorni razmještaj naselja na području općine Busovača je ravnomjerno disperzan. Jedino mjesna zajednica "Ivančica" površine 39,29 km² ima dva naseljena mjesta "Kupres" i "Ravan". Područje naseljenog mjesta "Kupres" površine od 37,96 km² ima krajolike izuzetne ljepote. To je područje turističko-rekreacione zone.

Općina Busovača ima 47 naseljenih mjesta i 14 mjesnih zajednica

GUSTINA NASELJENOSTI PO MJESNIM ZAJEDNICAMA I NASELJENIM MJESTIMA 2002g.

Naziv mjesne zajednice	Naziv naseljenog mjesta	Gustina naseljenosti mjesne zajednice st/km ²	Gustina naseljenosti naseljenog mjesta st/km ²	Broj st. mjesne zajed. po procjeni 2002.g.	Broj st. naseljenog mjesta po procjeni 2002.g.	Površina mjesne zajednice u km ²	Površina naseljenog mjesta u km ²
KATIĆI	Grablje	133,56	83,05	1361	147	10,19	1,77
	Putiš		119,16		373		3,13
	Jelinak		84,5		300		3,55
	Katići		500		125		0,25
	Merdani		279,19		416		1,49
KAONIK	Kaonik	109,45	308,08	1216	419	11,11	1,36
	Strane		265,48		300		1,13
	Lončari		102,04		301		2,94
	Granice		45,77		103		2,25
	Podjele		27,11		93		3,43
BUSELJI	Buselji	132	132	825	825	6,25	6,25
HRASNO	Hrasno	141,1	141,1	333	333	2,36	2,36
IVANČICA	Ravan	17,05	361,65	670	481	39,29	1,33
	Kupres		4,97		189		37,96
SKRADNO	Kula	120	109,72	786	316	6,55	2,88
	Skradno		128,06		470		3,67
BUSOVAČA	Busovača		83,65	3903	3903	3,37	3,37

GORNJA ROVNA	Gornja Rovna	85,83	83,65	715	307	8,33	3,67
	Donja Rovna		116,73		300		2,57
	Kovačevac		51,67		108		2,09
POLJE	Polje	73,4	330,66	712	701	9,7	2,12
	Prosje		2,7		11		4,07
	Očehnići		0		0		3,51
CARICA	Carica	57,9	57,9	238	238	4,11	4,11
SOLAKOVIĆI	Solakovići	139,41	99,07	711	323	5,1	3,26
	Krčevine		210,86		388		1,84
KAČUNI	Kačuni	100,54	647,6	2976	1755	29,6	2,71
	Mehurići		24,01		98		4,08
	Podstjena		135,13		250		1,85
	Bukovci		40,59		384		9,46
	Nezirovići		55,23		58		1,05
	Gusti Grab		34,26		160		4,67
	Oselište		28,41		102		3,59
	Milavice		82,31		121		1,47
	Krvavčići		66,66		48		0,72
	LUGOVI		Zarače		164,31		127,38
Dolac		90,9	150	1,65			
Dobraljevo		175,78	450	2,56			
Turići		132,07	280	2,12			
Hozanovići		325,2	400	1,23			
Mihaljevići		844,44	380	0,45			
Stubica		19,39	32	1,65			
Šudine		298,41	188	0,63			
Javor		27,9	12	0,43			
Podbare		95,23	100	1,05			
BARE	Bare	52,98	79,77	461	213	8,66	2,67
	Jazvine		41,12		248		6,03
OPĆINA BUSOVAČA		108		17099	17099	158	158

GUSTINA NASELJENOSTI PO MJESNIM ZAJEDNICAMA I NASELJENIM MJESTIMA 2006g.

Naziv mjesne zajednice	Naziv naseljenog mjesta	Gustina naseljenosti mjesne zajednice st/km ²	Gustina naseljenosti naseljenog mjesta st/km ²	Broj st. mjesne zajed. po procjeni 2002. g.	Broj st. naseljenog mjesta po procjeni 2002. g.	Površina mjesne zajednice u km ²	Površina naseljenog mjesta u km ²
KATIĆI	Grablje	124,73	87	1271	154	10,19	1,77
	Putiš		112,14		351		3,13
	Jelinak		80,56		286		3,55
	Katići		228		57		0,25
	Merdani		284		423		1,49
KAONIK	Kaonik	121	379	1343	515	11,11	1,36
	Strane		319		361		1,13
	Lončari		100,68		296		2,94
	Granice		52,44		118		2,25
	Podjele		15,45		53		3,43
BUSELJI	Buselji	131,36	131,36	821	821	6,25	6,25
HRASNO	Hrasno	147,45	147,45	348	348	2,36	2,36
IVANČICA	Ravan	17,05	361,65	670	481	39,29	1,33
	Kupres		4,97		189		37,96
SKRADNO	Kula	113	105,2	740	303	6,55	2,88
	Skradno		119,07		437		3,67
BUSOVAČA	Busovača	1217	1217	4102	4102	3,37	3,37

GORNJA ROVNA	Gornja Rovna	79,47	76,56	662	281	8,33	3,67
	Donja Rovna		108,17		278		2,57
	Kovačevac		49,28		103		2,09
POLJE	Polje	77,31	350,47	750	743	9,7	2,12
	Prosje		0,49		2		4,07
	Očehnići		0		0		3,51
CARICA	Carica	72,01	72,01	296	296	4,11	4,11
SOLAKOVIĆI	Solakovići	152,54	111	778	362	5,1	3,26
	Krčevine		226		416		1,84
KAČUNI	Kačuni	102,6	695	3037	1883	29,6	2,71
	Mehurići		15,68		64		4,08
	Podstjena		150,81		279		1,85
	Bukovci		41,96		397		9,46
	Nezirovići		33,33		35		1,05
	Gusti Grab		32,76		153		4,67
	Oselište		23,95		86		3,59
	Milavice		76,87		113		1,47
	Krvavčići		37,5		27		0,72
LUGOVI	Zarače	165,8	115,28	2212	181	13,34	1,57
	Dolac		80,6		133		1,65
	Dobraljevo		202,34		518		2,56
	Turići		120,28		255		2,12
	Hozanovići		331,7		408		1,23
	Mihaljevići		944,44		425		0,45
	Stubica		16,96		28		1,65
	Šudine		274,6		173		0,63
	Javor		18,6		8		0,43
Podbare	79	83	1,05				
BARE	Bare	60	91,76	515	245	8,66	2,67
	Jazvine		44,77		270		6,03
OPĆINA BUSOVAČA		111	111	17545	17545	158	158

VELIČINSKA STRUKTURA NASELJA PO PROCJENI 2002.GODINE

Broj stanovnika	Broj naselja	Naziv naselja	Broj stanovnika naselja po procjeni 2002.godine
Do 100 stanov.	9	Podjele	93
		Prosje	11
		Očehnići	0
		Mehurići	98
		Nezirovići	58
		Krvavčići	48
		Stubica	32
		Javor	12
		Podbare	100
		Od 101 do 300	19
Jelinik	300		
Katići	125		
Strane	300		
Granice	103		
Kupres	189		
Donja Rovna	300		
Kovačevac	108		
Carica	238		

		Podstjena	250
		Gusti grab	160
		Oselište	102
		Milavice	121
		Zarače	200
		Dolac	150
		Turići	280
		Šudine	188
		Bare	213
		Jazvine	248
Od 301 do 500	15	Putiš	373
		Merdani	416
		Kaonik	419
		Lončari	301
		Ravan	481
		Kula	316
		Skradno	470
		Gornja Rovna	307
		Solakovići	323
		Krčevine	388
		Bukovci	384
		Dobraljevo	450
		Hozanovići	400
		Mihaljevići	380
		Hrasno	333
Od 501 - 1000	2	Buselji	825
		Polje	701
Od 1000 i više	2	Busovača	3903
		Kučani	1755
Ukupno	47		17099

VELIČINSKA STRUKTURA NASELJA PO PROCJENI 2006.GODINE

Broj stanovnika	Broj naselja	Naziv naselja	Broj stanovnika naselja po procjeni 2006.godine
DO 100 stanovnika	11	Katići	57
		Podjele	53
		Prosje	2
		Očehnići	0
		Mehurići	64
		Nezirovići	35
		Oselište	86
		Krvavčići	27
		Stubica	28
		Javor	8
		Podbare	83
Od 101 do 300	18	Grablje	154
		Jelinak	286
		Lončari	296
		Granice	118
		Kupres	189
		Gornja Rovna	281
		Donja Rovna	278

		Kovačevac	103
		Carica	296
		Podstjena	279
		Gusti grab	153
		Milavice	113
		Zarače	181
		Dolac	133
		Turići	255
		Šudine	173
		Bare	245
		Jazvine	270
Od 301 do 500	12	Putiš	351
		Merdani	423
		Strane	361
		Hrasno	348
		Ravan	481
		Skradno	437
		Solakovići	362
		Krčevine	416
		Bukovci	397
		Hozanovići	408
		Mihaljevići	425
		Kula	303
Od 501 - 1000	4	Buselji	821
		Polje	743
		Dobraljevo	518
		Kaonik	515
Od 1000 i više	2	Kačuni	1883
		Busovača	4102
Ukupno	47		17545

VELIČINSKA STRUKTURA NASELJA OD 1948g.-2006.g. (PROCJENA)

Godina	Do 100 stan.	Od 101-300 stan.	Od 301 - 500 stan.	Od 501- 1000 stan.	Od 1000 i više stan.
1948	11	32	3	-	1
1953	9	32	4	-	1
1961	8	28	9	1	1
1971	5	26	10	5	1
1981	7	19	14	6	1
1991	5	18	16	6	2
2002					
procj.	9	19	15	2	2
2006					
procj.	11	18	12	4	2

Agresija na Bosnu i Hercegovinu imala je tragične posljedice na stanovništvo. Pokrenula je najveći izbjeglički talas u Evropi (poslije II svjetskog rata). Iako se po procjeni broja stanovnika 2006.godine na područje općine Busovača vratilo 93% stanovništva u odnosu na broj stanovnika 1991.godine, veličinska struktura naselja 2006.godine je nepovoljnija u odnosu na 1991.godinu. Broj naselja veličine do 100 stanovnika se povećao sa 5 na 11, a broj naselja veličine od 501 - do 1000 stanovnika se smanjio sa 6 na 4. Najveće naselje na području Općine je grad Busovača. Grad Busovača koji je po procjeni broja stanovnika 2006.godine imao 4102 stanovnika u ukupnom broju stanovnika učestvuje sa 23%. Naseljena mjesta koja broje do 500 stanovnika u ukupnom broju naselja učestvuju sa 87%. Broj naseljenih mjesta koja broje do 300 stanovnika u ukupnom broju naselja općine Busovača učestvuje sa 61%. U kontekstu naprijed navedenog mreža naselja na području Općine je usitnjena, 51% stanovništva živi u naseljima sa malim brojem stanovnika do 500 st..

Naselja su fomirana od grupe objekata izdvojenih u prostoru. Neki dijelovi naselja pripadaju tipu malog zbijenog sela. Međutim, većina naselja sastoji se od nekoliko zaseoka izdvojenih u prostoru. Veličina parcele se kreće od 1000,0 - 3.000,0 m².

Ovakva izgradnja naselja poskupljuje izgradnju infrastrukture i uništava poljoprivredno zemljište. Naseljena mjesta su se oformila stihijski, na prostorima koji omogućavaju povoljne uslove za život. Privredne djelatnosti locirane su u gradu Busovači i naseljenim mjestima Oselište, Bukovci, Kačuni, Nezirovići, Granice, Gusti Grab, Kaonik, Mihaljevići i Kupres. Iako naseljeno mjesto Kaonik nema stalni rast stanovnika od 1948.g. - 2006.godine (procjena) zbog postojećih privrednih kapaciteta i postojećih sadržaja društvene infrastrukture, izdvaja se kao centar gravitacionog područja u postojećoj mreži sistema naselja. Naseljeno mjesto Kačuni zadovoljava sve kriterije, da se utvrdi kao centar gravitacionog područja u postojećoj mreži sistema naselja. Po procjeni broja stanovnika 2006.godine ima 1883 stanovnika. Od sadržaja društvene infrastrukture ima matičnu osmorazrednu školu, područnu ambulantu, samoposlugu, nogometno i više namjensko igralište (nedostaje samo društveni dom). Sadržaji društvene infrastrukture skoncentrisani su najvećim dijelom u gradu Busovači. Samo naseljeno mjesto Kačuni odskače od ostalih naseljenih mjesta po sadržaju društvene infrastrukture. Opremljenost ostalih naseljenih mjesta sadržajima društvene infrastrukture je vrlo skromna.

Tipologija naseljenih mjesta na području općine Busovača, po popisu stanovnika 1991.godine rađena je po metodologiji M. MACURE. Po toj metodologiji sva naselja koja imaju do 300 stanovnika su seoska naselja. I naselje Kačuni iako ima 1192 stanovnika, spada u seosko naselje, pošto 59% domaćinstava ima poljoprivredno gazdinstvo. Po metodologiji M. MACURE, samo centar Općine je gradsko naselje. Tipologija naseljenih mjesta općine Busovača, rađeno je po popisu stanovnika iz 1991.g. jer samo iz te godine imamo podatke o broju poljoprivrednih gazdinstava po naseljenim mjestima.

Busovača 1991 g. Tipologija naseljenih mjesta prema metodologiji M.Macure

Busovača 1991 g. Tipologija naseljenih mjesta prema metodologiji M.Macure

rang	Naselje:	stanov.	%polj g.	Tip
1	Busovača	3.938	28	grad
2	Kačuni	1.192	59	seosko
3	Buselji	826	61	seosko
4	Polje	723	66	seosko
5	Skradno	699	59	seosko
6	Putiš	648	61	seosko
7	Jelinak	560	58	seosko
8	Solakovići	546	73	seosko
9	Ravan	481	70	seosko
10	Kaonik	469	47	seosko
11	Dobraljevo	463	74	seosko
12	Carica	451	58	seosko
13	Bukovci	417	71	seosko
14	Krčevine	409	78	seosko
15	Kula	396	43	seosko
16	Merdani	393	41	seosko
17	Jazvine	382	64	seosko
18	Hozanovići	358	68	seosko
19	Gusti grab	349	71	seosko
20	Hrasno	333	78	seosko
21	Bare	330	72	seosko
22	Donja Rovna	316	66	seosko
23	Lončari	314	63	seosko
24	Strane	303	56	seosko
25	Gornja Rovna	296	84	seosko
26	Mihaljevići	288	77	seosko
27	Podstijena	270	71	seosko
28	Oselište	239	75	seosko
29	Kupres	233	66	seosko
30	Podjele	233	63	seosko
31	Turići	224	62	seosko
32	Nezirovići	193	51	seosko
33	Milavice	191	60	seosko
34	Šudine	188	68	seosko
35	Grablje	182	68	seosko
36	Granice	173	57	seosko

Tipologija naselja prema M.Macuri

Procenat seoskog stanovništva

Br.st	Gradovi	Mješovito	Seosko
15.000+	do 70%	71%+	x
10.000-14.999	do 60%	61-70%	71%+
3.000-9.999	do 30%	31-60%	61%+
2.000-2.999	do 10%	11-40%	41%+
1.000-1.999	x	do 40%	41%+
300-999	x	do 30%	31%+
do 299	Seosko	Seosko	Seosko

Br.st	Gradovi
15.000+	do 70%
10.000-14.999	do 60%
3.000-9.999	do 30%
2.000-2.999	do 10%

Br.st	Mješovito
15.000+	71%+
10.000-14.999	61-70%
3.000-9.999	31-60%
2.000-2.999	11-40%
1.000-1.999	do 40%
300-999	do 30%

Br.st	Seosko
10.000-14.999	71%+
3.000-9.999	61%+
2.000-2.999	41%+
1.000-1.999	41%+
300-999	31%+
do 299	sva

37	Mehurići	153	84	seosko
38	Katići	125	58	seosko
39	Podbare	123	48	seosko
40	Dolac	104	70	seosko
41	Kovačevac	104	85	seosko
42	Zarače	104	77	seosko
43	Krvavčići	48	100	seosko
44	Prosje	40	88	seosko
45	Očehnići	33	78	seosko
46	Stubica	29	86	seosko
47	Javor	14	100	seosko
UKUPNO		18.883		

Busovača 1991 g.

abc	Naselje:	stanov.	Domać	Poj.gz.	% polj.g.
1	Bare	330	87	63	72
2	Bukovci	417	100	71	71
3	Buselji	826	200	122	61
4	Busovača	3.938	1156	318	28
5	Carica	451	126	73	58
6	Dobraljevo	463	103	76	74
7	Dolac	104	27	19	70
8	Donja Rovna	316	79	52	66
9	Gornja Rovna	296	69	58	84
10	Grablje	182	47	32	68
11	Granice	173	44	25	57
12	Gusti grab	349	83	59	71
13	Hozanovići	358	81	55	68
14	Hrasno	333	78	61	78
15	Javor	14	5	5	100
16	Jazvine	382	107	68	64
17	Jelinak	560	145	84	58
18	Kačuni	1.192	292	173	59
19	Kaonik	469	137	65	47
20	Katići	125	33	19	58
21	Kovačevac	104	20	17	85
22	Krčevine	409	94	73	78
23	Krvavčići	48	9	9	100
24	Kula	396	95	41	43
25	Kupres	233	68	45	66
26	Lončari	314	78	49	63
27	Mehurići	153	38	32	84
28	Merdani	393	99	41	41
29	Mihaljevići	288	64	49	77
30	Milavice	191	43	26	60
31	Nezirovići	193	45	23	51
32	Očehnići	33	9	7	78
33	Oselište	239	63	47	75
34	Podbare	123	27	13	48
35	Podjele	233	62	39	63

36	Podstijena	270	62	44	71
37	Polje	723	180	119	66
38	Prosje	40	8	7	88
39	Putiš	648	160	98	61
40	Ravan	481	119	83	70
41	Skradno	699	181	107	59
42	Solakovići	546	126	92	73
43	Strane	303	84	47	56
44	Stubica	29	7	6	86
45	Šudine	188	41	28	68
46	Turići	224	50	31	62
47	Zarače	104	26	20	77
	UKUPNO:	18.883	4.857	2.691	55

Pregled broja stanovnika po naseljenim mjestima Općine Busovača od 1948 do procjene broja stanovnika 2006.g.

		1948	1953	1961	1971	1981	1991	procj.2002g.	Procj.2006g
	Općina ukupno	8650	9712	11891	14428	16135	18879	17099	17545
1	Bare	175	208	241	286	266	337	213	245
2	Bukovci	236	254	279	307	377	416	384	397
3	Buselji	390	426	522	565	677	822	825	821
4	Busovača	1034	1326	1738	2322	2682	3899	3903	4102
5	Carica	131	156	237	297	403	456	238	296
6	Dobraljevo	227	268	286	293	415	465	450	518
7	Dolac	99	102	108	102	113	104	150	133
8	Donja Rovna	206	214	237	333	287	320	300	278
9	Gornja Rovna	128	141	167	221	221	294	307	281
10	Grablje	108	132	148	170	167	183	147	154
11	Granice	153	152	172	236	238	174	103	118
12	Gusti grab	192	194	235	317	366	347	160	153
13	Hozanovići	149	176	250	273	305	359	400	408
14	Hrasno	200	200	223	292	318	336	333	348
15	Javor	41	38	34	34	29	14	12	8
16	Jazvine	162	177	251	339	409	383	248	270
17	Jelinak	384	418	488	550	578	560	300	286
18	Kačuni	216	289	353	507	935	1193	1755	1883
19	Kaonik	111	151	202	179	274	472	419	515
20	Katići	68	86	87	115	92	125	125	57
21	Kovačevac	58	64	82	79	80	103	108	103
22	Krčevine	143	156	203	328	324	410	388	416
23	Krvavčići	42	44	47	46	52	48	48	27
24	Kula	224	287	297	299	363	396	316	303
25	Kupres	162	184	191	220	233	234	189	189
26	Lončari	206	213	249	275	298	314	301	296
27	Mehurići	173	169	196	287	196	153	98	64
28	Merdani	214	261	327	387	359	393	416	423
29	Mihaljevići	113	119	155	162	192	288	380	425
30	Milavice	79	74	95	136	210	191	121	113
31	Nezirovići	189	109	115	145	134	193	58	35
32	Očehnići	68	92	80	102	91	33	0	0
33	Oselište	161	134	185	223	218	240	102	86
34	Podbare	104	110	110	108	136	124	100	83
35	Podjele	120	155	204	250	229	229	93	53
36	Podstijena	120	151	193	207	228	270	250	279

37	Polje	222	304	384	546	462	729	701	743
38	Prosje	94	49	69	63	52	40	11	2
39	Putiš	261	285	342	459	514	648	373	351
40	Ravan	233	284	366	425	512	486	481	481
41	Skradno	293	315	429	550	633	699	470	437
42	Solakovići	382	358	421	436	488	555	323	362
43	Strane	215	280	413	413	417	303	300	361
44	Stubica	66	62	67	67	63	29	32	28
45	Šudine	108	113	145	170	192	184	188	173
46	Turići	90	140	143	187	204	224	280	255
47	Zarače	100	92	125	118	103	104	200	181

U predhodnoj tabeli dat je pregled broja stanovnika od 1948.g. do procjene broja stanovnika 2006.g. po naseljenim mjestima na području općine Busovača.

Kriteriji za utvrđivanje centraliteta naselja je, da naselje u navedenom periodu ima stalni rast stanovnika od 1948.g. do procjene 2006.g., visok nivo opremljenosti naselja društvenom infrastrukturom i dobru saobraćajnu povezanost sa okruženjem i širim područjem.

U postojećoj mreži naselja grad Busovača zadovoljava sve kriterije kao centar prvog nivoa na području općine Busovača. Kriterije za centre drugog nivoa ili centre gravitacionog područja ispunjavaju naseljena mjesta Kaćuni i Kaonik.

Razvojem centra gravitacionog područja smanjila bi se razlika u životnom standardu stanovništva između sela i grada, omogućio ravnomjerniji razvoj Općine, i bolja organizacija cijelog prostora.

ODNOS URBANIH I RURALNIH NASELJA

Po metodologiji M. MACURE jedino gradsko, odnosno urbano naselje na području općine Busovača je grad Busovača. Urbano područje od ruralnog naseljenog mjesta razlikuje se po sadržajima društvene infrastrukture. Društvena infrastruktura je vezni element tri osnovne funkcije naselja: stanovanja, rada i rekreacije, koja jednom naselju daje gradski karakter. U gradu Busovači nalaze se slijedeći sadržaji društvene infrastrukture: dječiji vrtić, matična osmorazredna osnovna škola, srednja škola, Dom zdravlja, Dom kulture, nogometno i višenamjensko igralište, robna kuća, samoposluga, 50 ugostiteljskih objekata, hotel, policijska stanica, ispostave banke i ispostava pošte, veterinarska stanica.

Urbano područje grada Busovače od ruralnog naselja se razlikuje po gustinama nastanjenosti, odnosno veličini parcele, individualnog stambenog objekta. U užem urbanom području grada Busovače, veličina parcele individualnog stambenog objekta iznosi od 300,0 m² do 500,0 m², a u urbanom području od 500,0 m² do 700,0 m². Parcela individualnog stambenog objekta u ruralnim područjima, kreće se od 500,0 m² do 1000,0 m². Pomoćni objekti (ostave, ljetne kuhinje, šupe) nisu dozvoljene da se grade u užem urbanom području grada Busovače. Izgradnja pomoćnih objekata u ruralnim područjima dozvoljena je pod uslovima utvrđenim u Odluci o provođenju Prostornog plana općine Busovača. Gospodarski objekti tj. objekti za smještaj i skladištenje poljoprivrednih proizvoda, zatim objekti za smještaj stoke, stočnih proizvoda, stočne hrane, kokošinjci mogu se graditi samo u ruralnim područjima. Izgradnja garaža u urbanom području grada Busovače, može se graditi u sklopu stambenog objekta ili ako je ista vezana uz stambeni objekat i čini sa njim građevinsku cjelinu. Poželjno je da se pod istim uslovima gradi garaža i u ruralnim naseljima. Grad Busovača je naselje koje se planski razvijalo. Gustina nastanjenosti je veća od ruralnih naselja. Međutim, ruralna naselja su se stihijski oformila i sastoje se od nekoliko grupa objekata sa velikim parcelama (do 3000, 0 m²) razbacani u prostoru. Naseljena mjesta (ruralna naselja) na području općine Busovača su naselja razbijenog tipa sa malim gustinama nastanjenosti. Neka naselja kao na primjer staro naselje Solakovića i Šudina, ima zbijenu strukturu izgrađenih stambenih objekata.

OSNOVNE KARAKTERISTIKE STAMBENOG FONDA

- društveni fond zastupljen je uglavnom u centru Općine
- društveni stanovi su građeni u kolektivnim objektima
- u seoskim naseljima učešće društvenog stambenog fonda je simbolično
- stanovi građeni u privatnom vlasništvu po pravilu su građeni kao idnividualni porodični objekti.

OBIM I INTENZITET STAMBENE IZGRADNJE

Općina	S T A N O V I					Broj lica u stanovima	m2 po stanovniku
	Ukupno	Površina	Društveni	Površina	%		
Busovača	3587	177844 m2	187	9001 m2	5,2	16.135	11,02
Općinski centar	709	37697 m2	144	7358 m2	20,3	2682	14,06

Društvena stambena izgradnja realizovana je u objektima kolektivnog stanovanja. Njoj je posjećivana stručna i društvena briga i ista je usmjeravana . Individualna izgradnja koja je u privatnom vlasništvu građena je stihijski i to uglavnom uz saobraćajnice. Naročit problem predstavlja individualna bespravna izgradnja koja je izgrađena oko urbanog područja grada Busovače. Migranti sa sela ne naseljavaju gradove nego prave bespravne objekte u blizini centra Općine i na taj način se približavaju radnom mjestu i sadržajima društvene infrastrukture (obrazovanju, zdravstvu, objektima kulture i sportsko rrekreacionim centrima). To je slučaj u svim Općinama.

ODNOS BROJA STANOVA I BROJA DOMAĆINSTAVA

Općina	Broj domaćinstava			Broj stanova			Razlika u broju domaćinstava i stanova		
	1971	1981	1991	1971	1981	1991	1971	1981	1991
Busovača	2855	3618	4857	2791	3937	5889	-64	+319	+1032

KARAKTERISTIKE RAZVOJA INFRASTRUKTURNIH SISTEMA

POSTOJEĆI SISTEM SAOBRAĆAJA I VEZA

Geoprometni položaj

Prostor Općine Busovača nalazi se u središnjem dijelu Bosne i Hercegovine, administrativno organizovan u Srednjobosanskom Kantonu Federacije BiH, sa dosta povoljnim geoprometnim položajem zahvaljujući prvenstveno magistralnim cestama M-17 i M-5 .

Centar Općine, grad Busovača, smješten je na dosta prometnoj magistralnoj cesti M 5 Kaonik – Kiseljak – Blažuj (M-17) koja u naselju Kaonik udaljenom 4,0 km izlazi na magistralnu cestu M-5 Lašva – Travnik – Donji Vakuf .

Magistralna cesta M-5, kroz sjeverni dio Općine prolazi u dužini od 6,50 km i u naselju Lašva na denivelisanoj raskrsnici pravi priključak na glavni magistralni pravac u BiH M-17 Bos. Šamac – Sarajevo – Mostar. Ove magistralne ceste imaju svoj značaj i u evropskoj mreži cesta, tako je M-5 i E761, a M-17 je E73 .

Ove magistralne ceste zajedno sa magistralnom cestom Kaonik – Busovača – Kiseljak – Blažuj (M-17) doprinose vrlo povoljnom geoprometnom položaju Općine Busovača koja je usmjerena na samo cestovni promet .

Za željeznički promet stanovnici Općine upućeni su na magistralnu željezničku prugu u gradu Zenica udaljenom 18.0 km od općinskog centra .

Ukupna cestovna rangirana mreža ; magistralna , regionalna i lokalna ima dužinu od 82,50 kilometra.

Cestovna mreža i promet

Cestovnu mrežu na području Općine čine magistralne, regionalne, lokalne i nekategorisane ceste .

Magistralna cesta M-5 Lašva – Kaonik – Travnik – Donji Vakuf, kroz sjeverni prostor Općine prolazi u dužini od 3,5 km. To je cesta sa savremenim asfaltnim kolovozom za dvosmjerni promet minimalne širine od 7,0 metara. Degradiranje ove ceste je prisutno skoro cijelom svojom trasom, obzirom na stalne izlaze na kolovoz ugostiteljskih i drugih poslovnih subjekata .

U naselju Kaonik na ovu magistralnu cestu se priključuje magistralna cesta M 5 Kaonik – Busovača – Kiseljak – Blažuj. Ova magistralna cesta prolazi centralnim dijelom prostora Općine gdje je i najveća koncentracija naseljenih mjesta u Općini. Cesta je asfaltnog kolovoza prosječne širine od 6,0 metara i kroz prostor Općine prolazi u dužini od cca 15,0 km. Ova cesta svojom trasom prolazi dolinom rijeka Klokotnice i Kozice koja se ulijeva u rijeku Lašvu. Na urbanom prostoru grada Busovače ova prometnica ima rang primarne gradske ulice .

Ostalu cestovnu mrežu čini 12 rangiranih lokalnih cesta sa ukupnom dužinom od 54,0 km. Većina ovih cesta su modernizovane sa asfaltnim kolovozom širine od 3,5 do 5,0 metara i one povezuju naseljena mjesta sa magistralnom cestovnom mrežom .

Promet motornih vozila na cestovnoj mreži raste mnogo brže nego razvoj i modernizacija same cestovne mreže ili pak neke grane ekonomije i privrede u Općini ,tako da već danas stepen motorizacije znatno premašuje nivo iz 1991 godine što je u velikom kontrastu u odnosu na opći ekonomski razvoj .

PREGLED KATEGORISANE CESTOVNE MREŽE U OPĆINI BUSOVAČA

kat. ceste	Dionica ceste	dužina km	širina m	vrsta kolovoza	kvalitet kolovoza
M-5	Lašva - Kaonik	3,50	7,00	asfalt	dobar
M 5	Kaonik - Oselište	15,00	6,00	asfalt	loš
L-1	Busovača-Kupres-Pridolci	10,50	4,50	asfalt makadam	loš
L-2	Kaćuni – Lazine	4,50	5,00	asfalt	loš
L-3	Jazvine-Bare-G.Rovna-Šafardinovo	8,50	4,50	asfalt	loš
L-4	Kaćuni – Podbare - Zarače	10,50	4,50	asfalt makadam	loš
L-5	Kozica – Solakovići	4,00	4,00	makadam	loš
L-6	Busovača – Odmeka	4,50	4,00	asf. mak.	loš
L-7	Kaonik - Skradno	1,50	5,00	asfalt	loš
L-8	Kaonik – Merdani	5,40	3,50	makadam	loš
L-9	Kaćuni – Turići	2,50	4,00	makadam	loš

L-10	Kačuni – Bukovci – Oselište	6,50	4,00	asfalt makadam	loš
L-11	Mehurići – Podstjena	3,50	3,50	makadam	loš
L-12	Dvorišta – Gologlavica	2,00	3,50	makadam	loš
	Ukupno :	82,50			

Prema evidenciji broja registrovanih motornih vozila na području Općine Busovača, za posljednjih pet godina, evidentiran je trend značajnog porasta broja vozila a naročito u periodu 2001.-2003 . godine, tako da je u 2005. godini ukupan broj registrovanih motornih vozila iznosio 3087 . (Broj registrovanih motornih vozila u 1985. godini iznosio je svega 965 vozila).
Ovakav trend porasta broja motornih vozila nije pratio i razvoj cestovne mreže na području grada i Općine, tako da danas imamo dosta nerazvijenu a posebno nemodernizovanu cestovnu mrežu .

REGISTROVANA MOTORNA VOZILA U OPĆINI BUSOVAČA

Godina	Put.vozilo	Autobus	Teret.vozila	Motocikli	UKUPNO
2001	746	1	101	5	853
2002	1957	4	201	5	2167
2003	2536	7	280	6	2829
2004	2846	11	291	5	3153
2005	2788	10	281	8	3087

Slika postojeće izgrađenosti prostora i razmještaja stanovništva pokazuje da oko 75% stanovništva Općine živi u širem koridoru magistralne ceste što očito govori o nemodernizovanosti lokalne cestovne mreže i niskom stepenu razvijenosti javnog lokalnog prevoza stanovništva .

Na magistralnoj cesti M-5, Lašva – Kaonik – Travnik , odvija se uglavnom magistralni i tranzitni promet dok se na magistralnoj cesti M 5 odvija uglavnom intenzivan izvorno ciljni promet a što je karakteristika 90% kretanja motornih vozila na prostoru Općine Busovača .

Javni promet

Nivo javnog prometa prevoza stanovništva na području Općine, dosta je nerazvijen i on pokazuje dostupnost pojedinih funkcija grada stanovništvu .

Kvalitet javnog prometa mjerljiv je, brojem linija, brojem polazaka, kapacitetom vozila i sl.

Mobilnost stanovništva je u stalnom porastu ali je u tom znatno veći porast individualnog motornog prevoza od organizovanog javnog prevoza. Uzrok niskog nivoa razvijenosti javnog prevoza ogleda se u : lošoj razvijenosti i modernizovanosti cestovne mreže, organizovanosti i kvalitetu autoprevoznika, pokrivenosti i učestalosti linija prevoza te kapacitetu autobusnog terminala .

Javni promet na mreži cesta ima gradsku autobusnu stanicu u centru grada i loše označena autobusna stajališta na magistralnim, regionalnim i lokalnim cestama. Autobusni terminal u gradu dobro je lociran sa dovoljno prostora za obavljanje autobusnog prometa (8 glavnih i 8 pomoćnih perona) .

Tri registrovana autoprevozna poduzeća obavljaju javni lokalni i međugradski, dosta skroman, prevoz stanovnika (svega 7 općinskih bus linija) .

Sagledavanjem slike izgrađenosti prostora i razmještaja stanovništva, neopravdano je nekorištenje javnog prevoza, pogotovo što ta slika pokazuje da 75% stanovništva na području Općine ima 30 minutnu dostupnost općinskom centru i njegovnim funkcijama sa dobro organizovanim javnim prevozom. Sve ovo govori da je problemu javnog prometa potrebno posvetiti posebnu pažnju u planskom periodu.

P T T Komunikacije

Poštanski promet

Na području Općine Busovača egzistiraju dvije poštanske jedinice, jedna u gradu Busovači i jedna u naselju Kačuni. Ove dvije pošte obavljaju sve vrste poštanskih poslova i vrše poštanske usluge za potrebe stanovništva.

Pošta u centru Općine Busovača smještena je u novijem zasebnom objektu, ima više šalterskih mjesta i dobre uslove za pružanje svih poštanskih usluga .

Pošta u naselju Kačuni smještena je u starijem višenamjenskom objektu sa jednim šalterskim mjestom i ima ograničene uslove za pružanje poštanskih usluga iako pokriva veliki prostor nekoliko mjesnih zajednica .

Ove dvije poštanske jedinice nedovoljno mogu pokriti i odgovoriti potrebama za poštanskim uslugama stanovništva Općine Busovača .

Telegrafsko-telefonski promet

U postojećim objektima pošta, instalisane su automatske telefonske centrale (ATC) sa određenim kapacitetom telefonskih priključaka i pripadajućom naseljskom mrežom. Kroz prostor Općine, tačnije pored magistralne ceste prolazi magistralni koaksijalni kabel iz pravca Sarajeva prema Zenici i dalje .

Instalisani kapacitet čvorne ATC u Busovači je 1400 parica što je nedovoljno za pokrivanje urbanog prostora grada Busovače.

Krajnja ATC u Kaćunima ima kablovski analogni sistem prenosa sa čvornom centralom u Zenici kapaciteta 12/9. Instalirani kapacitet mjesne telefonske centrale je : – tip centrale JK-100 i kapacitet 144 parica. I ovi instalirani kapaciteti krajnje ATC Kaćuni nedovoljni su za pokrivanje više mjesnih zajednica .

Postojeći instalirani kapaciteti ATC, spojni vodovi i naseljske mreže ne mogu da zadovolje sadašnje potrebe za fiksnom telefonijom i omogućе već visok trend razvoja mobilne telefonije .

VODOPRIVREDA

VODNI RESURSI

Kompletan prostor općine Busovača pripada Dunavskom slivu, odnosno slivu rijeke Bosne koja putem Lašve i njenih manjih pritoka drenira ovaj prostor. Najveći vodotok koji protiče teritorijem općine Busovača je Lašva čija ukupna dužina iznosi 49,5 km, od čega je dionica kroz Busovaču duga 9 km. Njena najznačajnija pritoka, rijeka Kozica svojom najvećom dužinom leži na prostoru općine Busovača, tj. od njene ukupne dužine 26,2 km, na prostoru ove općine leži 15,6 km. Rijeka Ivančica, lijeva pritoka Kozice, protiče kroz centralni dio općine i njen ukupan tok dužine 7,2 km je lociran unutar općinskih granica. Slijedeći značajan vodotok je rijeka Klokočnica čija dužina iznosi 7,6 km. Ostali stalni vodotoci su Kanarski i Crni potok, Pridološki, Rudni, Pecki, Tucin i Tremnički potok, te Tisovac i Lukavac u slivu Ivančice.

U slivu Kozice su stalni vodotoci Ljuti i Luški potok, Boljak, Šurkovac i Klokočnica, dok direktnom slivu rijeke Lašve pripadaju potoci Panir, Sutulija, Rašćanski, Crni i Putiški.

Ovo su samo najznačajniji vodotoci, a čitav niz manjih, kraćih ili pak povremenih tokova čini bogatu hidrografsku mrežu ovog kraja.

Koncentrisanih vrela i izvora značajnog kapaciteta na ovom prostoru nema, a po osvoje kapacitetu su najznačajnija Dobro vrelo u Babjak potoku i Slamino vrelo u potoku Pridolci.

Kao posljedica tektonskih poremećaja, tj. pozicije Busovačkog rasjeda koji se proteže od Vrela Bosne preko Kiseljaka do Busovače, javljaju se mineralna vrela od kojih su najznačajniji Busovački, Oseliški, Katavin i Klokočski kiseljak. Voda sa ovih vrela je od davnih vremena korištena kao ljekovita, a zna se na osnovu mineralnog sadržaja da su ove vode bogate sumporom i željezom, ali nisu bogate ugljičnom kiselinom.

Općina Busovača je bogata izvorima vode za piće i na njenoj se teritoriji nalazi 89 izvora pitke vode.

Režim voda

Najznačajni vodotok na prostoru općine Busovača jeste rijeka Lašva sa svojim pritokama, rijekom Kozicom i njenom pritokom rijekom Ivančicom koja protiče kroz centralno gradsko područje. Zbog svog režima tečenja i pojava ekstremno visokih vodostaja, ovi vodotoci se izljevaju iz svog korita i povremeno ugrožavaju prostor, te se u cilju korištenja zemljišta oni trebaju urediti i na adekvatan način štititi. Dionice vodotoka koje su izložene negativnom uticaju velikih voda, tj. plavljenju jesu:

- neuređeni potez rijeke Ivančice od ušća u Kozicu do kraja regulisanog toka;
- Lašva u zoni naselja Kaonik;
- Kozica od ušća u rijeku Lašvu do motela.

Dužina poteza rijeke Lašve kroz općinu Busovača je oko 9 km i ova dionica predstavlja donji tok Lašve, neposredno prije njenog ušća u rijeku Bosnu. Sliv rijeke Lašve iznosi oko 982 km² i dužina sliva iznosi 51 km. Režim tečenja rijeke Lašve je izučavan i vršene su hidrološke obrade dviju vodomjernih stanica VS Travnik i VS Merdani, od kojih je ova druga locirana na profilu u blizini općinske granice i kao takva je mjerodavnija za karakterizaciju hidrološkog režima ovih prostora. Srednji godišnji proticaj na profilu vodomjerne stanice Merdani iznosi 17,02 m³/s, a stecifično oticanje sa sliva iznosi 25,4 l/s/km², dok minimalni mjesečni proticaji 95% - tne obezbjeđenosti iznose 4,24 m³/s.

Generalno se, za sve vodotoke koji se nalaze na području općine Busovača može reći da su bujičnog karaktera.

Od značajnijih pritoka na ovoj dionici sa svoje lijeve strane, rijeka Lašva prima vode Suturlija potoka, dok desne pritoke čine vodotoci: Vraniska rijeka, Kovačev potok, rijeka Kozica, Duboki potok, Koljanski potok i Veliki potok. Kroz najnaseljeniji dio općine protiču vodotoci Ivančica i Kozica i oni predstavljaju, uz rijeku Lašvu čiji se značaj ogleda u njenoj veličini, najznačajnije vodotoke, dok su ostali vodotoci zapravo kraći potoci koji se ulijevaju u ove vodotoke.

Na ovim vodotocima ne postoji ustrojen sistem kontinuiranog praćenja kvaliteta voda, kao ni osmatranja režima tečenja, ali je uočeno da se zbog svog bujičnog karaktera ovi vodotoci relativno često izljevaju iz svojih korita i zbog toga čine štetu unutar samog naselja.

To su i bili razlozi da se pristupi izradi projektne dokumentacije uređenja korita rijeka Ivančice, Kozice, te Buseljskog potoka i realizaciji poteza kroz naseljeno područje.

U ovom dijelu je urađena slijedeća projektna dokumentacija:

- Idejni projekat regulacije r. Ivančice dužine 2,0 km i r. Kozice u dužini 1,0 km uzvodno od ušća ova dva vodotoka;
- Idejno rješenje regulacije r. Ivančice dužine 3,0 km i r. Kozice u dužini 3,0 km uzvodno od razmatranog poteza koji je obuhvaćen idejnim projektom;

- Glavni projekat regulacije r. Ivančice u Busovači u dužini 2,3 km uzvodno od ušća u r. Kozicu,
- Glavni projekat regulacije r. Kozice na području Busovače u dužini od 700 m od ušća r. Ivančice,
- Projekat regulacije Buseljskog potoka kroz naseljeno područje.

U toku izrade projektne dokumentacije su rađene i hidrološke obrade, a podaci i proračunski parametri su uzeti za kišomjernu stanicu Zenica.

Ulazni podaci koji se odnose na karakteristične proticaje na interesantnim vodotocima dobiveni su metodom jediničnog hidrograma i oni za rijeku Ivančicu iznose:

- $Q_{1/100} = 102 \text{ m}^3/\text{s}$
- $Q_{1/10} = 64 \text{ m}^3/\text{s}$,

za rijeku Kozicu uzvodno od ušća Ivančice:

- $Q_{1/100} = 186 \text{ m}^3/\text{s}$
- $Q_{1/10} = 115 \text{ m}^3/\text{s}$,

za rijeku Kozicu nizvodno od ušća Ivančice:

- $Q_{1/100} = 224 \text{ m}^3/\text{s}$
- $Q_{1/10} = 139 \text{ m}^3/\text{s}$,

za Buseljski potok:

- $Q_{1/100} = 11,5 \text{ m}^3/\text{s}$
- $Q_{1/10} = 6,4 \text{ m}^3/\text{s}$,

Sliv rijeke Ivančice, koja protiče kroz centar grada i koja nastaje spajanjem više manjih potoka od kojih su najznačajniji Topalovića potok, Duboki potok i Crni potok, od čega se ova prva dva koriste za obezbjeđenje pitke vode stanovništva i industrije općine Busovača, ima površinu 43 km^2 , a dužina sliva iznosi približno 11 km. Na Crnom potoku se trenutno izvode radovi na izgradnji zahvatnog objekta (tirolski prag) i dovodnog cjevovoda, tako da se može smatrati da će i ovaj vodotok uskoro biti dio sistema snabdijevanja vodom općine Busovača.

Karakteristični oblik lepezastog sliva koji je specifičnost bujičnih tokova, odlikuje i sliv Ivančice, a prosječan podužni pad korita iznosi 11 %, dok prosječne godišnje padavine iznose oko 950 mm.

Rijeka Ivančica u svom srednjem toku protiče kroz usko i slabo izraženo plitko korito, jer prolazi kroz usku dolinu pri čemu su, u izgrađenoj zoni uz obalu locirani stambeni objekti i saobraćajnice.

Ovaj vodotok putem niza kraćih pritoka sa velikim padom vrši odvodnju prostora, a ono što karakterizira donji tok Ivančice je nagla promjena i smanjenje pada u urbanom dijelu općine, pa sve do ušća u r. Kozicu. U samom naselju prima najznačajniju pritoku, Buseljski potok.

Rijeka Ivančica se ulijeva u Kozicu koja se kod Kaonika, opet ulijeva u rijeku Lašvu. Površina sliva rijeke Kozice iznosi 126 km^2 , a zajedno sa slivom Ivančice je to 169 km^2 . Pravac tečenja ovog vodotoka je generalno istok – zapad u donjem toku, a sjever – jug u gornjem, dok je ukupna dužina toka oko 26 km.

U svom srednjem i donjem toku rijeka Kozica protiče terenom sa manjim padovima i širim dolinama sa formiranim i jasno izraženim koritom i u tom smislu se može reći da djeluje povoljnije u smislu uspostave režima tečenja, nego rijeka Ivančica.

Dosadašnja opažanja ukazuju na to da najveći poplavni valovi Ivančice i Kozice na profilu ušća nemaju potpunu koincidenciju, ali je bez obzira na to dolazilo do izljevanja vode iz korita i značajnih materijalnih šteta. To se naročito odnosi na rijeku Ivančicu na potezu od sela Ravan do ušća.

Za najugroženije dionice je već urađena projektna dokumentacija pobrojana u prethodnom tekstu, a jedan dio, kroz uže urbano područje je i izveden, a zbog relativno skupih radova, ovi se poslovi u principu realiziraju u dužem periodu.

Ukupna vodna površina na prostoru općine Busovača iznosi oko 17 ha.

KORIŠTENJE I UPOTREBA VODA

VODOSNABDIJEVANJE

Potrebna količine vode grad Busovača obezbjeđuje putem dva tirolska zahvata na Dubokom i Topalovića potoku koji se nalaze na oko 7 kilometara jugozapadno od Busovače iznad naselja Kupres. Kaptiranje Dubokog potoka je uslijedilo nakon utvrđivanja da je postojeći zahvat na Topalovića potoku malog kapaciteta i da ne obezbjeđuje potrebne količine vode u sistemu. Voda se iz Dubokog potoka transportuje do Topalovića potoka

spojnim PVC cjevovodom Ø250 mm i dužine L=1.800 m gdje se vrši i tretman voda. Nakon tretmana, voda se gravitaciono dovodi do gradskog rezervoara odakle se distribuira u konzumno područje, gradsko područje i njemu gravitirajuća naselja.

Duboki potok je zahvaćen 1988. godine, a njegov kapacitet iznosi Q= 22-23 l/s, a kapacitet Topalovića potoka je 12,5 l/s što ukupno daje oko 35 l/s, tj. količinu na koju je i dimenzioniran uređaj za prečišćavanje pitke vode. U sklopu uređaja postoji i laboratorija u kojoj se povremeno prati kvalitet voda. Prilikom pojave ekstremno velikih zamućenja uređaj se stavlja izvan funkcije, jer nije u stanju da savlada velika zamućenja. Prostor neposredno oko zahvata i uređaja je zagrađen i širina ograde iznosi oko 50 – 60m. Uređaj je pozicioniran na koti 530 m.n.m. što omogućava gravitacioni transport čiste vode do grada. Nakon tretmana se voda polietilneskim cjevovodom Ø250mm dovodi do rezervora „Hrastova glavica“ zapremine 1.000m³, odakle se voda cjevovodom Ø400mm distribuira u mrežu. Distributivna mreža je uglavnom granatog tipa sa učešćem različitih cijevnih materijala i ugrađivanog u različitim vremenskim periodima, različitog kvaliteta, starosti i upotrebljivosti. Nema, na žalost, tačnog praćenja ulaza i izlaza u sistem kao osnove za procjenu nivoa gubitaka u mreži.

U cilju zadovoljavanja zakonskih zahtjeva i očuvanja kvalitativnih i kvantitativnih karakteristika izvorišta, određene su zone zaštite za postojeća izvorišta, Topalovića potok i Duboki potok koji se danas koriste za pokrivanje potreba za vodom stanovništva i industrije gradskog područja općine Busovača, ali i za Crni potok koji je uz ova dva odabran kao izvorište koje će se koristiti u sistemu javnog vodosnabdijevanja. Kako su prva dva izvorišta u eksploataciji već duži niz godina, to su već i provedene neke mjere zaštite koje su bile usklađene sa tada važećom legislativom, ali je u toku 2006. urađen i Projekat zaštite izvorišta „Duboki potok“ općina Busovača u cilju dobivanja zakonske osnove za provođenje mjera zaštite izvorišta i ograničenja u pogledu korištenja prostora u zaštitnim zonama. Elaborat koji se odnosi na određivanje zona zaštite za izvorište Crni potok je urađen u toku 2007. godine.

Kako se radi o površinskim vodama u skladu sa Pravilnikom o uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode koje se koriste ili planiraju da koriste za piće («Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine» br. 51/02) određene su tri zone sanitarne zaštite i to:

- I zaštitna zona (zona najstrožeg režima zaštite)
- II zaštitna zona (zona ograničenog režima zaštite)
- III zaštitna zona (zona blagog režima zaštite)

Uspostavljanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera se vrši u cilju zabrane ili ograničenja pojedinih ljudskih aktivnosti koje mogu ugroziti kvantitativne i kvalitativne karakteristike izvorišta ili čak njihovu dalju egzistenciju.

Sva mjesta zahvatanja, odnosno najuži prostor uz zahvatne objekte i postrojenje za tretman voda na Topalovića potoku moraju biti ograđena tako da je udaljenost objekata od ograde minimalno 50 m i mora biti onemogućen fizički pristup neovlaštenim osobama.

Pored objekata koji su u direktnoj funkciji zahvatanja i tretmana voda, na području I zaštitne zone mogu se, uz primjenu propisanih mjera zaštite, graditi ili nalaziti i drugi vodoprivredni objekti, kao što su vodozahvatni objekti, rezervoari, pumpne stanice, trafo-stanice, administrativni objekti, prilazni i unutrašnji putevi i drugi objekti koji su neophodni za rad sistema za vodosnabdijevanje.

Granica **II zaštitne zone** (zone ograničenog režima zaštite) pruža se 250 m sjeverno od kote 514 mn.m. prema Studencu do Bistričinog potoka južno do kote 1.087 mn.m., zatim istočno prema koti 860 mn.m. pružajući se prema koti 678 sjeverno ponovo se vezajući oko 250m sjeverno od kote 514 mn.m..

Na području II zaštitne zone izvorišta zabranjeno je izvođenje radova, izgradnja objekata i obavljanje aktivnosti kojima se mogu zagaditi vode do izvorišta, a naročito:

- izvođenje radova, izgradnja objekata i obavljanje aktivnosti koje nisu dopuštene u III zoni;
- izgradnja novih naselja, te izgradnja i rad kanalizacije, osim ako vodonepropusnost kanalizacionih vodova nije obezbijedena i kontrolirana;
- izgradnja i nekontroliran rad sportskih i rekreacionih objekata, bez vodonepropusne kanalizacije;
- formiranje gradilišta i gradilišnih naselja, bez sanitarija i vodonepropusne kanalizacije;
- odlaganje svih vrsta čvrstog otpada na sanitarne deponije;
- izgradnja i rad industrijskih i zanatskih pogona;
- izgradnja i rad željezničkih i ranžirnih stanica i terminala i autobuskih stanica, ukoliko nisu preduzete posebne mjere kojim se sprječava zagađivanje izvorišta;
- izgradnja i korištenje skladišta rastvorljivih materija opasnih i štetnih za vodu;
- izgradnja i rad stočnih i peradarskih farmi, osim uzgoja do 10 grla krupne stoke i peradi u individualnim domaćinstvima za vlastite potrebe, uz izgradnju i pravilan rad vodonepropusne kanalizacije, odnosno vodonepropusne septičke jame;
- izgradnja i eksploatacija cjevovoda za transport hemikalija, tečnih goriva, maziva i drugih opasnih tečnosti;
- cestovni transport hemikalija, tečnih goriva, maziva i drugih opasnih materija;

- eksploatacija mineralnih sirovina;
- eksploatacija šljunka;
- sportske i rekreativne aktivnosti, osim u obimu kojim se ne ugrožava kvalitet vode na izvorištu;
- izgradnja novih grobalja i proširenje postojećih;
- i druge aktivnosti za koje se utvrdi da mogu imati negativne posljedice za izvorište.

Na ovom području mogu ostati postojeći stambeni i vikend objekti, kao i individualni objekti za uzgoj stoke i peradi uz potrebne radove sigurnog prikupljanja i odvođenja otpadnih voda.

III zaštitna zona (zona blagog režima zaštite) pokriva ostatak orografskog sliva oba potoka i Dubokog i Topalovića koji nije ušao u prve dvije zaštitne zone. Granica III zaštitne zone proteže se južno od granice II zaštitne zone južno od lokaliteta Bistričin potok prema koti 1.262 mn.m., pa preko kote 1.370 mn.m. Palovcem prema Šimširu i koti 1.324 mn.m., kotom 1.410 mn.m., Oborskom kosom, zatim sjeverno preko Dolova do kote 1.006 mn.m. Gradinom do druge zaštitne zone.

Na njoj se, između ostalog, zabranjuje:

- izgradnja i rad uređaja za prečišćavanje otpadnih voda i uređaja za spaljivanje čvrstog otpada;
- prerada, manipulacija i skladištenje hemikalija, tečnih goriva, maziva i drugih opasnih i štetnih materija određenih podzakonskim aktom iz člana 121. stav 4. Zakona o vodama;
- otvoreno uskladištenje i primjena hemijskih sredstava opasnih i štetnih za vodu, koja se koriste za zaštitu i rast bilja i za uništenje korova;
- izgradnja i korištenje poletno-sletnih staza, sigurnosnih površina i površina za prisilno slijetanje u zračnom saobraćaju;
- izgradnja i korištenje manevarskih i vojnih poligona;
- izgradnja i rad industrijskih i zanatskih pogona sa nečistom tehnologijom, koji ispuštaju radioaktivne ili druge za vodu štetne i opasne materije (nuklearni reaktori, petrohemijska industrija, metalo-prerađivački pogoni, hemijske tvornice, kožarska industrija i drugo);
- cestovni transport hemikalija, tečnih goriva, maziva i drugih opasnih materija bez provedenih mjera zaštite podzemnih voda i odobrenja i pratnje organa MUP-a;
- direktno ispuštanje neprečišćenih otpadnih voda u vodotoke ili akumulacije uzvodno od vodozahvata i prečišćenih i neprečišćenih otpadnih voda na tlo, uključujući pražnjenje vozila za čišćenje i odvoz fekalija;
- privredne i druge aktivnosti kojima se narušava prirodni režim vodotoka na mjestu vodozahvata u mjeri u kojoj se ugrožava kapacitet izvorišta;
- izgradnja i eksploatacija cjevovoda za transport hemikalija, tečnih goriva, maziva i drugih opasnih tečnosti, ukoliko nisu preduzete posebne mjere kojim se sprječava izlivanje ovih tečnosti u vodotoke ili akumulacije;
- izgradnja i rad stočnih i peradarskih farmi, ukoliko nisu preduzete posebne mjere kojim se sprječava zagađivanje vodotoka ili akumulacija;
- odlaganje svih vrsta čvrstog otpada izvan sanitarnih deponija, kao i na sanitarne deponije, ukoliko nije obezbijeđeno odvođenje filtrata iz sanitarne deponije van slivnog područja vodozahvata;
- eksploatacija mineralnih sirovina, osim ako se utvrdi da se tom aktivnošću ne ugrožava kvalitet površinske vode na izvorištu;
- eksploatacija kamena i šljunka, osim iz posebno kontroliranih i zaštićenih kamenoloma i šljunkara;
- sječa šume, izgradnja puteva, izvođenje obimnih zemljanih iskopa i druge aktivnosti koje izazivaju ili podspješuju eroziju tla;
- komercijalni uzgoj riba, osim biološkog održavanja i poribljavanja;
- upotreba plovila na pogon naftnim derivatima;
- i druge aktivnosti za koje se utvrdi da mogu imati negativne posljedice za izvorište.

Ograničenja navedena za zone zaštite izvorišta Topalovića i Duboki potok važe i za Crni potok pri čemu su granice III zaštitne zone definisane orografskim granicama i u geografskom smislu se protežu od vodozahvatnog objekta u pravcu juga do kote 1006 mn.m. i 1139 mn.m. na planini Grad, nastavlja vrhovima 1507 i 1504 m n.m. do tačke Kicelj, zatim preko vrhova Granovice i Čardak od kojeg se pruža u pravcu istoka preko Crnog vrha i Karaulskog krša do početne tačke na vodozahvatnom objektu. Površina III zaštitne zone izvorišta Crni potok iznosi 5,75 km². Površina II zaštitne zone Crnog potoka iznosi 1,75 km² i određena je na osnovu kriterija da vrijeme tečenja u vodotoku iznosi 3 sata, pri čemu se do brzine u vodotoku došlo mjerenjem. Granice II zone zaštite počinju od tačke smještene 90 m nizvodno od zahvatnog objekta i u pravcu juga vodi do kote 1006 mn.m. i u pravcu zapada nastavlja približno izohipsom 1050 mn.m. do šumskog puta ispod Jelove kose, potom vodi šumskim putem u pravcu sjevera do puta za Kreševića bajtu, pa putem od Kreševića bajte u pravcu sjevera ispod Oborske kose, pa u pravcu sjeveroistoka do Karaulskog krša i jugoistoka do početne tačke.

Unutar III zaštitne zone je lociran planirani sportsko- rekreacioni centar na prostoru Busovačkih staja o čemu treba povesti računa prilikom određivanja kriterija izgradnje i procjene posljedica pojedinih zahvata na terenu.

PRIKUPLJANJE I DISPONIRANJE OTPADNIH VODA

Razvoj općine nije pratila adekvatna izgradnja i odgovarajuća rekonstrukcija kanalizacije, tako da postojeći kanalizacioni sistem naselja Busovača koji je mješovitog tipa i koji građen je neplanski, ne zadovoljava savremene standarde iz ove oblasti. Otpadne vode koje se prikupljaju putem postojeće kanalizacione mreže, ispuštaju se direktno u vodotoke Kozica, Ivančica, Klokočnica i Lašva. Fekalne kanalizacione vode se ispuštaju u navedene vodotoke bez prethodnog tretmana. Najveći dio stanovništva općine Busovača otpadne vode ispušta direktno u vodotoke ili septičke jame i upojne bunare. Procentualna priključenost na kanalizacionu mrežu u užoj urbanoj zoni je oko 35-40% i realno je očekivati da će navedeni procenat brzo rasti. Sva prigradska naselja Busovače i ostala naselja općine Busovača uglavnom nemaju kanalizacione kolektore.

Postojeći kanalizacioni sistem svojim obuhvatom, profilima, kapacitetom, korištenim cijevnim materijalom i konačno formom i prostornim obuhvatom, ne zadovoljava zahtjeve koji se postavljaju pred jedan savremen i pouzdan sistem prihvatanja i odvodnje otpadnih i oborinskih voda. Mješoviti ili skupni sistem je danas u najvećem dijelu zastupljen u Busovači, a djelimično se pojavljuje i nepotpuni sistem koji podrazumijeva samo odvodnju otpadnih voda, bez odvodnje oborinskih.

Odvodnja otpadnih i oborinskih voda danas se zasniva na nekoliko neovisnih krakova koji prikupljaju otpadnu i oborinsku vodu iz određenih dijelova gradskog područja, tj. njegovih centralnih dijelova, i potom ih direktno upuštaju u najbliže vodotoke. Ukupna dužina kanalizacione mreže iznosi po profilima:

- o Ø 300 1.535 m
- o Ø 400 1.390 m
- o Ø 600 290 m

Budući da su i urbani i njemu gravitirajući prostori Busovače opremljeni savremenom sanitarnom opremom, te da potrošnja vode koja prati visoke standarde opremljenosti dostiže nivo koji podrazumijeva ozbiljan pristup u odvodnji upotrijebljenih voda, možemo zaključiti da postojeći kanalizacioni sistem ne zadovoljava ni približno zahtjeve u pogledu sigurnog disponiranja otpadnih voda.

ZAŠTITA KVALITETA VODA

Uspostavljanje efikasnog sistema zaštite kvaliteta voda u vodotocima uključuje, kao jedan od prioriteta, dosljedno provođenje tehničkih mjera zaštite, a što opet znači izgradnju odgovarajućeg sistema za prikupljanje otpadnih voda i kao obavezan segment i njihov tretman prije ispuštanja u recipijent. To se u svakom slučaju odnosi i na vodotoke na prostoru općine Busovača koji se i danas koriste kao prijemnici otpadnih voda stanovništva i privrede i to bez ikakvog prethodnog prečišćavanja.

Korisno je i neophodno da princip zaštite podrazumijeva i to da ispuštanje štetnih materija u vodu bude što je to moguće niže, u granicama maksimalnih tehnološko-tehničkih i ekonomskih mogućnosti. Time bi se obezbijedilo da je voda čista onoliko koliko je to najviše moguće, a ne onoliko zagađena koliko to dopuštaju norme o kvalitetu vode recipijenta. Posebno je ovaj princip važan kada se radi o izgradnji novih objekata, o promjeni namjene (načina korištenja) neke površine i slično.

Propisani kvalitet voda rijeke Lašve i njenih pritoka sa busovačke općine, Kozice, Ivančice i drugih je određen važećom Uredbom o klasifikaciji voda i voda obalnog mora Jugoslavije u granicama SR Bosne i Hercegovine preuzetom iz legislative ex Jugoslavije i on je kao i za njene pritoke II kategorija duž cijelog njenog toka.

U pogledu zaštite kvaliteta površinskih voda na području općine Busovača ne provode se nikakve mjere i u tom smislu su sve površinske, ali i djelom podzemne vode izložene uticaju svih zagađivača kako antropogenog porijekla, tako i prirodnim fenomenima koji se povremeno pojavljuju i utiču na promjenu kvaliteta voda.

ELEKTROENERGETIKA

Snabdijevanje električnom energijom područja općine Busovača izvodi se iz transformatorske stanice 110/20(10) kv "KAONIK" 20 MVA. Ova transformatorska stanica uglavnom zadovoljava sadašnje potrebe svih potrošača na ovom području. Za eventualne veće potrebe za električnom energijom postoji mogućnost ugradnje još jednog transformatora od 20 MVA.

Srednjenaponska mreža 20(10)kv izgrađena je uglavnom na drvenim stubovima sa Al-če provodnicima 3x50 mm². 20(10)kv dalekovod Kaonik-Busovača-Tisovac je od TS "KAONIK" do Ciglane izgrađena sa 20kv opremom i na željezno-rešetkastim stubovima Alu-če provodnicima 2x(3x50mm²).

Kompletna 20(10) kv mreža ucrtana je na situaciji 1:25000 i podaci o istoj dati su u slijedećoj tabeli.

UKUPAN BROJ DISTRIBUTIVNIH TRAFOSTANICA 10(20)/0,4 kV NA PODRUČJU OPĆINE

R.br.	Naziv trafostanice	Snaga kVA	Tip trafostanice	R.br.	Naziv trafostanice	Snaga kVA	Tip trafostanice
DV 10 kV CIGLANA				DV 10 kV MERDANI			
1.	TS "Kaonik 2"	100	ŽRSTS	46.	TS "Valvolin"	250	ŽRSTS
2.	TS "Kaonik 1"	160	DSTS	47.	TS "Podjele"	100	DSTS
3.	TS "Skradno"	160	ŽRSTS	48.	TS "Strane"	160	DSTS
4.	TS "Cigлана"	400	ZTS	49.	TS "Lončari"	160	ŽRSTS
5.	TS "Nigma"	630	BTS				
6.	TS "Hrasno"	160	ŽRSTS	50.	TS "Jelinak"	100	STS-Ž
7.	TS "Rovna"	100	DSTS	51.	TS "Putiš"	100	STS-Ž
8.	TS "Granice"	100	ŽRSTS	52.	TS "Merdani"	160	STS-B
9.	TS "Bare"	50	DSTS	53.	TS "Grablje"	160	STS-B
10.	TS "Jazvine I"	160	ŽRSTS	54.	TS "Gornja Rovna"	160	STS-Ž
11.	TS "Jazvine II"	160	ŽRSTS	55.	TS "G.Solakovići"	100	STS-Ž
12.	TS "Bare škola"	100	ŽRSTS	56.	TS "Komari"	50	STS-B
13.	TS "Kulići"	100	ŽRSTS	57.	TS "Mihaljevići"	100	STS-Ž
14.	TS "Kovačevac"	160	ŽRSTS	58.	TS "Šudine"	100	STS-Ž
	DV 10 kV BUSOVAČA			59.	TS "Hozanovići"	100	STS-Ž
15.	TS "Gudelj"	160	ŽRSTS	60.	TS "Dobraljevo"	160	STS-B
16.	TS "Bukve"	160	ALSTS	61.	TS "Podbare"	100	STS-Ž
17.	TS "Marušićeva"	160	DSTS	62.	TS "Donji Lugovi"	160	STS-B
18.	TS "Pilana Bilić"	400	BTS	63.	TS "Gornji Lugovi"	100	STS-D
19.	TS "Kotlovnica"	630	MBTS	64.	TS "Zarače"	100	STS-B
20.	TS "KSS"	400	ZTS	65.	TS "Podstijena"	100	STS-Ž
21.	TS "Općina"	630	UOB	66.	TS "Mehurići"	100	STS-Ž
22.	TS "Kolonija 2"	250	MBST	67.	TS "Silos"	160	STS-Z
23.	TS "Kolonija 1"	250	ŽRSTS	68.	TS "Kačuni -3"	160	STS-B
24.	TS "Luka"	250	BTS	69.	TS "Kačuni "	630	KBTS
25.	TS "Radiona"	400	UOB	70.	TS "Čep"	160	STS-Ž
26.	TS "Frančeva bara 2"	160	ŽRSTS	71.	TS "Bešići"	100	STS-B
27.	TS "Frančeva bara 1"	160	DSTS	72.	TS "Gusti Grab"	160	STS-B
28.	TS "S.Mlin"	400	ŽRSTS	73.	TS "Bukovci"	100	STS-D
29.	TS "Dubrave"	160	ŽRSTS	74.	TS "Križala"	50	STS-B
30.	TS "Buselji"	160	ŽRSTS	75.	TS "Bukovci-5"	100	STS-Ž
31.	TS "Ravan dom"	160	ŽRSTS				
32.	TS "Carica"	160	ŽRSTS				
33.	TS "Ravan 1"	100	DSTS				
34.	TS "Ravan 2"	160	ŽRSTS				
35.	TS "Tisovac"	160	ŽRSTS				
	DV 10 kV VATROSTALNA						
36.	TS "Vatrostalna"	630	BTS				
		630					
		630					
	DV 10 kV KAČUNI						
37.	TS "Podkula"	100	ŽRSTS				

38.	TS "Hotel"	250	ŽRSTS
39.	TS "Krčevine"	160	ŽRSTS
40.	TS "D.Solakovići"	160	ŽRSTS
41.	TS "Draga 1"	160	ZDS
42.	TS "Draga 2"	160	ŽRSTS
43.	TS "Smreke"	100	ŽRSTS
44.	TS "D.Polje"	100	DSTS
45.	TS "Babjak"	250	ŽRSTS

UPRAVLJANJE OTPADOM

Po Prostornom planu Srednjobosanskog kantona /Županije na području općine Bugojno utvrđena je Kantonalna deponija komunalnog otpada. Međuopštinska deponija utvrđena je na području općine Kiseljak za općinu Busovaču, Kiseljak, Kreševo i Fojnicu. Općina Busovača potpisala je sporazum o korištenju sanitarne regionalne deponije Mošćanica u općini Zenica. Postojeće privremeno odlagalište krutog otpada utvrđeno je Prostornim planom na lokalitetu Žlibine. Kad se općina Busovača uključi u regionalni sistem Mošćanice aktivirati će se pretovarna stanica u naseljenom mjestu Skradno koja je ucrtana na grafičkom prilogu zajedno sa pristupnim putem.

Površina pretovarne stanice mora biti asfaltirana sa kontejnerima i potrebnom infrastrukturom. Aktiviranjem pretovarne stanice krutog otpada treba da se sanira opštinska deponija na lokalitetu Žlibine.

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Društvena infrastruktura je vezni element tri osnovne funkcije naselja, stanovanja, rada i rekreacije koja naselju daje gradski karakter. Sadržaji društvene infrastrukture su jedan od kriterija, na osnovu kojeg se utvrđuju centri naselja u sistemu naselja Općine.

Nomenklaturu društvene infrastrukture čini:

- socijalna i dječija zaštita
- školstvo
- zdravstvo
- kultura
- fizička kultura
- snabdjevanje i uslužne djelatnosti
- turizam i ugostiteljstvo
- poslovni objekti i objekti državne uprave

SOCIJALNA ZAŠTITA

Nosilac socijalne zaštite na području općine Busovača je Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi Kantona Središnja Bosna - Travnik. Ni jedan objekat socijalne zaštite (kao što su starački dom ili dom za djecu bez roditelja) ne postoji na području općine Busovača.

DJEČIJA ZAŠTITA

U gradu Busovači postoji jedan dječiji vrtić kojeg koristi oko 50 korisnika od jedne do sedme godine života. Vrtić je registrovan kao PU "Školske sestre franjevke" koje ga i vode i uz pomoć roditelja finansiraju Ustanovu. Kapacitet objekta je zadovoljavajući. Može zbrinuti do 65 korisnika. Međutim stanje objekta je nezadovoljavajuće. Potrebno je obnoviti izolaciju, krov, stolarije, fasadu i grijanje. Donacijom HR ove jeseni obnovljeno je nekoliko prozora u dječijim sobama.

OSNOVNO OBRAZOVANJE

Nosilac razvoja osnovnog obrazovanja općine Busovača je Ministarstvo obrazovanja, kulture i sporta Srednjobosanskog Kantona/Županije u Travniku.

U općini Busovača postoje 3 matične osnovne škole, a to su:

- matična osnovna škola "Busovača" u gradu Busovači
- matična osnovna škola "Kaćuni" u naseljenom mjestu Kaćuni
- matična osnovna škola "Kaonik" u naseljenom mjestu Kaonik

MATIČNA OSMORAZREDNA OSNOVNA ŠKOLA "BUSOVAČA" u gradu Busovači

Parametri osnovnog obrazovanja ove škole su:

- broj učenika školske 2005/06 g - 800
- nastava se odvija u dvije smjene
- u školi radi 37 učitelja i nastavnika
- brutto razvijena površina objekta 3082,0 m²
- korisna površina objekta po učeniku 3,8 m²
- gabaritna površina školskog objekta 1488,0 m²
- površina parcele - 11710,0 m²
- uređene sportske površine 1500,0 m²
- fiskulturna sala površine 177,65 m²
- knjižnica (bez čitaonice) površine - 31,50 m²
- nema prostorije za slobodne aktivnosti

Po normativu površina korisnog prostora objekta po učeniku u jednoj smjeni, treba da iznosi 5,0 - 7,0 m². Površina korisnog prostora objekta po učeniku osnovne škole "Busovača" u gradu Busovači iznosi 3,8 m² i zadovoljava normativ, pošto se nastava odvija u dvije smjene.

Površina parcele objekta od 11710,0 m² omogućava prostor od 14,63 m² po učeniku. Normativ površine parcele po učeniku treba da iznosi 20,0 m² po učeniku. Kako se nastava odvija u dvije smjene veličina parcele je zadovoljavajuća. Uređeni sportski tereni (asfaltirani) veličine 50,0 m x 30,0 m iznose 1500,0 m².

Donacijama RH izvršeno je renoviranje dijela vanjske stolarije, dijela fasade na školskoj zgradi i izmjena podnih pločica u učionicama. Unutarnji prostor objekta, vanjski izgled zgrade, kao i prostor oko zgrade ne odgovara potrebama škole tako da je neophodno uraditi slijedeće:

- izvršiti dogradnju najmanje 4 učionice kako bi se mogla izvoditi nesmetana nastava na dva nastavna plana i programa,
- sa dogradnjom objekta omogućiti proširenje knjižnice te na taj način omogućiti prostor za čitaonicu i prostor za slobodne aktivnosti učenika i amaterske sekcije,
- izvršiti izmjenu ostatka vanjske stolarije kao i fasade tog dijela zgrade,
- betonirati prostor ispred objekta škole, jer je u vrijeme kišnog i zimskog perioda plavan.

MATIČNA OSMORAZREDNA OSNOVNA ŠKOLA "KAONIK" u naseljenom mjestu Kaonik.

Parametri osnovnog obrazovanja ove škole su:

- broj učenika 2005/06 g. 131
- nastava se odvija u jednoj smjeni
- brutto razvijena površina objekta..... 1578,18 m²
- korisna površina objekta po učeniku ... 12,0 m²
- gabaritna površina objekta 789,09 m²
- površina parcele 7039,0 m²
- površina uređenih sportskih terena... . 2170,0 m²
- fiskulturna sala površine..... 190,80 m²
- biblioteka sa čitaonicom površine 56,0 m²
- ima prostorije za slobodne aktivnosti
i amaterske sekcije

Normativ korisnog prostora školskog objekta po učeniku iznosi 5.0 - 7.0 m². U osnovnoj školi "Kaonik" u naseljenom mjestu Kaonik korisni prostor po učeniku iznosi 12.0 m² i zadovoljava normativ . Površina parcele po učeniku iznosi 53,0 m² i zadovoljava normativ koji iznosi 20.0 m². Uređeni sportski teren se koristi za nogomet i odbojku.

U osnovnoj školi "Kaonik" potrebno je renoviranje fiskulturne sale tj. zamjene parketa i ravnog krova koji prokišnjava.

PODRUČNA ČETVERORAZREDNA OSNOVNA ŠKOLA "BARE" u naseljenom mjestu Bare.

Četverorazredna osnovna škola "BARE" u naseljenom mjestu Bare je područna škola matične osnovne škole u naseljenom mjestu Kaonik.

Parametri osnovnog obrazovanja ove škole su:

- broj učenika 2005/06.g..... 78
- nastava se odvija u dvije smjene
- brutto razvijena površina objekta 520,0 m²
- korisna površina objekta po učeniku ... 6,66 m²
- površina parcele 4067,0 m²
- nema fiskulturnu salu
- nema biblioteku sa čitaonicom
- nema prostore za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

Površina korisnog prostora objekta po učeniku iznosi 6,66 m² i zadovoljava normativ od 5.0 m² - 7.0 m². Površina parcele po učeniku zadovoljava normativ od 20 m² po učeniku. U planskom periodu potrebno je izgraditi fiskulturnu salu i biblioteku sa čitaonicom. Također, je potrebno obezbjediti prostor za slobodne atkivnosti i amaterske sekcije jer osnovna škola treba da bude i kulturni centar u kome će učenici provoditi svoje sobodno vrijeme (družiti se i obrazovati).

MATIČNA OSMORAZREDNA OSNOVNA ŠKOLA "Kačuni" u naseljenom mjestu Kačuni

Matična osnovna škola "Kačuni" ima matičnu školu i 7 područnih škola (PŠ "KATIĆI", PŠ "PUTIŠ", PŠ "LUGOVI", PŠ "BUSOVAČA", PŠ SOLAKOVIĆI", PŠ "BUKOVCI" i PŠ "ROVNA". Ukupno broji 946 učenika sa 41 odjeljenje i ima 23 nastavnika razredne nastave i 28 nastavnika predmetne nastave.

Parametri matične osmorazredne osnovne škole "Kačuni":

- broj učenika 2005/06.g. 449
- broj odjeljenja..... 18
- nastavnika razredne nastave 6
- nastavnika predmetne nastave .. 28
- nastava se odvija u dvije smjene
- brutto razvijena površina objekta 1671.0 m²
- korisna površina objekta po učeniku 3,72 m²
- površina parcele 13035,0 m²
- fiskulturna sala površine 288,0 m²
- bibloteka bez čitaonice 18.42 m²
- nema prostorije za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

Korisna površina objekta po učeniku iznosi 3,72 m² , pa kako se nastava odvija u dvije smjene, ista zadovoljava normativ od 5,0 - 7.0 m². Površina parcele omogućava po učeniku površinu od 29.0 m² i zadovoljava normativ od 20.0 m². Parcela školskog objekta ima uređene terene za košarku i nogomet. Školski objekat je u lošem stanju. Potrebno je renovirati objekat (zamjena stolarije)

PODRUČNA OSNOVNA ŠKOLA "KATIĆI" u naseljenom mjestu Katići

Parametri osnovnog obrazovanja ove škole su

- broj učenika 2005/06 g. 110 od toga:
III razred pohađa 19 učenika, a 91 učenik pohađa od V-VIII razred
- broj nastavnika razredne nastave 1
- broj nastavnika predmetne nastave
iskazan je u matičnoj školi
- brutto razvijena površina objekta 241,0 m²
- korisna površina objekta po učeniku 2,19 m²
- površina parcele 3000,0 m²
- • nema biblioteku sa čitaonicom
- nema prostorije za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

Objekat ove područne osnovne škole je u lošem stanju. Korisna površina objekta po učeniku iznosi 2,19 m². Ako se nastava odvija u dvije smjene korisna površina ne zadovoljava normativ od 5.0 - 7.0 m² po učeniku. Površina parcele omogućava 27.0 m² po učeniku što zadovoljava normativ od 20.0 m². Parcelu školskog objekta treba urediti i izgraditi sportske terene. Kako korisna površina po učeniku ne zadovoljava normativ potrebno je školski objekat proširiti i na taj način obezbijediti površinu za biblioteku sa čitaonicom, fiskulturnu salu i prostore za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

PODRUČNA ČETVERORAZREDNA ŠKOLA "PUTIŠ" u naseljenom mjestu Putiš.

Parametri osnovnog obrazovanja ove škole su:

- broj učenika 2005/06 g. 93
- broj odjeljenja 4
- broj nastavnika razredne nastave 4
- broj nastavnika predmetne nastave iskazana
je u matičnoj školi
- nastava se odvija u dvije smjene
- brutto razvijena površina objekta 241,0 m²
- korisna površina objekta po učeniku 2,59 m²
- površina parcele 3000,0 m²
- nema fiskulturne sale
- nema biblioteku sa čitaonicom
- nema prostore za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

Korisna površina objekta po učeniku iznosi 2,59 m² a pošto se nastava odvija u dvije smjene zadovoljava normativ od 5.0 - 7.0 m² po učeniku. Površina parcele omogućava 32,0 m² po učeniku što zadovoljava normativ. U područnoj školi Putiš nema vode (voda se donosi iz susjedstva). Ovaj problem je jedino moguće riješiti u saradnji sa lokalnom zajednicom, jer ne postoji izvor, a postojeći izvori su u privatnom vlasništvu i mještani ne dozvoljavaju priključak na iste. Objekat je u lošem stanju. Potrebno ga je renovirati i proširiti izgradnjom fiskulturne sale, biblioteke sa čitaonicom i prostorijom za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

PODRUČNA ČETVERORAZREDNA ŠKOLA "LUGOVI" u naseljenom mjestu Podbare.

Parametri osnovnog obrazovanja ove škole su:

- broj učenika 2005/06.g. 118
- broj odjeljenja 4
- broj nastavnika redovne nastave 4
- broj nastavnika razredne nastave dat

u matičnoj školi

- nastava se odvija u dvije smjene
- bruto razvijena površina objekta 241,0 m²
- korisna površina objekta po učeniku ... 2,04 m²
- površina parcele 3000,0 m²
- nema fiskulturnu salu
- nema biblioteku sa čitaonicom
- nema prostor za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

Iako se nastava odvija u dvije smjene, korisna površina po učeniku ne zadovoljava normativ od 5.0 – 7.0 m².

Kako je objekat u lošem stanju potrebno ga je proširiti i renovirati. Proširenjem treba postići odgovarajuću korisnu površinu po učeniku, obezbjediti fiskulturnu salu, biblioteku sa čitaonicom i prostor za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije. Površina parcele omogućava površinu od 25,0 m² po učeniku što zadovoljava normativ. Na parceli školskog objekta pored terena za nogomet potrebno je urediti terene za košarku i odbojku.

PODRUČNA ČETVERORAZREDNA OSNOVNA ŠKOLA "BUKOVCI" u naseljenom mjestu Bukovci

Parametri osnovnog obrazovanja ove škole su:

- broj učenika 2005/06 g. 17
- broj odjeljenja - 1 kombinovano odjeljenje
- broj nastavnika razredne nastave 1
- broj nastavnika predmetne nastave dat u broju matične škole
- nastava se odvija u jednoj smjeni
- bruto razvijena površina objekta..... 241, 0 m²
- korisna površina objekta po učeniku..... 14.0 m²
- površina parcele 1000,0 m²
- nema fiskulturnu salu
- nema biblioteku sa čitaonicom
- nema prostor za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

Površina korisnog prostora iznosi 14.0 m² po učeniku. Normativ iznosi 5.0 - 7.0 m² po učeniku. Kako je objekat u lošem stanju potrebno ga je adaptirati i obezbjediti prostor za biblioteku sa čitaonicom i prostor za slobodne aktivnosti učenika, jer škola treba da postane centar kulture koji će posjećivati učenici u slobodnom vremenu (gdje će se družiti i obrazovati). Površina parcele omogućava 58.0 m² po učeniku) normativ 20.0 m² po učeniku). Potrebno je urediti terene za košarku, odbojku i nogomet i izgraditi fiskulturnu salu.

PODRUČNA ČETVERORAZREDNA ŠKOLA "SOLAKOVIĆI" u naseljenom mjestu Solakovići.

Solakovići.

Parametri osnovnog obrazovanja ove škole su:

- broj učenika 2005/06 g..... 7
- broj odjeljenja - 1 kombinovano odjeljenje
- broj nastavnika razredne nastave 1
- broj nastavnika predmetne nastave dat u broju matične škole
- nastava se odvija u jednoj smjerni

- brutto razvijena površina objekta 241,0 m²
- korisna površina objekta po učeniku 34,0 m²
- površina parcele 2000,0 m²
- nema fiskulturne sale
- nema biblioteke sa čitaonicom
- nema prostorije za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

Površina korisnog prostora po učeniku je velika. Normativ je 5.0 - 7.0 m². Potrebno je adaptirati objekat jer je u lošem stanju i omogućiti prostor za biblioteku sa čitaonicom i prostor za slobodne aktivnosti. Potrebno je izgraditi fiskulturnu salu. Površina parcele je velika. Potrebno je urediti terene za košarku, odbojku i rukomet.

PODRUČNA ČETVERORAZREDNA OSNOVNA ŠKOLA "ROVNA" u naseljenom mjestu Gornja Rovna.

Parametri osnovnog obrazovanja ove škole su:

- broj učenika 2005/06 g. 24
- broj odjeljenja - 2 komibnovana odjeljenja
- broj nastavnika razredne nastave 2
- broj nastavnika predmetne nastave dat je u broju matične škole
- nastava se odvija u dvije smjene u prostorijama Mehdžida Islamske zajednice Busovače.

Za ovu osnovnu školu potrebno je izgraditi namjenski objekat sa fiskulturnom salom, bibliotekom sa čitaonicom i prostorijama za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije. Novo izgrađeni objekat treba da ima parcelu odgovarajuće veličine sa uređenim terenima za košarku odbojku i rukomet.

PODRUČNA ČETVERORAZREDNA ŠKOLA "BUSOVAČA" u gradu Busovači

Parametri osnovnog obrazovanja ove škole su:

- broj učenika 2005/06 g. 128
- broj odjeljenja 6
- broj učionica 2
- broj nastavnika razredne nastave 4
- broj nastavnika predmetne nastave iskazani u matičnoj školi
- nastava se odvija u tri smjene
- ima fiskulturnu salu
- nema biblioteke sa čitaonicom
- nema prostorija za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

Objekat je u lošem stanju. Potrebno ga je dograditi da bi se povećala površina korisnog prostora sa prostorima za biblioteku sa čitaonicom i prostorima za slobodne aktivnosti i amaterske sekcije.

SREDNJE OBRAZOVANJE

Nosilac razvoja srednjeg obrazovanja općine Busovača je Sabor Županije/Kantona Središnja Bosna.

U naselju Busovača postoji jedan objekat srednje škole u kojem nastavu obavljaju srednja škola "BUSOVAČA" i srednja mješovita škola "Busovača". Nastavni proces odvija se u dvije smjene.

PARAMETRI SREDNJE ŠKOLE "BUSOVAČA"

- broj učenika 2006/07 g. 390
- broj profesora 25 od toga 18 redovno
uposlenih i 7 vanjskih saradnika
- brutto razvijena površina objekta 915,0 m²
- korisna površina objekta po učeniku..... 2,34 m²
- površina parcele 2438,0 m²
- ima biblioteku bez čitaonice površine 10,0 m²
- ima fiskulturnu salu površine 870,0 m²
- ima prostorije za slobodne aktivnosti površine 130,6m²

Srednja škola "Busovača" ima četiri smjera:

- opća gimnazija - ovaj smjer pohađa 98 učenika
- ekonomist - ovaj smjer pohađa 97 učenika
- komercijalist - ovaj smjer pohađa 141 učenik
- instalater - ovaj smjer pohađa 54 učenika.

Korisna površina objekta po učeniku iznosi 2,34 m² i nezadovoljava normativ od 6.0 m² korisnog prostora po učeniku. Površina parcele oko objekta omogućava 6,25 m² po učeniku, što ne zadovoljava normativ od 20.0 m² po učeniku.

Sadašnje stanje objekta srednjeg obrazovanja je nezadovoljavajuće. Iako je donacijom Republike Hrvatske sanirana mreža centralnog grijanja, a donacijom Vlade ŽSB renovirane svlačionice u sportskoj dvorani, potrebno je proširiti objekat da se poveća korisna površina objekta, izmjeni krov na školskoj zgradi i sva stolarija objekta.

Takođe je potrebno urediti školsko dvorište izgradnjom terena za košarku, odbojku i rukomet.

PARAMETRI MJEŠOVITE SREDNJE ŠKOLE "BUSOVAČA"

- broj učenika 2005/06.g. 440
- broj profesora 31
- brutto razvijena površina objekta 915,0 m²
- korisna površina objekta po učeniku 2,07 m²
- površina parcele 2438,0 m²
- ima biblioteku sa čitaonicom površine 10.0 m²
- ima fiskulturnu salu površine..... 870,0 m² .
- ima prostorije za slobodne aktivnosti površine 130,6 m²

Mješovita srednja škola "Busovača" ima sljedeće smjerove:

- ekonomska škola - zvanje ekonomski tehničar
I-IV razred - 129 učenika
- mašinska tehnička škola - zvanje mašinski tehničar
I-IV razred - 72 učenika
- poljoprivredna tehnička škola - zvanje poljoprivredni tehničar
I-IV razred - 112 učenika
- trgovačko stručna škola - zanimanje prodavač
I -III razred - 36 učenika
- mašinska stručna škola - zanimanje: automehaničar, vodoinstalater, instalater centralnog grijanja i plina
I - III razred - 91 učenik

Mješovita srednja škola "Busovača" koristi prostor Osnovne škole "Kačuni" površine 200,0 m² kao dvije radionice za odvijanje praktične nastave za zanimanje mašinske stručne nastave. Navedni prostor u Kačunima je neodgovarajući, jer je namjenski izgrađen za učenike osnovne škole.

ZDRAVSTVO

Nosilac razvoja funkcije zdravstva je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi Kantona Središnja Bosna - Travnik.

Primarnu zdravstvenu zaštitu u općini Busovača obavlja Dom zdravlja u Busovači. Područna ambulanta nalazi se u naseljenom mjestu Kačuni.

Ima stalnog liječnika opće prakse i stomatologa.

Područne ambulante u naseljenim mjestima Bare, Lugovi, Katići i Kaonik ne rade. Gradska apoteka nalazi se u gradu Busovači u ul. 16 kolovoza, a privatne apoteke nalaze se: jedna u naseljenom mjestu Kačuni, a druga u gradu Busovača u ulici Branitelja domovine. U užem urbanom području grada Busovače nalaze se 4 poljoprivredne apoteke.

U domu zdravlja rade 3 liječnika opće prakse, 5 liječnika specijalista i 2 stomatologa.

Dom zdravlja nema bolesničke postelje.

KULTURA

Nosilac razvoja funkcije kulture na području općine Busovača je Hrvatsko kulturno društvo "Napredak" Busovača.

U gradu Busovači nalazi se Dom kulture u ulici Branitelja domovine bb. Dom kulture u svom sastavu ima: gradsku knjižnicu sa čitaonicom, kino dvoranu, Spomen sobu, radio postaju Busovača, ured HKD "NAPREDAK", udruhu DVDR-a, udruhu HVIDR-a i prostorije OOHDZ-a.

Ukupna površina Doma kulture je 1.382,18 m². Međutim sve prostorije Doma kulture nisu dovršene. Velika sala na drugom katu nije dovršena, tako da se osjeća nedostatak prostora za rad folklorskih sekcija. Isto tako kino sala nije opremljena, tako da nije u funkciji. Dom kulture se sastoji od prizemlja, dva kata i potkrovlja, tako kad se sve prostorije objekta dovrše i puste u funkciju, on može zadovoljiti funkciju centra kulture grada Busovače.

Od kulturno-umjetničkih društava u gradu Busovači postoji:

- veliki folklorni sastav HKD "NAPREDAK" Busovača od 60 članova
- mali folklorni sastav HKD "NAPREDAK" Busovača 20 članova
- tamburački sastav HKD "NAPREDAK" Busovača 10 članova.

FIZIČKA KULTURA

Nosilac razvoja fizičke kulture na području općine Busovača je Sportski savez općine Busovača preko registriranih sportskih klubova. Značajan doprinos razvoju športa daju i škole srednjeg i osnovnog obrazovanja preko sustava tjelesnog odgoja.

Od zatvorenih objekata za fizičku kulturu na području općine Busovača postoje samo fiskulturne sale pri osnovnim i srednjim školama i to:

1. Fiskulturna sala Srednje škole "Busovača" u gradu Busovači - centar
2. Fiskulturna sala Osnovne škole "Busovača" u gradu Busovači - centar
3. Fiskulturna sala Osnovne škole "Kačuni" u naseljenom mjestu Kačuni
4. Fiskulturna sala Osnovne škole "Kaonik" u naseljenom mjestu Kaonik

Uređeni sportski tereni nalaze se u sljedećim naseljenim mjestima:

- nogometno igralište u Busovači površine cca 6.000,0 m²
- višenamjensko igralište u Busovači površine cca 1500,0 m²
- malo nogometno igralište u naseljenom mjestu Ravan površine 2100,0 m²
- nogometno igralište u naseljenim mjestima Kačuni površine cca 5400,0 m²
- višenamjensko igralište u naseljenom mjestu Kačuni površine cca 1200,0 m²

- malo nogometno igralište u naseljenom mjestu Podbare površine cca 1000,0 m².

Pored zatvorenih objekata fizičke kulture i uređenih sportskih terena nosioci razvoja fizičke kulture su i sportska društva.

Na području općine Busovača registrirana su slijedeća sportska društva:

1. Nogometni klub "Busovača" u gradu Busovači
2. Košarkaški klub "Busovača" (muški sastav) u gradu Busovači
3. Košarkaški klub "Busovača" (ženski sastav) u gradu Busovači
4. Teniski klub "Busovača" u gradu Busovači
5. Šahovski klub "Busovača" u gradu Busovači
6. Udruga planinara "Tisovac" u gradu Busovači
7. Udruga sportskih ribolovaca "Busovača" u gradu Busovači
8. Karate klub "Napredak" u gradu Busovači
9. Nogometni klub "Mladost" u naseljenom mjestu Kačuni
10. Auto moto klub "Busovača" sa sjedištem u naseljenom mjestu Kaoniku.

SNABDJEVANJE I USLUŽNE DJELATNOSTI

Postojeću mrežu prodavnica za snabdjevanje stanovništva na području općine Busovača podjelili smo u tri trupe:

1. trgovina robom izuzetne potrošnje :
 - robna kuća
 - šoping centri
2. samoposluge
3. prodavnice za svakodnevno snabdjevanje.

U gradu Busovača nalazi se jedna robna kuća bruto razvijene površine 262,0 m² i dvije samoposluge (prosječne) površine cca 55,0 m².

U naseljenom mjestu Kačuni nalazi se jedna samoposluga površine cca 55,0 m². Na području općine Busovača postoji 37 prodavnica mješovitom robom prosječne površine 42,0 m². Jednu prodavnicu opslužuje 1,6 radnika. Prodavnica prehrambenom robom ima 48, prosječne površine cca 35,0 m². Jednu prodavnicu opslužuje cca 1,6 radnika.

Na području općine Busovača postoji 120 zanatskih radnji prosječne površine od 34,0 m². Jednu zanatsku radnju opslužuje 1,28 radnika.

U kontekstu naprijed navedenog na području općine Busovača nedostaje prodavnica za snabdjevanje i prodavnica uslužnog zanatstva.

UGOSTITELJSTVO I TURIZAM

Na području općine Busovača ima ukupno 77 registrovanih ugostiteljskih objekata. Na području grada Busovača nalazi se 50 ugostiteljskih objekata od čega je 11 kafana, 6 restorana, 27 kafića i 6 bifea. Na području Kačuna locirano je 14 ugostiteljskih objekata od toga 5 kafana, 1 restoran, 7 kafića i 1 bife. Na području Kaonika nalazi se 10 ugostiteljskih objekata i to: 3 kafane, 3 restorana, 1 kafić i 3 bifea. Na području Polja nalaze se 3 ugostiteljska objekta i to 2 kafića i 1 bife.

Na području općine Busovača od smještajnih kapaciteta nalazi se hotel u gradu Busovači i pansion "Tisa" sa sobama za iznajmljivanje u naseljenom mjestu Kaonik. Objekat hotela sa dimenzijom gabarita objekta 30,0 x 30,0 m raspolaže sa 66 postelja i 300 parking mjesta. Pansion sa sobama za iznajmljivanje sa dimenzijom gabarita objekta 8,0 x 7,0 m raspolaže sa 10 postelja i 20 parking mjesta.

POSLOVNI, FINANSIJSKI OBJEKTI I OBJEKTI DPZ

U gradu Busovača nalazi se policijska stanica u sklopu policijske uprave Kiseljak, ekspozitura Investiciono-komercijalne banke DD Zenica i ispostava HIPPO ALPPE ADRIA banke.

Na području općine Busovača postoje tri ispostava pošte i to:

1. u gradu Busovači ispostava HPT
2. u naseljenim mjestima Kačunima i Katićima ispostava BH pošte

U gradu Busovači nalazi se veterinarska stanica.

Općina Busovača nema Općinski sud, Općinsko javno tužilaštvo i Općinsko javno pravobranilaštvo.

PRIRODNE I KULTURNO-HISTORIJSKE VRIJEDNOSTI

Prirodne vrijednosti

Jugozapadni, južni i zapadni dijelovi općine Busovača čine prirodnu cjelinu sa već zaštićenim prostorima općina Fojnica (Nacionalni park Vranica) i Vitez (Park prirode Krušćica) . Ova područja susjednih Općina, koja već podlježu određenim stepenima zaštite, kao i namjere odgovornih službi u Busovači da se na ovom , izrazito šumskom području , na dva lokaliteta , gospodarske aktivnosti usmjeravaju u pravcu razvoja turističkih i sportsko – rekreativnih djelatnosti , kao i da prostor Tisovca pripada slivnom području značajnih izvora, koji se koriste za potrebe vodosnabdijevanja i podlježu odgovarajućem stepenu zaštite . Sve naprijed navedeno upućuje na potrebu, da se ovo područje na odgovarajući način zaštititi u svrhu očuvanja prirodnih vrijednosti i stvaranja pretpostavki održivog razvoja ovog prostora . Općinskim planovima predviđeno je da se i područje Zahora (jugoistočni dio Općine) stavi u funkciju rekreacije i vikend gradnje .

Treba takođe napomenuti da je na području Općine zastupljeno više vegetacijskih zajednica koje predstavljaju prirodnu rijetkost , to su : Mečja ljeska (*Corylus colurna*) , tisa (*Texus baceata*) , alpskog bora (*Pinus halepensis*) kao i šume ariša (*Larix europea*) . Posebno tereba izdvojiti i velike površine cca 1266 ha pod tzv. Bijelom bukvom koja je jedinstvena u Europi .

Osobitu faunističku rijetkost predstavlja i tetrijeb ruževac (*Tetrao Lyriris*) .

Zakonskim procesom usvajanja Prostornog plana ove odrednice postaju obvezujuće i tako se pokreće proces zaštite, a ljudska djelatnost se planski usmjerava ka trajnom korištenju na najoptimalniji način .

Kulturno – historijski spomenici i cjeline

Prapovjesno doba

Naziv	Lokalitet	Općina
Jelinak	Jelinak	Busovača
Gradina	Jelinak	Busovača
Borak	Katići	Busovača

Rimsko doba

Naziv	Lokalitet	Općina
Borak	Katići	Busovača
	Polje	Busovača
	Donje polje	Busovača
	Kamenice	Busovača
	Kaćuni	Busovača

Srednji vijek

- Utvrde-Burgovi

Naziv	Lokalitet	Općina
Gradina	Dvor-Putiš	Busovača
Medvjedgrad	Tisovac	Busovača

- Nekropole stećaka

Naziv	Lokalitet	Busovača
Borak	Katići	Busovača
Krčevine	Krčevine	Busovača
Ravan	Ravan	Busovača
Briješće	Hozanovići	Busovača
Maleničin gaj	Gusti Grab	Busovača
Luke	Gusti Grab	Busovača
Dvor	Putiš	Busovača

Na ovih sedam lokaliteta registrirano je 119 stećaka , a spadaju u treću kategoriju zaštite (lokalni značaj) .

Period turske uprave

-Džamije

Naziv	Lokalitet	Općina
Varoška džamija (16. vj.)	Busovača	Busovača
	Putiš	Busovača
	Boževići	Busovača
	Bukovci	Busovača

-Turbeta

Naziv	Lokalitet	Općina
Podturbe	Busovača	Busovača
Grablje	Busovača	Busovača
Šehitsko turbe	Busovača	Busovača
Grablje	Grablje	Busovača

Period austrougarske uprave

-Katoličke crkve i samostani

Naziv	Lokalitet	Općina
Crkva Sv. Ante Padovanskog	Busovača	Busovača

-Pravoslavne crkve

Naziv	Lokalitet	Općina
Crkva Sv. Ilije	Busovača	Busovača

-Važniji objekti

Naziv	Lokalitet	Općina
„ Partizan „	Busovača	Busovača
Željeznička stanica Kaonik	Kaonik	Busovača
„ Batiniča kuća „	Busovača	Busovača

Povjesno ruralne cjeline

Naziv	Lokalitet	Općina
Naselje Carica	Carica	Busovača

Spomenici i spomen – obilježja iz NOR-a i rata 1992.-1995.

Naziv	Lokalitet	Općina
Skulpturalno-arhitektonsko rješenje kosturnice	Busovača	Busovača
Spomen obilježje poginulim braniteljima	Busovačke staje	Busovača
Spomen obilježje šehidima armije BiH	Kačuni	Busovača

Nacionalni spomenici

Na sjednici Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika od 28. 03. 2008. g. donesena je Odluka o proglašenju nacionalnim spomenikom za: Historijska građevina – Crkva sv. Ante Padovanskog u Busovači

Stanje konzervacije

Konzervacija-rekonstrukcija nepokretnih spomenika kulture je trenutno u početnoj fazi, praktično samo su taksativno navedeni u popisu Zavoda za zaštitu spomenika kulture (obavljeni su samo istraživački radovi bez konzervacije i uređenja za prezentaciju).

Lokaliteti kulturnoistorijskih spomenika nisu unešeni u grafički prilog R 1:25000 jer su to male površine pa bi u toj razmjeri izgledali kao tačke. Sakralni objekti označeni su na grafičkom prilogu 1:5000.

STANOVNIŠTVO

Općina Busovača imala je stalni rast stanovništva u periodu od 1948 g. do 1991.g. Naročito visok porast broja stanovnika imala je u periodu od 1981.g. (16135 stanovnika) do 1991.g. (18879 stanovnika ,porast + 16%).

Rat je izazvao talas prinudnog iseljavanja stanovništva iz općine Busovača. Prostorni plan Srednjobosanskog Kantona/Županije dao je procjenu broja stanovnika za 1999 g. svih pripadajućih Općina. Po toj procjeni općina Busovača 1999.g. imala je 11.411 stanovnika. Od referenta za statistiku općine Busovača dobili smo procjenu broja stanovnika općine Busovača po naseljenim mjestima 2002.g. i 2006.g. Po toj procjeni općina Busovača imala je 17.099 stanovnika 2002.g. a 17.545 stanovnika 2006.godine. Povratak stanovnika i demografski oporavak općine Busovača po Prostornom planu Srednjobosanskog Kantona/Županije planiran je do 2005 g. kad bi općina Busovača dostigla 18000 stanovnika (godišnja stopa rasta za taj period bi iznosila 3,2) . Povratak stanovnika u naseljena mjesta na području općine Busovača je različit. Neka naseljena mjesta imaju veći broj stanovnika po procjeni 2006.godine, nego što su imala 1991.godine.

Na primjer: naseljeno mjesto Mihaljevići (+137 st.), Zračice (+77 st), Kačuni (+690 st), Dolac (+ 46 st.) Busovača (+203 st.) Dobraljevo (+53 st), Dolac (+29 st.), Hozanovići (+49 st.), Hrasno (+12 st.) Kaonik (+43 st.) Krčevine (+6 st.), Merdani (+ 30 st.) Podstijena (+ 9 st.), Polje (+14 st.) Strane (+58 st.), Turići (+31 st.).

U tabelarnom prikazu uporednih podataka broja stanovnika 2006.g. (procjena) i broja stanovnika po popisu iz 1991.g. dat je broj smanjenja ili porasta broja stanovnika po naseljenim mjestima.

UPOREDNI PREGLED BROJA STANOVNIKA NASELJENIH MJESTA OPĆINE BUSOVAČA 1991g i 2006g

POZITIVNE I NEGATIVNE PROMJENE

Naseljeno mjesto		br.st.1991g.	br. st.2006g.	razlika	procenat povratka stanovništva	promjena
1	Bare	337	245	-91	73%	smanjenje
2	Bukovci	416	397	-19	95%	smanjenje
3	Buselji	822	821	-1	99,8%	smanjenje
4	Busovača	3899	4102	203	105%	porast
5	Carica	456	296	-160	65%	smanjenje
6	Dobraljevo	465	518	53	111%	porast
7	Dolac	104	133	29	128%	porast
8	Donja Rovna	320	278	-42	87%	smanjenje
9	Gornja Rovna	294	281	-13	95%	smanjenje
10	Grablje	183	154	-29	84%	smanjenje
11	Granice	174	118	-56	68%	smanjenje
12	Gusti grab	347	153	-194	44%	smanjenje
13	Hozanovići	359	408	49	113%	porast
14	Hrasno	336	348	12	104%	porast
15	Javor	14	8	-6	57%	smanjenje
16	Jazvine	383	270	-113	70%	smanjenje
17	Jelinak	560	286	-274	51%	smanjenje
18	Kaćuni	1193	1883	690	158%	porast
19	Kaonik	472	515	43	109%	porast
20	Katići	125	57	-68	46%	smanjenje
21	Kovačevac	103	103	0	100%	stagnacija
22	Krčevine	410	416	6	101%	porast
23	Krvavčići	48	27	-21	56%	smanjenje
24	Kula	396	303	-93	76%	smanjenje
25	Kupres	234	189	-45	81%	smanjenje
26	Lončari	314	296	-18	94%	smanjenje
27	Mehurići	153	64	-89	42%	smanjenje
28	Merdani	393	423	30	108%	porast
29	Mihaljevići	288	425	137	148%	porast
30	Milavice	191	113	-78	59%	smanjenje
31	Nezirovići	193	35	-158	18%	smanjenje
32	Očehnići	33	0	0	0%	smanjenje
33	Oselište	240	86	-154	36%	smanjenje
34	Podbare	124	83	-41	67%	smanjenje
35	Podjele	229	53	-176	23%	smanjenje
36	Podstijena	270	279	9	103%	porast
37	Polje	729	743	14	102%	porast
38	Prosje	40	2	-38	5%	smanjenje
39	Putiš	648	351	-297	54%	smanjenje
40	Ravan	486	481	-5	99%	smanjenje
41	Skradno	699	437	-262	62%	smanjenje
42	Solakovići	555	362	-193	65%	smanjenje
43	Strane	303	361	58	119%	porast
44	Stubica	29	28	-1	96%	smanjenje
45	Šudine	184	173	-11	94%	smanjenje
46	Turići	224	255	31	114%	porast
47	Zarače	104	181	77	174%	porast
Općina Busovača		18879	17545	-1334	93%	smanjenje

Ukupno stanovništvo

Općina Busovača sa površinom od 158 km² jedna je od manjih općina Srednjobosanskog kantona, obuhvata 5% njegove ukupne površine. Prema statističkim procjenama koncem 2006 godine na području općine živi 16.065 stanovnika. To predstavlja 6,3% ukupnog stanovništva Kantona i tek 0,7% stanovništva Federacije BiH.

Ukupno stanovništvo

R. br.	Obuhvat	Površina u km ²	Broj stanovnika		Stopa rasta 2000-2006	Gustina naseljenosti stan/km ²	
			2000	2006		2000	2006
1	Općina Busovača	158	11.214	16.065	7.4	71	102
2	Srednjobosanski Kanton	3.189	236.286	256.191	1.6	74	80
3	FBiH	26.110	2.287.624	2.327.466	0.3	88	89

Stanovništvo Općine bilježi visoku stopu rasta od 2000. godine, koja je iznad prosječne stope rasta stanovnika i Kantona i Federacije. Ovakva kretanja dovela su do povećanja gustine naseljenosti Općine za 43%, sa 70 stan/km² u 2000. na 102 stan/km² u 2006 godini. Tako je prosječna gustina naseljenosti Općine u 2006. iznad prosjeka naseljenosti Kantona i Federacije.

Struktura stanovništva

Struktura stanovništva prema osnovnim kontigentima (predradni, radni i postradni kontigent) upućuje na povećanja kontigenta stanovništva iznad 65 godina starosti, kao i na smanjenje najmlađeg kontigenta stanovništva.

Starosna struktura stanovništva isto tako ukazuje da je u cjelini mlađe stanovništvo Općine u odnosu na strukturu stanovništva Kantona i Federacije.

Starosna struktura stanovništva

R. br.	Obuhvat	2000			2006		
		0-14	15-64	65 i više	0-14	15-64	65 i više
1	Općina Busovača	2,962	7,251	1,001	3,786	10,368	1,911
2	Srednjobosanski Kanton	57,818	156,361	22,107	50,830	171,364	33,997
3	FBiH	483,683	1,562,228	241,713	419,677	1,579,875	327,914

Starosna struktura stanovništva u %

R. br.	Obuhvat	2000			2006		
		0-14	15-64	65 i više	0-14	15-64	65 i više
1	Općina Busovača	26.41	64.66	8.93	23.57	64.54	11.90
2	Srednjobosanski Kanton	24.47	66.17	9.36	19.84	66.89	13.27
3	FBiH	21.14	68.29	10.57	18.03	67.88	14.09

Na ovakva kretanja upućuju i stope rasta pojedinih kontigenata stanovništva. Ostvarene stope rasta su iznad ostvarenih u Kantonu i Federaciji, stopa rasta najmlađeg stanovništva je 5% (u Kantonu i Federaciji je negativna), a najveća stopa rasta od 13,68% prosječno godišnje bilježi stanovništvo starije dobi.

Stope rasta starosnih struktura

R. br.	Obuhvat	Stopa rasta 2000-2006			Indeksi 2006/2000		
		0-14	15-64	65 i više	0-14	15-64	65 i više
1	Općina Busovača	5.0	7.4	13.8	1.2782	1.4299	1.9091
2	Srednjobosanski Kanton	-2.5	1.9	9.5	0.8791	1.0960	1.5378
3	FBiH	-2.8	0.3	6.2	0.8677	1.0113	1.3566

Vitalne karakteristike

Izmjene demografske strukture očituju se i u vitalnim karakteristikama stanovništva. Ukupno stanovništvo Federacije karakteristično je po općem padu nataliteta, porastu mortaliteta i padu prirodnog priraštaja.

Stope vitalne statistike

R. br.	Obuhvat	natalitet		mortalitet		prirodni priraštaj		vitalni indeks	
		1996	2006	1996	2006	1996	2006	1996	2006
1	Općina Busovača	17.4	13.4	4.8	9.7	12.6	3.7	3.6	1.4
2	Srednjobosanski Kanton	20.2	10.2	7.4	8.2	12.8	2.0	2.71	1.24
3	FBiH	14	9.1	5.9	7.6	8.1	1.5	2.37	1.2

Relativno povoljnije kretanje vitalnih karakteristika Općine dovelo je do veće stope prirodnog priraštaja u 2006 godini u odnosu i na Kanton i na Federaciju. Vitalni indeks ima tendenciju pada što je posljedica smanjenja nataliteta i povećanja mortaliteta.

Dakle, vitalne karakteristike stanovništva Općine upućuju da je stanovništvo faktor na koji ukupan razvoj Općine može računati.

STRATEŠKA PROCJENA UTICAJA NA OKOLIŠ

Obzirom na trenutni nivo aktivnosti (gospodarstvo, saobraćaj, urbanizacija), kao i zapažanjima lokalnog stanovništva, može se „generalno,, reći da je stanje životne sredine relativno zadovoljavajuće, iako nema egzaktnih podataka. Ovome su uzrok gašenje proizvodnih aktivnosti u nekadašnjim glavnim nosiocima zagađenja vazduha, voda i zemljišta .

Zagađenje vazduha uzrokovano je uglavnom sagorjevanjem goriva u ložištima privatnih i društvenih objekata i emisijom štetnih gasova kao produkta sagorjevanja u motornim vozilima.

Oštećenja zemljišta na prostoru Općine možemo svrstati u tri grupe :

- Kontaminaciju zemljišta teškim metalima, kiselim kišama i pesticidima. Ovi vidovi kontaminacije na prostoru Općine nisu registrovani, barem na sadašnjem nivou istraženosti . Najizraženiji vid kontaminacije je od različitih polutanata, koji se unose iz raznolikog čvrstog otpada i drugih materijala na većem broju divljih deponija, kao i od otpadnih voda, koje dospjevaju u zemljište iz neadekvatnih septičkih jama, zbog ne postojanja kanalizacione infrastrukture, naročito u seoskim sredinama .
- Degradacija zemljišta, kao posljedica nepravilnog načina obrade, obrade na nagibima te intenzivne i neplanske sječe (naročito u ratnom i poratnom periodu). Direktna posljedica ovih aktivnosti je pojačana erozija. Vrlo slaba erozija prisutna je na ravnim ili gotovo ravnim terenima (0°-3°) u dolinama rijeka Lašve, Ivančice i Kozice (donji tok). Lagana erozija gotovo je ravnomjerno raspoređena na cijelom prostoru Općine (tereni sa nagibom do 8°) Umjerena i jaka erozija zahvata južne i jugozapadne, obodne dijelove Općine, sa nagibima terena od 8°-30° .
- Destrukcija zemljišta se ispoljava kao privremeni gubitak, na površinama gliništa, a trajna na izgrađenim prostorima (naselja , industrija) kao i površinama pod cestovnom mrežom .

Zagađenje voda uzrokovano je nekontrolisanim ispuštanjem otpadnih voda u vodotoke kao i uzrocima navedenim za zemljište .

Kako ni u prijeratnom periodu sa daleko razvijenijim gospodarskim aktivnostima i većim brojem stanovnika nije bilo značajnijeg zagađenja , može se pretpostaviti da ni u ovom planskom periodu (naravno , ako se budu primjenjivale mjere zaštite) neće biti većih problema u ovom domenu.

KARAKTERISTIKE RAZVOJA TURIZMA NA BAZI PRIRODNE I KULTURNO-HISTORIJSKE BAŠTINE

Kulturno-istorijski objekti i planinski dio općine Busovača, sa visokim šumama omogućavaju razvoj rekreativnog, zimskog, planinarskog, ekoturizma i lovnog turizma. Područja namjenjena turizmu, sportu i rekreaciji su zone Tisovca, Busovačkih staja, Zahora i Pridolca. Prirodni uslovi Busovačkih staja i Pridolca omogućavaju razvoj rekreativnog skijanja.

Općinsko Vijeće Busovača donijelo je Odluku br. 02-02-2465/05 od 20. 10. 2005. god. o zaštiti područja i pristupanju izradi urbanističke dokumentacije za prostore Busovačkih staja i Pridolaca. Odluka je donešena temeljem Elaborata opravdanosti izgradnje – programa mjera izgradnje, sa ciljem zaštite prirodne sredine ovog područja, aktiviranja svih raspoloživih resursa i stvaranja uslova za održivi razvoj ovog prostora .

Južni i jugozapadni planinski predio općine Busovača predstavlja izrazito šumsko područje, sa svim pogodnostima (geološka građa, morfologija terena, nadmorska visina, klimatske karakteristike, ekspozicija, vegetacijski pokrivač i dr.) za ostvarenje atraktivne turističke destinacije sa sportsko – rekreativnim sadržajima, bez sezonskog ograničenja .

Sada na području Pridolaca i Busovačkih staja egzistiraju dvije skijaške vučnice manjeg kapaciteta, ali bez prateće infrastrukture i odgovarajućih pratećih sadržaja. Urađeni su Regulacioni planovi za oba sportsko – rekreativna centra, u kojima će se detaljno razraditi i dimenzionirati svaka od navedenih prostornih cjelina, rezervisanih sa namjenom za sportske terene, prateće objekte uz sportske terene.

U prilog ovakove orijentacije razvoja su i slijedeće pogodnosti :

- Direktna povezanost ovog područja sa susjednim općinama Vitez i Fojnica, u okviru kojih su već formirani Park prirode Kruščica i Nacionalni park Vranica .

-Blizina Busovače, desetak kilometara , kao i relativno dobra povezanost sa drugim dijelovima Srednjobosanskog kantona- županije i šire regije .

-Obje lokacije, sportskih centara se nalaze na terenima u državnoj svojini pa je moguće izdvajanje iz šumskog kompleksa , shodno Zakonu o šumama (član 40 i 41) .

Do sada su ovi prostori bili poznati po šumsko – gospodarskoj djelatnosti . Savremena saznanja o prostoru, ukazuju na činjenicu da je korištenje samo jednog resursa neracionalno , ekonomski neopravdano i da jednostran pristup najčešće dovodi do devastacije prostora , ako se zanemare drugi resursi koje prostor pruža . Početni „ sukob interesa „ sa tradicionalnim djelatnostima , vrlo brzo će se prevazići, preorijentacijom ljudske djelatnosti i promjenom namjene prostora .

Osnov za razvoj navedenih aktivnosti je izgradnja infrastrukturnih sadržaja kao i maksimalno poštivanje i primjena svih mjera zaštite prirodne sredine.

Za sportsko rekreativni centar u Pridolcima i Busovačkim stajama, urađena je planerske dokumentacija na nivou master plana. Na lokalitetu Pridolci master planom utvrđena je zona vikendica, skijaških terena i sportskog poligona. Na lokalitetu Busovačkih staja utvrđen je prostor za trasiranje ski staza, vikend naselja, smještajnih kapaciteta hotelskog i apartmanskog tipa, sportski poligoni i servisi sa ugostiteljskim objektima. Na lokalitetu Zahora, na granici naseljenog mjesta Mehurići i Bukovci, utvrđena je zona vikend naselja , sporta i rekreacije. Naseljeno mjesto Kupres i Ravan svojim položajem u odnosu na područja sporta i rekreacije imaju sve preduslove za razvoj seoskog turizma. Turisti smješteni u seoskom gazdinstvu mogu zimi da se skijaju, a ljeti da planinare u zoni visokih šuma. Visoke šume planinskog dijela Općine karakterišu iznimne ekološke i estetske vrijednosti sa velikom biološkom raznolikošću koje predstavljaju temelj za uspješan ekoturizam. Ekoturizam je oblik turizma zasnovan na posjeti turista relativno nedirnutim područjima prirode.

Šume Tisovca omogućavaju razvoj lova i planinskog turizma. Na lokalitetu Pridolca nalazi se lovačka kuća. Na ovim prostorima se od krupne divljači mogu loviti medvjed, divlja svinja, vuk, srndač, a od sitne divljači zec, lisica, tetreb i razne vrste ptica. U planskom periodu u zoni visokih šuma treba oformiti gazdinstvo za uzgoj divljači. Visoke šume obiluju šumskim plodovima, gljivama i ljekovitim biljem. Njihov uzgoj i prodaju treba provoditi planski.

Jugozapadni dio općine Busovača tj. njen planinski dio, čini prirodnu cjelinu sa već zaštićenim prostorima općine Fojnica (Nacionalni park Vranica) i općine Vitez (Park prirode Kruščica) . Planinski dio općine Busovača je zona visokih šuma, gdje su zastupljene vegetacijske zajednice, koje predstavljaju prirodnu rijetkost.

To su: Mečja ljeska, tisa, alpski bor kao i šume aviša.

Posebno treba izdvojiti i velike površine cca 1266,0 ha pod tzv. Bijelom bukvom, koja je jedinstvena u Evropi. Na lokalitetu Tisovca nalazi se i zaštićena zona izvora, koji služi za vodosnabdevanje stanovnika Općine. U kontekstu naprijed navedenog, prostor visokih šuma treba zaštititi sa svrhom očuvanja prirodnih vrijednosti, a ljudska i gospodarska aktivnost, treba da omogući održiv razvoj navedenih resursa.

PREVENCIJA, ODNOSNO OGRANIČAVANJE EFEKATA PRIRODNIH NEPOGODA I KATASTROFA

Općina Busovača s obzirom na geografski položaj pripada 7⁰ stepenu seizmičnosti MCS.

Općina Busovača nalazi se na dosta sigurnoj konstrukciji i spada u red srednje zone seizmične ugroženosti. Leži na umjereno trusnom području, na kome katastrofalnih potresa nije bilo, ali se isto tako ne isključuje mogućnost jačih udara. U skladu sa seizmičkim projektovanjem, svi objekti na području općine Busovača, treba da se grade da sa sigurnošću mogu izdržati potrese, jače za jedan stepen od predviđenih. Tako se obezbjeđuje odgovarajući stepen zaštite ljudi i minimalno oštećenje građevinskih konstrukcija za vrijeme zemljotresa. Urbanističkim planom grada Busovače treba da se utvrde slobodne bezbjedne površine, na koje će se građani skloniti u slučaju zemljotresa. To su parkovi, trgovi, sportska igrališta i fudbalski stadion. Činioci koji imaju značajan uticaj na smanjenje povredivosti teritorije u slučaju zemljotresa su izgrađenost zemljišta, gustina nastanjenosti, sistem izgradnje, spratnost objekata, mreža neizgrađenih površina . Zbog toga prilikom planiranja i izgradnje grada Busovače i naseljenih mjesta, na području općine Busovača, svi ovi činioci treba da budu u optimalno dozvoljenim granicama, kako bi se nepsoredno uticalo na smanjenje negativnih posljedica, koje zemljotresi prouzrokuju.

ZAŠTITA OD PODZEMNIH VODA, PADAVINA (JAKIH KIŠA I NAGLO OTOPLJENOG SNIJEGA)

Ravničarski dijelovi (poljoprivredno zemljište) mogu biti ugroženi od izliva podzemnih voda, voda jakih kiša ili naglo otopljenog snijega, koje ne mogu da oteknu iz zatvorenih površina. Odvodnja tih voda vrši se drenažnim sistemima. Drenažne sisteme treba izvršiti tako, da se realizuje kompleksni melioracioni sistemi , sa odvodnjavanjem i navodnjavanjem poljoprivrednih površina.

KLIZIŠTA I NESTABILNI TERENI

Klizišta su jedan od najvećih ograničavajućih faktora za korištenje prostora. Klizišta (bilo da su aktivna ili sanirana) zahtijevaju specijalne sanacione mjere. Poslije usvajanja Prostornog plana općine Busovača, potrebno je uraditi inženjersko-geološku kartu, koja će utvrditi zone stabilnog terena, uslovno stabilne terene i nestabilne terene.

Uslovno stabilni tereni mogu se koristiti za izgradnju, uz predhodnu pripremu i preduzimanje određenih sanacionih mjera. Nestabilni tereni treba da se namjene za zelene površine, uz primjenu određenih sanacionih mjera.

ZAŠTITA OD POPLAVA

Problemi vezani za plavljenje prostora općine Busovača, odnose se na izlivanje rijeke Lašve, Kozice i Ivančice u hidrološki nepovoljnim periodima (za vrijeme naglog topljenja snijega ili kišama velikog intenziteta). Preventivne mjere za zaštitu od poplava su regulacije vodotoka, nasipi, akumulacije, lateralni kanali, crpne stanice, čuvarnice, uređaji za regulaciju promjena na vodama. Grad Busovaču plave rijeke Kozica i Ivančica. U urbanom području grada Busovače zaštita od poplave postiže se regulacijom vodotoka, kako se visokim nasipima ne bi remetio estetski i funkcionalni sklop gradske cjeline.

U van urbanim područjima formiranjem nasipa sa humusom i zatravljenim površinama može se postići njihova estetska neupadljivost i uklopljenost u okolni ambijent. Na području općine Busovača slijedeći potoci imaju bujični karakter: Luški potok, Zaharski potok, Oseliški potok, Bajkovački potok, Loncin potok, Stajski potok i Klokotski potok.

Ukoliko se korito bujičnih potoka ne čisti i održava, to utječe na smanjenje proticajnog profila i stvaranje uspora i izlivanje vode na okolni prostor. U koritima bujičnih potoka izgraditi taložnice za zadržavanje nanosa i na taj način spriječiti izlivanje nabujale vode. Taložnice su kratke dionice korita, sa nepovoljnim elementima za transport nanosa (tako da se nanos u njima taloži).

INDUSTRIJSKI UDESI

Na području općine Busovača ne postoji rizično industrijsko postrojenje.

Prostornim planom općine Busovača razmještaj i dimenzije saobraćajnica omogućavaju brz transport stanovništva u slučaju prirodnih i tehničkih nepogoda i katastrofa ili ratnog djelovanja.

U slučaju prirodnih nepogoda i katastrofa ili ratnog djelovanja treba obezbjediti slijedeće mjere zaštite:

- primjeniti adekvatne mjere zaštite na vodozahvatu. U slučaju da se ne može koristiti voda za piće iz vrela, pitku vodu za stanovništvo obezbjediti iz cisterni, a tehnološka voda može se obezbjediti postojećim sistemom (ukoliko vitalna cjelina vodovodnog sistema nije oštećena) jer se voda gravitacionim putem transportuje od izvorišta do potrošača.

Objekti zdravstva u gradu Busovači i područne ambulante u centrima II i III nivoa, svojim razmještajem omogućavaju brzu pomoć u slučaju nesreće.

ANALIZA I OCJENA STANJA U PROSTORU

Na području općine Busovača veličine 158,0 km² oformilo se 47 naseljenih mjesta. Prostorni razmještaj naselja na prostoru općine Busovača je ravnomjeran. Prosječna gustina nastanjenosti iznosi 111 st/km². Jedino naseljeno mjesto Kupres površine 37,96 km² ima malu gustinu nastanjenosti od 5 st/km², jer je najveći dio naseljenog mjesta zona visokih šuma sa zaštićenom zonom za sport i rekreaciju. Zona visokih šuma je planinska zona čija visina iznosi iznad 1000,0 m.n.m. Prirodni uslovi Busovačkih staja i Pridolca omogućavaju razvoj rekreativnog skijanja. Za područje Busovačkih staja i Pridolca postoji odluka Općinskog vijeća o proglašenju tih prostora u sportsko rekreacione centre, što je utvrđeno i u Prostornom planu Srednjobosanskog Kantona/Županije. I područje Tisovca i Zahora namjenjeno je za razvoj turizma, sporta i rekreacije.

Između planinskog dijela Općine (na jugozapadu) i ravničarskog dijela, nalazi se brdovito područje uglavnom prekriveno šumama sa zonama poljoprivrednog zemljišta. Ravničarski dio općine Busovača prostire se u riječnim dolinama Ivančice, Klokotnice, Kozice i Lašve.

U ravničarskom dijelu Općine do nadmorske visine od 600 metara oformila su se naseljena mjesta. Za naseljena mjesta općine Busovača, karakteristično je da većina naselja, ima mali broj stanovnika. Naseljena mjesta sa brojem stanovnika do 500 u ukupnom broju naselja učestvuju sa 87%.

U kontekstu naprijed navedenog, mreža naselja na području općine Busovača je usitnjena.

Demografska slika općine Busovača doživjela je burne promjene poslije 1991.g. kao i cijelo Bosansko-hercegovačko stanovništvo.

Stanovništvo je pretrpjelo izmjene migracijama izbjelih lica, izmjenjena je ekonomska, obrazovna i urbano ruralna struktura stanovništva.

Iako se po procjeni broja stanovnika 2006.godine na području općine Busovača vratilo 93% stanovnika (u odnosu na broj stanovnika iz 1991.g.) veličinska struktura naselja 2006.g. je nepovoljnija u odnosu na 1991.g. Broj naseljenih mjesta veličine do 100 stanovnika se povećao sa 5 na 11, a broj naseljenih mjesta od 501 do 1000 stanovnika se smanjio sa 6 na 4.

Po kriterijima M.MACURE samo centar općine je gradsko naselje. Centar Općine po procjeni broja stanovnika iz 2006.g. imalo je 4102 stanovnika i u ukupnom broju stanovnika učestvuje sa 23%. Postojeći stepen urbanizacije iznosi 23%, jer je grad Busovača, jedino gradsko naselje na području Općine.

Sadržaji društvene infrastrukture locirani su uglavnom u Općinskom centru. U postojećoj mreži naselja na području Općine, jedino naseljeno mjesto Kačuni ima odgovarajuće sadržaje društvene infrastrukture (nedostaje samo društveni dom). Po procjeni broja stanovnika 2006.g. naseljeno mjesto Kačuni imalo je 1883 stanovnika. Ovo naseljeno mjesto imalo je stalni rast broja stanovnika od 1948.g. do procjene 2006.godine. Naseljeno mjesto Kačuni u postojećoj mreži naselja Općine, predstavlja centar gravitacionog područja.

Naseljeno mjesto Kaonik, nema stalni rast broja stanovnika od 1948 g. do procjene broja stanovnika 2006.g. Po procjeni broja stanovnika 2006.g. naseljeno mjesto Kaonik ima 515 stanovnika. Iako naseljeno mjesto Kaonik nema stalni rast broja stanovnika, zbog svog prostornog položaja, postojećih sadržaja privrednih objekata i sadržaja društvene infrastrukture, predstavlja centar gravitacionog područja u postojećoj mreži naselja.

Po Prostornom planu BiH iz 1981.g. utvrđen je policentričan sistem naselja. Prostorni plan treba da utvrdi centre gravitacionih područja, koji će biti nosioci razvoja gravitacionog područja i na taj način omogućiti ravnomjerniji razvoj Općine. U centrima treba stvoriti nova radna mjesta u pogonima privrede i male privrede i omogućiti zaposlenje stanovništva bez poljoprivrednog gazdinstva. (Po popisu iz 1991.g. 45% domaćinstava bilo je bez poljoprivrednog gazdinstva). Na taj način bi se smanjile migracije stanovništva od mjesta stanovanja do radnog mjesta i zadržalo autohtono stanovništvo koje odseljava u potrazi za radnim mjestom.

Izgradnjom sadržaja društvene infrastrukture, smanjila bi se razlika u životnom standardu između sela i grada.

Na području općine Busovača nalazi se 8 većih industrijskih postrojenja.

Drvena industrija je najzastupljenija u privredi općine Busovača, jer je šuma glavni resurs Općine. Drvena industrija "TAMEX" ima pogone u naseljenom mjestu Oselište i Bukovci. Industrija građevinskog materijala "JUHIĆ" nalazi se u naseljenom mjestu Gusti Grab. Kemiska industrija "E.Z" nalazi se u naseljenom mjestu Kačuni. Drvena industrija "AMAR" nalazi se u naseljenom mjestu Mihaljevići na lokalitetu Galjen. Drvena industrija "FAGGIO" nalazi se u naseljenom mjestu Kupres. Drvena industrija "GRAND" nalazi se u gradu Busovači. Industrija građevinskog materijala "NIGMA TERMOZIEGEL" bivša "CIGLANA" nalazi se do industrijskog pogona "VATROSTALNE" u gradu Busovači. Drvena industrija "MEDIAPAN" u Kaoniku (nije u funkciji). Svi industrijski objekti označeni su na grafičkom prilogu "Sintezni prikaz postojećeg stanja prostornog uređenja" R 1:25000.

Od ukupnog broja radno sposobnog stanovništva 34% je nezaposleno. Mogućnost daljeg privrednog razvoja usmjeriti na dalji razvoj drvne industrije, s obzirom da prirodni resursi šuma površine od 7977,8 ha (60% teritorije Općine) to omogućavaju.

Obradive površine poljoprivrednog zemljišta površine 2521,0 ha treba koristiti za uzgoj zdrave hrane, koja će obogatiti turističku ponudu. Privredni resursi omogućavaju razvoj rekreacije i turizma.

Teritorija općine Busovača posjeduje veće količine gline koje služe za proizvodnju opekarskih proizvoda ("NIGMA TERMOZIEGEL") i vatrostalnih materijala ("VAROSTALNA").

Kao posljedica tektonskih poremećaja na tzv. Busovačkom rasjedu, javlja se više mineralnih vrela.

Najvažniji su Busovački, Oselički, Katavin i Klokotski kiseljak. Osnovu sadržaja ovih voda čine sumpor i željezo.

Vojni objekti, kao područja posebne namjene, nalaze se u naseljenom mjestu Kačuni - "Silos" u naseljenom mjestu Kaonik i Draga" u naseljenom mjestu Polje.

Kako Općina raspolaže krajolicima izuzetne ljepote na njenom prostoru izgrađen je veliki broj vikendica stanovnika Zenice i Sarajeva. Najznačajnije površine vikend naselja nalazi se u naseljenom mjestu Kačuni, na lokalitetu "TISOVAC", u naseljenom mjestu Kupres, i na prostorima uz put u naseljenim mjestima Bare, Granice, Hrasno i Jazvine.

Na području općine Busovača postoji veliki broj usitnjenih površina za sahranjivanje. Prostornim planom općine Busovača za svako naseljeno mjesto u granici urbanog područja utvrdit će se površina groblja.

Općina Busovača jedna je od manjih općina na prostoru Srednjobosanskog kantona: na 5% površine Kantona živi 16.965 stanovnika ili 6,3% ukupnog stanovništva Kantona. Gustina naseljenosti Općine je za preko 27% iznad prosječne gustine naseljenosti Kantona.

Starosnu strukturu stanovništva karakteriše opća tendencija starenja stanovništva. No u odnosu na strukturu stanovništva u Kantona i Federacije, Općina ima u cjelini mlađe stanovništvo: veće učešće mladih do 14 godina (23,57%), a relativno manje učešće starije dobi preko 65 godina (11,9%).

Stanovništvo Općine pokazuje relativno povoljnije vitalne karakteristike: visoku stopu nataliteta (13,4), relativno visoku stopu mortaliteta (9,7), i stopu prirodnog priraštaja 3,7 veću od ostvarene u Kantonu i Federaciji. I pored smanjenja prirodnog priraštaja u poslijeratnom periodu (sa 12,6 u 1996. na 3,7 u 2006.) vitalni indeks je i dalje iznad jedan.

Dakle, vitalne karakteristike stanovništva Općine upućuju da je stanovništvo faktor na koji ukupan razvoj Općine može računati.

Na temelju analize ukupnih kretanja, kapaciteta prostora, statističko matematičkih analiza došlo se do opredjeljujuće varijante za projekciju stanovništva. U projekcijama stanovnika za potrebe Prostornog plana uzete su u obzir vitalne karakteristike stanovništva, strukture prema osnovnim kontigentima, reproduktivne sposobnosti, stepena očekivane demografske tranzicije.

Općina Busovača će u 2026 godini imati 23.681 stanovnika, 7.400 domaćinstava prosječne veličine 3,2 člana. Stanovništvo će rasti po prosječnoj godišnjoj stopi od 1,6%. Prosječna gustina naseljenosti općine će biti 150 stan/km².

Prema projekcijama prostornog plana Srednjobosanskog Kantona/Županije u općini Busovača će u 2020 godini živjeti 19.998 domicilnog stanovnika.²To znači da će u odnosu na planirani broj ukupnog stanovništva, domicilno stanovništvo činiti oko 85 % ukupne populacije Općine.

Struktura stanovnika poprima karakteristike stacionarnog biološkog tipa. Proces starenja stanovnika će se kretati u u pravcu smanjenja učešća mlađe dobi na 11,8% i povećanja učešća starije dobi na 13,0%. Radnosposobno stanovništvo čini će 67% ukupnog stanovništva.

Prema temeljnim indikatorima kretanja privrede, Općina Busovača bilježi relativno značajan napredak. Tako je društveni bruto proizvod povećan u 2006 godini za 63% u odnosu na 2000 godinu, a zaposlenost za 9% u istom periodu. Istovremeno, nezaposlenost je porasla za 21%.

I pored ostvarenog rasta ukupnog društvenog proizvoda i zaposlenosti u poslijeratnom periodu, Općina Busovača je nerazvijenija od prosječne razvijenosti i Kantona i Federacije.

Ostvareni GDP/pc od 1.929 USD u 2006 godini je za 19% ispod ostvarenog u Kantonu, a za 37% od ostvarenog u Federaciji.

Stepen zaposlenosti stanovništva od svega 10,15% je za 30% niži od stepena zaposlenosti stanovništva Kantona, a za 40% od stepena zaposlenosti u Federaciji.

Struktura privrede ukazuje na značajnost trgovine sa stanovišta ostvarenog prihoda i dobiti, a prerađivačka industrija značaj sa stanovišta zaposlenosti i osvarenih gubitaka u poslovanju.

Dakle, privreda je i po svojoj strukturi nerazvijena i nediverzificirana, što upućuje na potrebu preusmjerenja na nove propulzivne grane, na novu organizaciju i pristupe u privrednoj orijentaciji.

Vodni resursi Općine Busovača su rijeka Lašva sa pritokama Ivaničicom, Kozicom i Klokočnicom.

Dionice vodotoka koje plave su:

- neuređeni potez rijeke Ivančice od ušća u Kozicu do kraja regulisanog toka
- Lašva u zoni naselja Kaonik
- Kozica od ušća u rijeku Lašvu do motela.

Generalno se za sve vodotokove može reći da su bujičnog karaktera.

Kao posljedica tektonskih poremećaja na području Busovačkih rasjeda javljaju se mineralni izvori.

Nisu urađena ispitivanja o ljekovitosti mineralnih izvora.

Stanovništvo Općine Busovača se snabdjeva vodom za piće sa izvora "Duboki potok"

"Topalovića potok". Za ova dva izvorišta je urađen projekat zaštite i utvrđene su tri zone sanitarne zaštite.

Kanalizacioni sistem je mješovitog tipa. Građen je neplanski i ne zadovoljava savremene standarde iz ove oblasti. Otpadne vode koje se prikupljaju putem kanalizacione mreže ispuštaju se bez predhodnog tretmana direktno u vodotokove Kozice, Ivančice, Klokočnice Lašve.

Procentualna priključenost na kanalizacionu mrežu u užoj urbanoj zoni iznosi 35-40%.

Sva prigradska naselja grada Busovače i ostala naselja Općine Busovače nemaju kanalizacionu mrežu.

Snabdijevanje električnom energijom područja Općine Busovača izvodi se iz transformatorske stanica 110/ KV "Kaonik" 20 KVA. Ova transformatorska stanica zadovoljava sadašnje potrebe svih potrošača na ovom području.

Zaštita kvaliteta voda u vodotocima zahtjeva izgradnju odgovarajućeg sistema za prikupljanje otpadnih voda i njihov tretman prije ispuštanja u recipijent.

Objekti koji nisu priključeni na kanalizacionu mrežu treba da imaju vodonepropusne septičke jame.

² Prostorni plan Srednjobosanskog kantona – županije Središnja Bosna 2001-2020, strana 164

MOGUĆI PRAVCI RAZVOJA ZAVISNO OD PRIRODNIH I RADOM STVORENIH USLOVA

Faktori ograničenja za prostorni razvoj općine Busovača su: plavna područja, močvarno područje i područja koja ugrožavaju bujični potoci, minska polja i područja erozije.

Plavna područja na prostoru općine Busovača su slijedeća:

- područje rijeke Lašve od njenog ulaska u općinu Busovaču do Selišta,
- područje rijeke Lašve na potezu od Kaonika nizvodno do naselja Grablje,
- područje rijeke Kozice od mjesta gdje se spaja sa Dubokim potokom nizvodno do ušća u rijeku Lašvu
- područje rijeke Ivančice od naselja Kupres
- područje vodotoka Studenac nizvodno do mjesta gdje se spaja sa Pleča potokom
- grad Busovaču plave rijeke Kozica i Ivančica.

Zaštita od poplava postiže se regulisanjem vodotoka i nasipima.

Svi potoci na području općine Busovača imaju bujični karakter, a naročito Laški, Buseljski, Zaharski, Oseliški, Klokotski, Lancin, Ponir i Stajski potok.

Problemi vezani za plavljenje vodotoka i bujičnih potoka javljaju se u hidrološki nepovoljnim periodima (topljenjem snijega, kišama velikog intenziteta praćenih jakim vjetrom).

Na području općine Busovača utvrđena su slijedeća erozivna područja:

- naseljeno mjesto Dolac
- naseljeno mjesto Dobraljevo

- naseljeno mjesto Hozanovići
- naseljeno mjesto Mihaljevići
- naseljeno mjesto Šudine
- naseljeno mjesto Solakovići
- naseljeno mjesto Podjele
- naseljeno mjesto Merdani

- naseljeno mjesto Katići
- naseljeno mjesto Putiš
- naseljeno mjesto Grablje
- naseljeno mjesto Strane
- naseljeno mjesto Lončari
- naseljeno mjesto Jelinak

Pod zemljištima ugroženim od erozije smatra se zemljište na kojem usljed dejstva vode ili vjetra dolazi do spiranja ili razaranja zemljišta na strmim terenima.

Pod bujičnim potocima smatraju se oni vodotoci koji u vrijeme velikih kiša ili topljenja snijega nabujaju postizu veliku brzinu i nanose štete okolnom prostoru. Pojava erozija i bujica izaziva sječa šuma na strmim terenima. Pošto su šume najefikasnije sredstvo protiv erozije i bujica potrebno je bujična i eroziona zemljišta pošumiti zaštitnim šumama. Ako se bujični potok nalazi u neposrednoj blizini zone naselja i ukoliko se njegovo korito ne čisti i održava dolazi do smanjenja proticajnog profila, stvaranje uspora i izljevanja nabujale vode na okolni prostor.

Da bi se to izbjeglo treba u koritima bujičnih potoka predvidjeti taložnice za zadržavanje nanosa (kratke dionice korita za nepovoljnim elementima za transport nanosa). Sa zadržavanjem nanosa u taložnici izbjegava se smanjenje proticajnog profila i izljevanje vode bujičnih potoka. Nanos iz taložnice organizovanim iskopom može se koristiti za potrebe građevinarstva. Močvaru na području naseljenog mjesta Kovačevac, treba isušiti odvodnjom i dreniranjem mikrolokacionog područja močvare, da bi se taj prostor mogao koristiti za neku drugu namjenu. Sastavni dio Prostornog plana općine Busovača je i grafički prikaz minske polja. Ovaj faktor ograničenja rješava se deminiranjem površina. Deminirana područja su deminirana 99,6% po certifikatu. Na njima mogu da se izvode građevinski radovi. U slučaju da se pronađu NUS (neeksplozirana ubojita sredstva), treba ih prijaviti Službi civilne zaštite kako bi se sredstva uklonila preko Službi civilne zaštite TUNTI.

Na poljoprivredno zemljište na području općine Busovača otpada 26,9% teritorije (4257,0 ha). Od toga obradive površine iznosi 2521,0 ha ili 15,95% teritorije općine Busovača odnosno 59% poljoprivrednog zemljišta. Kritični minimum za osiguranje prehrane stanovništva uz visoki tehnološki nivo proizvodnje iznosi 0,40 ha poljoprivrednog zemljišta po stanovniku i 0,18 obradivog zemljišta po stanovniku.

Postojeće poljoprivredne površine na području općine Busovača omogućavaju 0,24 ha po stanovniku (po procjeni broja stanovnika iz 2006.godine) odnosno 0,14 obradivih površina po stanovniku. Na proizvodne sposobnosti poljoprivrednog zemljišta u općini Busovača djeluje niz faktora: geološki supstat, reljef, klima, nagib terena, nadmorska visina. Pedološki sastav i karta upotrebne vrijednosti zemljišta pokazuje da na području općine Busovača ne postoji I i II kategorija poljoprivrednog zemljišta, III kategorija zemljišta nalazi se na blago nagnutom ili ravnom terenu koje treba koristiti isključivo u poljoprivredne svrhe. Četvrta kategorija zemljišta uz odgovarajuće aglomeracione mjere može se koristiti za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju. V kategoriju zemljišta karakteriše nagib terena od 20⁰. VI kategorija zemljišta zastupljena je na terenima sa nagibom terena do 30% i nadmorskom visinom većom od 600 m.n.m. VII kategorija najmanje je zastupljena i to na terenima sa nagibom većim od 30⁰ i sa jako izraženim procesima erozije. Usitnjenost parcela poljoprivrednog zemljišta III i IV kategorije zemljišta predstavlja faktor ograničenja u primjeni intenzivne poljoprivredne proizvodnje. U kontekstu naprijed navedenih faktora ograničenja godišnji prinos poljoprivredne proizvodnje u općini Busovača je nizak. U planskom periodu okrupnjavanjem posjeda i uz hidromeliracione radove povećala bi se proizvodnja hrane na području općine Busovača i smanjio deficit hrane koji se pojavljuje u bilansu potrošnje i lokalne proizvodnje. U planskom periodu proizvodnja hrane na području općine Busovača treba da zadovolji potrebe stanovništva.

Šumske površine zauzimaju 9.613,8 ha ili 60,8% od ukupne površine općine Busovača. Od te površine 7.977,8 ha šume je društveno vlasništvo, a 1636,0 ha šume je privatno vlasništvo. Šuma je glavni prirodni resurs općine Busovača. Na području općine Busovača postoje četiri preduzeća drvne industrije. U planskom periodu treba zabraniti izvoz drvne mase. Drvna industrija treba drvo obrađivati do finalnog proizvoda. Do 1993.g. godišnje se sjeklo 60.000 m³ drvne mase. Nova gospodarska osnova od 1.1.2006.godine utvrdila je prosječni etat od 15107 m³ drvne mase.

Eksploatacija šuma mora biti usmjerena i planska. Degradivne šume pošumljavanjem treba prevesti u ekonomske vrijedne šume.

Visoke šume nalaze se na planinskom dijelu općine Busovača. U zoni visokih šuma na lokalitetu Tisovac nalazi se zaštitna zona izvorišta koje opskrbljuje općinu Busovaču vodom. U toj zoni se pod određenim uvjetima vrši sječa i izvoz drveta.

Na području općine Busovača nalazi se rasadnik. U njemu se proizvede oko 2,5 miliona sadnica.

Odlukom Općinskog vijeća Busovača izrađen je master plan za turističko rekreacionu zonu na lokalitetu Pridolci i Busovačke staje Master planom utvrđene su zone za trasiranje ski staza vikend naselja i sportski poligon na lokalitetu Pridolci i Busovačke staje.

U planskom periodu u zoni visokih šuma treba oformiti gazdinstvo za uzgoj divljači. Visoke šume obiluju šumskim plodovima, gljivama i ljekovitim biljem.

Njihov uzgoj i prodaju treba provoditi planski.

Na osnovu navedenih faktora ograničenja i postojećih prirodnih resursa mogućnosti daljeg razvoja općine Busovača usmjeriti na:

- dalji razvoj drvne industrije s obzirom na šumski potencijal
- dalji razvoj rekreacije i turizma

U planskom periodu do 2026.g. postojeću mrežu naselja treba usmjeriti u policentričan sistem. Povoljni uslovi za prelazak postojeće mreže naselja u policentričan sistem je ravnomjeran razmještaj postojećih naseljenih mjesta na području općine Busovača. Faktor ograničenja je da 87% naseljenih mjesta u općini Busovača ima mali broj stanovnika (do 500 stanovnika). Rat je izazvao odlazak velikog broja stanovnika.

Iako se po procjeni broja stanovnika 2006.g. na područje općine Busovača vratilo 93% (u odnosu na broj stanovnika 1991.g.) veličinska struktura naselja 2006.g. je nepovoljnija u odnosu na 1991.g. Po kriteriju M. Macure samo centar Općine je gradsko naselje.

Postojeći sadržaji društvene infrastrukture skocentrisani su uglavnom u gradu Busovači. Životni standard stanovnika ruralnih naselja je daleko ispod životnog standarda stanovnika grada Busovače. Izgradnjom sadržaja društvene infrastrukture u centrima gravitacionog područja približili bi se sadržaji kulture, snabdjevanja, zanatskih usluga i usluga zdravstva ruralnom stanovništvu tog gravitacionog područja.

Po Prostornom planu BiH iz 1981.g. utvrđen je policentričan sistem naselja na području Općine.

Prostorni plan općine Busovača treba da utvrdi centre gravitacionog područja, koji će biti nosioci razvoja gravitacionog područja i na taj način omogućiti ravnomjerniji razvoj Općine.

U centrima gravitacionog područja treba otvoriti nova radna mjesta u pogonima privrede i male privrede i omogućiti zaposlenje stanovništva bez poljoprivrednog gazdinstva. Po popisu iz 1991.g. 45% domaćinstava bilo je bez poljoprivrednog gazdinstva. Na taj način bi se zadržalo autohtono stanovništvo u ruralnim naseljima koje odseljava iz općine Busovača u potrazi za radnim mjestima.

Kriteriji na osnovu kojih se utvrđuju centri gravitacionog područja su slijedeći:

- da naselje ima stalni porast broja stanovnika od 1948.g. do (procjene) 2006.g.
- da ima odgovarajuće sadržaje društvene infrastrukture
- i da ima dobru povezanost sa okruženjem i širim područjem.

U postojećoj mreži naselja, naseljeno mjesto Kačuni ima stalni porast broja stanovnika od 1948.g. do (procjene) 2006.g. ima odgovarajuće sadržaje društvene infrastrukture (nedostaje samo društveni dom) i dobro je saobraćajno povezano sa okruženjem.

Naseljeno mjesto Kačuni ima sve uslove da postane centar gravitacionog područja.

Naseljeno mjesto Kaonik nema stalni porast broja stanovnika od 1948.g. do (procjena) 2006.g. ali zbog svog položaja na prostoru Općine i postojećih objekata privrede i društvene infrastrukture predstavlja potencijalni centar gravitacionog područja.

Mogućnosti razvoja: SWOT analiza

Za opću ocjenu stanja, kao i mogućnostima razvoju, poslužit ćemo se SWOT analizom. SWOT analiza je snažno sredstvo za određivanje komparativnih i kompetitivnih prednosti područja koja upućuju na razvojne ciljeve, i istovremeno upozorava na ograničenja, odnosno prepreke razvoju. Elementi SWOT analize su: snage i slabosti unutrašnjih faktora i mogućnosti i prijetnje vanjskih faktora. Cilj ovakve analize je da vodi jačanju snaga, eliminaciji slabosti, korištenju mogućnosti u profiliranju strategije razvoja i ciljeva za njenu realizaciju.

Polazne osnove za izradu SWOT analize su nalazi osnovnih karakteristike privrede Općine Busovača kao i rezultati SWOT analize urađene u Socioekonomskoj analizi ekonomske regije Centralne BiH (EURED). Pri tome su pažljivo razlučeni eksterni i interni faktori prema modelu analize. Naravno, ovaj model ostaje otvoren za cjelovito sagledavanje svih faktora i privrednog i prostornog razvoja i treba ga shvatiti kao izazov za dalju doradu svih učesnika u pripremi prostornog plana.

Da se podsjetimo da su interni faktor: prirodni resursi, ljudski resursi, oprema, tehnologija, izgrađenost infrastrukture, stanje urbanog okruženja, poslovna klima, zakonska regulativa, itd.

A eksterni faktori: geografska i geopolitička pozicija, opća makroekonomska i politička situacija u BiH, nepovoljni trendovi itd.

Zadaća aktera razvoja je da jačaju snage i mogućnosti i profiliraju ih kroz planove i programe razvoja, a eliminišu ili minimiziraju ograničenja i prijetnje

SWOT ANALIZA

Snage	Mogućnosti
-------	------------

<ul style="list-style-type: none"> - centralna pozicija u BiH, - relativno dobra saobraćajna povezanost sa drugim dijelovima regiona - prostor Općine stabilan i uslovno stabilan teren - bogatstvo šumama i šumskim zemljištem - značajna nalazišta mineralnih sirovina: kvarca, gorskog kristala, mliječnog kvarca - značajno nalazište gliništa, kvarcnog pijeska i kamenih agregata - dobro razvijena hidrografska mreža - nekoliko mineralnih vrela - područje izuzetnih prirodnih vrijednosti, veći dio pripada određenom stepenu zaštite(u sklopu nacionalogi parka Vranica i Parka prirode Kruščica) - izuzetno vrijedne vegetacijske zajednice (bijela bukva) - značajni kulturno historijski spomenici i cjeline - nema većih zagađivača sredine - visoka stopa rasta stanovništva u poslijeratnom periodu - relativno povoljna starosna struktura stanovništva - izražene vitalne karakteristike stanovništva - dinamičan rast društvenog proizvoda - veliki broj radnosposobnog stanovništva - spremnost, entuzijazam i kreativnost ljudi za pozitivne promjene - jaka privatna inicijativa - jaka podrška razvoju malih i srednjih preduzeća - spremnost i entuzijazam ljudi za napredak - postojanje institucija koje direktno podržavaju ekonomski razvoj (REZ-RDA) 	<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja trase autoputa Bihać-Travnik-Sarajevo-Goražde, - geostrateški položaj je razvojna šansa koja integriše prostor u Evropsku putnu mrežu - unapređenje kvaliteta poljoprivrednog zemljišta okrupnjavanjem posjeda, hidromelioracionim radovima, agrarnim mjerama i na tom temelju razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije (organska poljoprivreda) - kultivisanjem visokih bonitetnih kategorija (V i VI kategorije) u kvalitetne livade i pašnjake, i na tom temelju razvoj voćarstva i stočarstva - pošumljavanje pogodnih površina i dalji razvoj rasadnika - unapređenje asortimana proizvodnje vatrostalnih materijala - stavljanje kamenoloma u funkciju proizvodnje građevinskog materijala - korištenje mineralnih vrela - razvoj turizma: planinarskog, seoskog, rekreativnog, zimskog, lovnog, sportskog, ekoturizma - razvoj kozmetičke i farmaceutske industrije na temelju korištenja aromatičnog, ljekovitog, vitaminoznog i jestivog ulja iz zaštićenog područja - plansko pošumljavanje u cilju zaštite od erozija, poplava - stvaranje klastera u drvnoj industriji - stvarnje posebno povoljnog sistema za privlačenje investicija - jaki potencijali za stvaranje industrijskih i poslovnih zona - jačanje veza između privatnog i javnog sektora - jačanje privatne inicijative u oblikovanju uslova života i rada - usmjeravanje investicija u opremu, visoku tehnologiju, itd. - usmjeravanje investicija u obrazovanje, redovno i kontinuirano - posebni programi školovanja i prekvalifikacije nezaposlenih
Slabosti	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljna povezanost cijelog prostora Općine - relativno nepovoljna struktura poljoprivrednog zemljišta - nepovoljan nagib i erozija šumskog zemljišta - nepostojanje kanalizacione infrastrukture na cijelom području Općine - usitnjenost parcela poljoprivrenog zemljišta - nedovoljni kapaciteti društvene infrastrukture - niži nivo razvijenosti od prosjeka i Kantona i Federacije: nizak stepen zaposlenosti i nizak GDP/pc - velika nezaposlenost visoka stopa nezaposlenosti - nepovoljna kvalifikaciona struktura nezaposlenih 	<ul style="list-style-type: none"> - uzurpacija poljoprivrednog zemljišta u druge namjene - nekontrolirana sječa šuma i ostavljanje duže vrijeme površina bez vegetacijskog pokrivača - erozija terena - destrukcija zemljišta - zagađenje voda nekontroliranim ispuštanjem otpadnih voda - plavna i močvarna područja, područja ugrožena bujičnim potocima - politička nestabilnost šire regije - nedostatak jedinstvenog ekonomskog prostora BiH - jaka konkurencija iz šireg okružanja van BiH, posebno u poljoprivredi

- neiskorištenost i napuštenost industrijskih kapaciteta- loša tehnološka opremljenost- nepostojanje klastera na vertikalnom i horizontalnom nivou- uzurpacija prostora bezplanskom izgradnjom	- unutrašnja dugovanja- vizni režim za građane BiH- nedeminiranost polja- korupcija na svim nivoima i strukturama vlasti- socijalni problemi zbog nezaposlenosti

KONCEPT PROSTORNE ORGANIZACIJE

Prostornim planom BiH utvrđen je policentričan sistem naselja. Prostorni plan Busovače utvrdio je policentričan sistem naselja koji je detaljno određen u segmentu Prostornog plana pod nazivom "Sistem naselja po značaju karakteru i dominantnoj privrednoj djelatnosti.

Centri II i III nivoa treba da odigraju značajnu ulogu u teritorijalnom širenju procesa urbanizacije i da ubrzaju strukturalni preobražaj seoskog stanovništva.

Policentričan sistem naselja i razvoj centara II i III nivoa, omogućio bi smanjenje razlike u životnom standardu između sela i grada, što bi stimulisalo poduzetnike na intenzivniji razvoj poljoprivredne proizvodnje, otvaranje malih proizvodnih pogona i razvoj proizvodnje zdrave hrane u okviru seoskog domaćinstva. Razvoj centra policentričnog sistema povezan infrastrukturnim sistemima u jedinstven sistem, omogućiti će da centri kao žarišta razvoja omogućie i razvoj ruralnih naselja gravitirajućih područja. Da bi se zaustavilo pražnjenje nekih dijelova Općine potrebno je omogućiti dobre uslove života u ruralnim naseljima, radna mjesta i sadržaje društvene infrastrukture (obrazovanje, zdravstvo, objekte kulture i sportske terene za rekreaciju).

Izgradnjom pogona male privrede u centrima II i III nivoa smanjila bi se prostorno vremenka distanca od mjesta rada do mjesta stanovanja stanovnika u ruralnim naseljima.

U planskom periodu potrebno je izgraditi nove i modernizovati postojeće saobraćajnice, zatim energetske i telokumunikacione mreže koje postaju primarni uslov za razvoj policentričnog sistema. Komunalna opremljenost centra II i III nivoa, razvoj uslužnih djelatnosti, mali privrednih pogona, privatnog poduzetništva uz mjere kreditne i zemljišne politike i korištenje prirodnih resursa mogu da daju brže razvojne efekte.

DEMOGRAFSKI OPORAVAK STANOVNIŠTVA

Postojeće stanovništvo ima nepovoljna obilježja, od onog stanovništva koje je živjelo prije rata na prostoru Općine Busovača. Današnja populacija je sastavljena od domicilnog stanovništva i raseljenih osoba. Demografski oporavak treba da omogućiti dostizanje približnog predratnog broja domicilnog stanovništva sa njegovim odgovarajućim strukturama. Neophodan uslov za to je povratak izbjeglih i raseljenih lica u njihove domove.

PRIVREDA

Projekat izgradnje autoputa Jajce - Travnik - Kaonik regionalni sistem snabdjevanja vodom (Plava voda) izgradnja hidroeletrane, plinovoda, stambena izgradnja i izgradnja privrednih objekata bit će snažan generator za zapošljavanje i razvoj svih drugih djelatnosti.

Razvoj privrede odvijao bi se u dvije faze. Prva faza je faza sanacije predratnih privrednih kapaciteta. To podrazumjeva potpunu privatizaciju sadašnjih državnih kapaciteta, nužno prestrukturiranje njihovih programa poslovanja u skladu sa zahtjevima samoodrživog tržišnog poslovanja.

U drugoj fazi će doći do dinamičnog razvoja, za koji su potrebni novi prostori i racionalno korištenje postojećeg prostora.

Poljoprivreda, šumarstvo, vodoprivreda i turizam su profitno intenzivne grane privrede.

S druge strane industrija, rudarstvo, urbanizacija i infrastruktura su djelatnosti koje zauzimaju prostorne resurse ovih djelatnosti čiji je razvoj dominantno detarminiran upravo prostorom.

Industrija je glavni generator razvoja svih ostalih djelatnosti. U industriji se vrši prerada poljoprivrednih proizvoda, prerada drveta i proizvodnja građevinskog materijala.

Saobraćaj, trgovina ugostiteljstvo i turizam su generisani rastom standarda i potražnjom za urbanim uslugama.

Stoga će industrijski razvoj i tome primjerena urbanizacija i izgradnja saobraćajne infrastrukture u velikoj mjeri determinisati prostorni razvoj Općine Busovača.

STRATEGIJA RAZVOJA POLJOPRIVREDE

Revitalizacija sela postiže se pokretanjem poljoprivredne proizvodnje. Osnovni ciljevi razvoja poljoprivredne proizvodnje provodit će se kroz stvaranje zakonskih, uspostavu investicionih i provedbu operativnih pretpostavki za:

- Prvo: gradnju općeg životnog ambijenta za povratak ljudi na selo i pogodnih uslova življenja u ruralnim područjima.
- Drugo: osposobljavanje poljoprivrednog sektora za efikasnu i konkurentnu proizvodnju hrane za domaće i vanjsko tržište.

Osnovni resursi za postizanje zacrtanih ciljeva koje ima Općine Busovača su povoljna klima, zemljište i ljudi.

Poljoprivredna proizvodnja u Općini Busovača po efikasnosti je identična onoj, koja dominira u Kantonu F BiH i BiH što upućuje na jedan sektor koji proizvodi znatno ispod svojih mogućnosti. Na privatnim imanjima vlada tradicionalizam, niske tehnologije te nerazvijene i neefikasne prakse upravljanja. Zato se cjelokupna strategija poljoprivrednog razvoja usredsređuje na sljedeće aktivnosti:

- uvećanje poljoprivrednih gazdinstava kako bi se mogla primjeniti moderna tehnologija
- prestrukturiranje proizvodnje u proizvodne i upravljačke sisteme koji vode većoj tržišnoj efikasnosti i profitabilnosti ukupnog sektora hrane.

ŠUMARSTVO

Osnovni strateški cilj biološke proizvodnje u šumarstvu treba da bude obezbjeđenje trajnosti, ravnomjernosti i kontinuiteta proizvodnje drvne mase radi podmirenja potreba.

U Općini Busovači djeluje jedan od najsavremenijih rasadnika u BiH. Godišnje proizvodnja na 16.5 ha rasadnika je preko 2,5 miliona sadnica različitih vrsta Trušnice za proizvodnju šumskog sjemena u Busovači mogu podmiriti potrebe BiH. Napuštena poljoprivredna zemljišta treba pošumiti, jer je samo šumska proizvodnja na njima ekonomski opravdana. Takođe treba pošumiti goleti, niske izdaničke šume i šikare i dio prevesti u visoke šume.

Uskladiti proizvodne mogućnosti šume sa brojem i veličinom, kapaciteta prerade drveta.

Do sada se u drvnoj industriji izvozila uglavnom rezana građa, a vrlo malo finalni proizvod. U planskom periodu drvna industrija treba izvoziti samo finalne proizvode.

Šumarstvo mora proširivati paletu svojih proizvoda, pa osim drveta iz šuma koristiti i brojne sporedne proizvode; ljekovita bilja, gljive i jestivo bilje, šumski plodovi, eterična ulja kako bi se povećao dohodak i zaposlilo nezaposleno stanovništvo.

U gospodarenju sa šumama preferirati autohtone vrste drveća i održavati biodiverzitet flore i faune u proizvodnim šumama

Otvorenost šume prema ukupnoj površini sada iznosi 12,97 km/1000 ha. U planskom periodu treba izgraditi nove ceste i postići otvorenost 15 km/1000 ha koje će omogućiti ekonomično poslovanje šumarstva.

Minirane površine šuma su znatne. Deminiranje je skupo i šumarstvo sa svojim prihodima nije u stanju izvršiti deminiranje pa to treba biti briga društvene zajednice.

TURIZAM

Prostor Općine Busovača je bogat resursima za razvoj turizma. Kulturno istorijski spomenici i planinski dio Općine Busovača sa visokim šumama omogućava razvoj rekreativnog, izletničkog, planinarskog ekoturizma, zimskog i lovnog turizma. Područja namjenjena turizmu, sportu i rekreaciji su zone Tisovca, Busovačkih staja, Zahora i Pridolca. Razvoj turističke djelatnosti počiva na održivom razvoju u ekološkim očuvanim i zaštićenim sredinama. Prostornim planom navedena područja za razvoj turizma treba utvrditi kao zone zaštićenog pejzaža. Za sportsko rekreacioni centar u Pridolcima i Busovačkim stajama, urađena je planerska dokumentacija na nivou master plana. Na lokalitetu Pridolci master planom utvrđena je zona vikendica, skijaških terena i sportskog poligona. Na lokalitetu Busovačkih staja utvrđen je prostor za trasiranje ski staza, vikend naselja, smještajnih kapaciteta hotelskog i apartmanskog tipa, sportski poligoni i servisi sa ugostiteljskim objektima. Na lokalitetu Zahora na granici naseljenog mjesta Mjehurići i Bukovci utvrđena je zona vikend naselja i zona sporta i rekreacije.

Naseljena mjesta Kupres i Ravan svojim položajem u odnosu na planinski dio Općine imaju sve preduslove za razvoj seoskog turizma. Turisti smješteni u seoskom gazdinstvu mogu zimi da skijaju, a ljeti da planinare u zoni visokih šuma. Visoke šume planinskog dijela Općine karakterišu iznimne ekološke i estetske vrijednosti sa velikom biološkom raznolikošću koje predstavljaju temelj za razvoj ekoturizma (Ekoturizam je oblik turizma zasnovan na posjeti turista relativno nedirnutim područjima prirode).

Šume Tisovca omogućavaju razvoj lovnog i planinarskog turizma. Na lokalitetu Pridolci nalazi se lovačka kuća. U planskom periodu u zoni visokih šuma treba oformiti gazdinstvo za uzgoj divljači. Visoke šume obiluju šumskim plodovima, gljivama i ljekovitim biljem. Njihov uzgoj i prodaju treba provoditi planski.

Kako područje Općine Busovača ima krajolika izuzetne ljepote, na njenom prostoru nalaze se vikendice građana iz susjednih Općina. U razvoju turizma nužna je komplementarnost sa Unsko-Sanskih i Sarajevskim Kantonom/Županijom što omogućava planirani autoput Karlovac - Bihać - Travnik - Sarajevo.

Vodni resurs kojim je bogata Općina Busovača treba osmisliti kao zone rekreacije koje će se vikendom koristiti za rekreaciju u vrelim ljetnim danima. U planskom periodu treba ispitati ljekovitost mineralnih izvorišta naročito mineralno izvorište Klokoti koje je poznato po ljekovitom blatu.

Koncepcija razvoja turističke ponude i povećanje smještajnih kapaciteta u međusobnoj su ovisnosti.

U kontekstu naprijed navedenog u zonama namjenjenih turizmu treba promovisati:

- turističke sobe u naseljima Kupres i Ravan kao ponuda seoskog turizma
- bungalove
- turističke naselja
- kampove

Mikro lokalitet za smještaj kapova je područje Tisovca.

Studija opravdanosti uspostavljanja industrijskih/poslovnih zona u Općinama regije Centralna BiH utvrdila je 2 zone i to:

1. INDUSTRIJSKO POSLOVNA ZONA KASARNA DRAGA

• površina zone	- 15,0 ha
• broj objekata	- 10 (skladišta u zemlji i vanjski objekti)
• pregled intervencije na objektima	- objekti se mogu koristiti
• procjena vrijednosti zemljišta u zoni po m ²	- 3,0 KM
• postojanje slobodnih parcela za proširenje zone u slučaju potrebe	- ne
• postojanje građevinskih dozvola za objekte u IZ	- ne
• postojanje urbanističkih planova za područje zone	- ne (u izradi je)
• postojanje urbanističkih ograničenja	- ne
• predviđena namjena objekata	- Općina u zonu planira smjestiti neku od javnih ustanova
• Infrastruktura	- ima električnu energiju - nema gas - ima vodu (za piće i tehn.) - ima odvod otpadnih voda - ima mogućnost odlaganja čvrstog otpada - ima telekomunikacijsku infrastrukturu - ima transportnu infrastrukturu unutar zone
• pravni status industrijske zone	100% javno/društveno
• postojanje interesa za uspostavljanje industrijske zone	- da
• ko je interesent	- Općina
• topografija terena	- nagnut teren
• postoji li opasnost od poplava	- ne
• karakteristike tla	- stabilan
• stanje putne komunikacije	- dobro
• udaljenost od regionalnog puta	- 0 km
• udaljenost od željezničke pruge	- 25,0 km
• udaljenost od aerodroma	- 70,0 km
• udaljenost od centra Općine	- 2,0 km
• udaljenost od grada Zenice	- 25,0 km

Općinska administracija tražila je povrat ove zone u njenu nadležnost 2005.g. U kasarni se sada nalaze pripadnici vojske te je pitanje dodjele objekata i zemljišta Općini još uvijek neizvjesno.

2. INDUSTRIJSKO/POSLOVNA ZONA - TVORNICA MEDIJAPAN PLOČA - T.M.P.

• površina	- 11,0 ha
• broj objekata	- 6
• prijedlog intervencija na objektima	- mogu se ekonomično renovirati (djelimično)
• procjena vrijednosti zemljišta u zoni po m ²	18,0 km
• postojanje slobodnih parcela za proširenje zone u slučaju potrebe	- da 6,0 ha
• postojanje građevinskih dozvola za objekte u zoni	- da
• postojanje urbanističkih planova za područje zone	- ne u izradi je Prostorni plan
• kako je područje označeno	- industrijeko/poslovna zona
• postojanje urbanistički ograničenja	- ne samo ekoloških
• predviđena namjena objekata	- proizvodni objekti
• tereti na imovinu	- ind. zona T.M.P. pod hipotekom (gospodarska i PBS banka poreska uprava)
• stanje putne komunikacije	- dobro - ima električnu energiju - nema gas - ima vodu (za piće i tehn.) - ima odvod otpadnih voda - ima mogućnost odlaganja čvrstog otpada - ima telekomunikacijsku infrastrukturu - ima transportnu infrastrukturu unutar zone
• pravni status predložene industrijske zone	- 100% privatno
• postojanje interesa za uspostavljanje ind. zone	- da
• ko je interesant	- Općina
• topografija terena	- ravan
• postoji li opasnost od poplava	- ne
• karakteristike tla	- stabilno
• stanje putne komunikacije	- dobro
• udaljenost od regionalnog puta	- 0 km
• udaljenost od željeznice	- 20,0 km
• udaljenost od aerodroma	- 70,0 km (Sarajevo)
• udaljenost od centra Općine	- 5,0 km
• udaljenost od grada Zenice	- 20,0 km

Industrijska zone Tvornice medijapan ploče T.M.P. je privatizirana od strane malih dioničara. Proizvodnja je stala 2002.godine.Preduzeće je pod hipotekom, tako da poreska uprava prodaje dijelove opreme, a u narednom periodu se očekuje prodaja proizvodnih hala. Objekti, zemlja i infrastruktura predstaju potencijal za ekonomski razvoj. Postoji mogućnost alternativnog korištenja objekata i prostora.

**SISTEM NASELJA PO ZNAČAJU, KARAKTERU I DOMINANTNOJ
PRIVREDNOJ DJELATNOSTI**

Postojeći sistem naselja u općini Busovači je usitnjen, jer 87% naseljenih mjesta je veličinske grupacije do 500 stanovnika. Samo šest naselja na području općine Busovača imaju više od 500 stanovnika. To je naselje Buselji, Polje, Kačuni, Dobraljevo, Kaonik i grad Busovača (procjena 2006.g.). Prostorni razmještaj naselja na području općine Busovača je ravnomjerno disperzan. Najveće naselje je centar Općine od 4102 stanovnika (procjena 2006.g.), koji u ukupnom broju stanovnika učestvuje sa 23%. Po kriteriju M.MACURE, grad Busovača je jedino gradsko naselje, tako da postojeći stepen urbanizacije iznosi oko 23%.

Po popisu iz 1991.g. 55% domaćinstava ima poljoprivredno gazdinstvo. Veliki broj deagrarizovanog stanovništva radi u gradu Busovači, Kaoniku, Kačunima ili u centrima susjednih Općina. Oni reprodukuju dnevne migracije i na specifičan način djeluju na nasebinsku strukturu.

Zbog svakodnevnih migracija na relaciji mjesto stanovanja - radno mjesto, stanovništvo sa sela se preseljava na nova područja (bliže saobraćajnici višeg ranga) da bi se približilo radnom mjestu. Stanovnici iz sela koja su se formirala na višim kotama, preseljavaju se na područje bliže saobraćajnici višeg ranga. Tako na primjer naseljeno mjesto Solakovići ima stari dio naselja na koti 552 m.n.m. površine 12,50 ha. Stanovništvo tog naseljenog mjesta želeći da se približi postojećem magistralnom putu gradi stambene objekte u podnožju starog naselja i oformljuje novu veću zonu stambenih objekata površine 29,82 ha na koti 404 m.n.m. Isti je slučaj i sa naseljenim mjestom Turići. Stari dio naselja nalazi se na višoj koti površine 3,93 ha, a uz saobraćajnicu oformila se veća stambena zona površine 5,98 ha. Ova pojava karakteristična je za većinu Općina.

Uz postojeći magistralni put Kaonik - Kiseljak oformila su se najznačajnija naselja općine Busovača: Kaonik (728 stanovnika) grad Busovača (5442 stanovnika) Polje (992 stanovnika) i Kačuni (2616 stanovnika). Broj navedenog stanovništva dat je po projekciji broja stanovnika 2026 g. Navedena naselja na osnovu svoje geopozicije u prostoru i broju stanovnika su polovi razvoja gravitacionog područja. Privlačna snaga jednog naselja u određenom prostoru odražava se kroz broj stanovnika toga naselja. Koliki je prostorni obuhvat na koji jedno naselje djeluje dat je vrijednostima radijusa proporcionalnosti. Naselja sa većim brojem stanovnika imaju i značajnije sadržaje društvene infrastrukture koji obezbjeđuju stanovništvu ustanove obrazovanja, zdravstvene usluge, kulturne sadržaje i prostore za rekreaciju. Na prostoru Općine najveće naselje po broju stanovnika je grad Busovača. U gradu Busovači skoncentrisani su svi značajniji sadržaji društvene infrastrukture. U urbanom području grada Busovače nalaze se i značajne radne zone. Privlačna snaga grada Busovače za migrante sa sela su radna mjesta i sadržaji društvene infrastrukture. Međutim, migranti sa sela ne naseljavaju urbano područja grada Busovače (gdje rade) nego grade bespravne objekte oko granice urbanog područja grada. Tako su se oko urbanog područja grada Busovače oformile zone bespravne izgradnje, koje je ovaj Prostorni plan definisao kao građevinska zemljišta određenih naselja. Ova pojava karakteristična je za većinu Općina.

Uz granicu urbanog područja grada Busovače oformila su se građevinska zemljišta Skradno II (3,24 ha) Skradno IV (1,81 ha) Buselji (26,37 ha) Buselji IV (3,14 ha) Carica III (10,38 ha) i Kula I (1,17 ha). Urbano područje prigradskih naselja Kule, Krčevine, Carice i Ravna su u direktnom prostornom kontaktu sa gradskim urbanim područjem. Urbano područje Kula (površine 21,30 ha) i urbano područje Krčevina (površine 26,16 ha) od urbanog područja grada Busovače dijeli samo vodotok Kozice. Urbano područje Carice (površine 24,18 ha) naslanja se na južnu granicu urbanog područja grada Busovače, a urbano područje Ravna oformilo se uz zapadnu granicu gradskog urbanog područja. Analiza postojećeg stanja utvrdila je da su polovi razvoja u postojećoj mreži naseljena mjesta Kaonik i Kačuni (imaju privredne pogone i odgovarajuće sadržaje društvene infrastrukture). Kao i u slučaju grada Busovače i uz njihovu granicu su se oformile zone stambenih objekata. Uz granicu urbanog područja Kačuna oformila se urbana zona naselja Gustog graba, građevinsko zemljište Nezirovići (4,02 ha) i Nezirovići III (5,49 ha).

Uz sjevernu granicu urbanog područja naselja Kaonik oformilo se urbano područje naselja Strane (11,88 ha) a uz istočnu granicu urbano područje naselja Skradno (14,20 ha).

Da bi se zaustavio priliv migranata prema centru Općine i polovima razvoja gravitacionog područja i pražnjenje nekih dijelova Općine, Prostornim planom općine Busovača 2026.godine utvrđen je sistem centara koji omogućavaju policentričan sistem i ravnomjeran razvoj Općine.

Sistem centara utvrđen je na osnovu analize postojećeg stanja i utvrđenih kriterija.

Kriteriji na osnovu kojih su utvrđeni centri I, II i III nivoa su sljedeći:

- da naselje ima stalni rast broja stanovnika za duži vremenski period
- da naselje ima odgovarajuće sadržaje društvene infrastrukture
- i da ima dobru saobraćajnu povezanost sa okruženjem i širim područjem.

Prostornim planom općine Busovača 2026.g. utvrđeni su sljedeći centri:

Centar I nivoa: grad Busovača
Centar II nivoa: naselje Kačuni i Kaonik
Centar III nivoa: naselje Buselji, Ravan, Polje, Dobraljevo, Mihaljevići, Hozanovići, Bare i Hrasno.

Neki centri III nivoa ne zadovoljavaju sve kriterije, međutim zbog svog prostornog položaja, treba ih prioritarno jačati, da bi se ostvario policentričan model sistema naselja.

Za sjeverozapadni dio Općine kao centar III nivoa i pol razvoja utvrđen je dvojni centar, odnosno naselje Bare i Hrasno. Gravitaciono području ovog centra III nivoa su naselja mjesta Donja Rovna, Gornja Rovna i Kovačevac.

Naseljeno mjesto Hrasno ima stalni rast broja stanovnika i dobro je saobraćajno povezano sa naseljenim mjestima Bare. Naseljeno mjesto Bare ima područnu školu, ali pad broja stanovnika od 1991. Zbog svog položaja u prostoru i dobre saobraćajne povezanosti sa naseljima gravitacionog područja utvrđen je kao centar III nivoa. Kako prostor ovog dijela Općine ima krajolike izuzetne ljepote, oformile su se zone vikend naselja uz put koji povezuje naseljena mjesta Kovačevac, Bare, Jazvine i Granice.

Prostornim planom općine Busovača 2026.g. prihvaćene su navedene zone kao zone vikend naselja zbog kojih su podjeljene funkcije između dva centra. U naseljenom naselju Bare planirani su sadržaji društvene infrastrukture, a u naseljenom mjestu Hrasno planirana je radna zona. Pošto se planirana radna zona nalazi uz vodotok Lašve, koja plavi na prostoru od njegovog ulaska u općinu Busovaču do lokaliteta Selišta, do njene regulacije zaštitni pojas od poplave iznosi 50,0 m obostrano računajući od nivoa srednjih voda.

Naseljeno mjesto Buselji gravitira gradu Buosvači. Uz granicu urbanog područja grada Busovače oformilo se građevinsko zemljište Buselji površine 26,37 ha. Urbano područje naseljenog mjesta Buselji iznosi 34,91 ha. Da bi se zaustavila migracija stanovništva prema centru Općine naselje Buselji utvrđeno je kao cenar III nivoa. Otvaranjem novih radnih mjesta u planiranim pogonima male privrede i izgradnjom, sadržaja društvene infrastrukture, zaustavio bi se odliv autohtonog stanovništva iz ovog naseljenog mjesta.

Naseljeno mjesto Ravan utvrđeno je kao turistički centar III nivoa. Zbog blizine visokih šuma planinskog djela Općine, koje omogućavaju razvoj planinskog, izletničkog i rekreativnog turizma, naseljeno mjesto Ravan i Kupres planirani su za razvoj seoskog turizma. Pilana "FAGGIO" u naseljenom mjestu Kupres je u koliziji sa razvojem seoskog turizma i u planskom periodu potrebno ju je izmjestiti u naseljeno mjesto Buselji. Faktor ograničenja razvoja i uređenja naselja Ravan i Kupres su područja koja plavi rijeka Ivančica (od naseljenog mjesta Kupres do ušća u vodotok Kozice) . Kao preventivna mjera zaštite do izrade regulacije vodotoka Ivančice utvrđuje se njena zaštitna zona od poplava u širini od 30,0 m sa svake strane računajući od nivoa srednjih voda.

Kao dvojni centar III nivoa sjevernog dijela Općine utvrđena su naseljena mjesta Katići i Merdani.

Naseljena mjesta Katići i Merdani utvrđeni su kao dvojni centar iz sljedećih razloga:

- urbano područje naseljenog mjesta Katići nastavlja se na urbano područje naseljenog mjesta Merdani i sa istim čini jednu prostornu cjelinu,
- naseljeno mjesto Katići ima područnu školu, rekreacionu površinu i planiranu radnu zonu. Međutim, ima mali broj stanovnika (po projekciji 2026 g. imat će 93 stanovnika), a trasa autoceste presjeca urbano područje naseljenog mjesta Katići (površine 11,49 ha),
- po svom prostornom položaju naseljeno mjesto Katići dobro je saobraćajno povezano sa naseljima Jelinak, Putiš i Grablje koja mu gravitiraju,
- naseljeno mjesto Merdani ima stalni rast broja stanovnika od 1948.g. i mogućnost proširenja urbanog područja.

Faktor ograničenja razvoja ovog dvojnog centra je što rijeka Lašva plavi područje naseljenog mjesta Katići. Do regulacije vodotoka Lašve zaštitni pojas od poplava iznosi 50,0 m obostrano računajući od nivoa srednjih voda. Ovaj centar III nivoa Katići - Merdani sa pripadajućim naseljima gravitira naseljenom mjestu Kaoniku kao centru II nivoa.

Uz postojeći magistralni put Kaonik - Kiseljak oformilo se naseljeno mjesto Polje. Naseljeno mjesto Polje po procjeni broja stanovnika 2006.g. ima 743 stanovnika. Zbog svog geoprometnog položaja i naseljenih mjesta koja mu gravitiraju (Očehnići, Prosje i Milavice) utvrđen je za centar III nivoa, kako bi se navedenim naseljenim mjestima približili sadržaji društvene infrastrukture i planirana radna mjesta i na taj način omogućio razvoj tog područja. Iako naseljeno mjesto Očehnići nema ni jednog stanovnika, a naseljeno mjesto Prosje samo 2 stanovnika (po procjeni broja stanovnika 2006.g.) Prostornim planom Busovača 2026.g. utvrđeno je građevinsko zemljište za oba navedena naseljena mjesta, jer u slučaju da neko želi da kupi napuštenu kuću u naselju Očehnići i Prosje, ne može dobiti potrebnu dokumentaciju za adaptaciju objekta, ako se isti ne nalazi na utvrđenom građevinskom zemljištu.

U sjeveroistočnom dijelu Općine kao pol razvoja i dvojni centar III nivoa utvrđeno je naseljeno mjesto Mihaljevići i Hozanovići. Urbana područja ova dva naseljena mjesta su sastavljena. Oba naseljena mjesta imaju stalni rast broja stanovnika od 1948.g.

Naselja koja gravitiraju ovom dvojnog centru su Javor, Šudina, Stubica i Turići.

Na krajnjem sjeveroistočnom dijelu Općine oformila su se dva naseljena mjesta Dolac i Zračice (sa malim brojem stanovnika) ali koja do 1991.g. imaju stagnaciju broja stanovnika, a od 1991. porast broja stanovnika. Da bi se omogućio dalji rast broja stanovnika ovog područja i njegov razvoj naseljeno mjesto Dobraljevo utvrđeno je kao centar III nivoa, u kome će se otvoriti nova radna mjesta u pogonima male privrede i izgraditi potrebni sadržaji društvene infrastrukture. Gravitaciono područje naseljenog mjesta Dobraljevo kao centra III nivoa je naseljeno mjesto Podbare, Dolac i Zračice. Naseljeno mjesto Dobraljevo se oformilo oko saobraćajnice i tako formiralo longitudinalno urbano područje. Izgrađene strukture stambenih objekata u dva građevinska zemljišta naseljenog mjesta Podbare spojila su se sa izgrađenim stambenim objektima naseljenog mjesta Dobraljevo. Urbano područje naseljenog mjesta Zračice i Dolac takođe su se oformila oko saobraćajnice i imaju longitudinalnu formu. Urbana područja ova dva naseljena mjesta udaljena su jedno od drugog cca 250,0 m (zračne linije uz put) i u planskom periodu će se vjerovatno spojiti.

Po Prostornom planu općine Busovača iz 1991.g. predložena je izmjena granica i naziva naseljenih mjesta jer su se pojedina naselja gotovo ugasila. U kontekstu naprijed navedenog, utvrđeno je da se naselje Kovačevac pripoji naselju Bare, naselje Javor, naselju Šudine, naselje Stubica naselju Hozanovići, da naselja Dolac i Zračice čine jedno naselje, a naselje Krvavčići pripoji naselju Milavice.

Radni tim pri izradi NACRTA Prostornog plana Općine Busovača 2026 g. nije se opredjelio za promjenu granica i naziva naseljenih mjesta, nego je zauzeo stav da za sva naseljena mjesta, koja imaju po projekciji broja stanovnika za 2026.g. manje od 100 stanovnika utvrdi zone građevinskog zemljišta van urbanog područja. Čak iako su se zone građevinskog zemljišta sa stambenim objektima naselja Podbare spojila sa stambenim objektima urbanog područja naselja Dobraljevo i njegovim građevinskim zemljištem nije izmjenjena granica i naziv naseljenih mjesta. isto je učinjeno i za naselja Dolac i Zračice.

Građevinsko zemljište naseljenog mjesta Javor, Šudine i Stubice prostorno je udaljeno od predloženih naselja kojima bi se trebali propojiti. Urbano područje naselja Kovačevac, takođe je prostorno udaljeno od urbanog područja naselja Bara.

Na području općine Busovača utvrđeno je sedam (centara III nivoa) odnosno sedam grupacija polarizovanosti. Prostor urbanih područja predloženih centara III nivoa uglavnom je izgrađen stambenim objektima tako da se osjeća nedostatak sadržaja društvene infrastrukture.

U centrima III nivoa planirani su sljedeći sadržaji društvene infrastrukture: područna osnovna škola, područna zdravstvena ambulanta, zanatske usluge, trgovačke radnje i ugostiteljski objekti.

Površina centra za navedene sadržaje iznosi 0,50 ha. Planirane radne zone male privrede u granici urbanog područja naselja III nivoa nisu označene na grafičkim priložima.

Kao centri II nivoa utvrđena su naseljena mjesta Kačuni i Kaonik. Naseljeno mjesto Kačuni zadovoljava sve kriterije za centar II nivoa. Po projekciji broja stanovnika 2026.g. naseljeno mjesto Kačuni imat će 2616 stanovnika. Od 1948.g. ima stalni rast broja stanovnika. Ima privredne pogone, odgovarajuću društvenu infrastrukturu i oformilo se uz magistralnu cestu, te je dobro saobraćajno povezano sa okruženjem. Sljedeća naseljena mjesta gravitiraju naselju Kačuni kao centru II nivoa: Mehurići, Podstjene, Bukovci, Oselište, Gusti grab, Nezirovići i Krvavčići.

Naseljena mjesta mjesne zajednice Lugovi gravitiraju naseljenom mjestu Kačuni kao centru II nivoa.

Naselje Kaonik ne zadovoljava samo jedan kriteriji za centar II nivoa: nema stalni rast broja stanovnika, odnosno ima pad broja stanovnika od 1961-1971.g.

Po projekciji broja stanovnika 2026.g. naseljeno mjesto Kaonik imat će 728 stanovnika.

Međutim, zbog svog prostornog položaja, postojećih i planiranih radnih zona, postojeće društvene infrastrukture naseljeno mjesto Kaonik je utvrđeno kao centar II nivoa. Na prostoru naseljenom mjestu Kaonik povezuje se planirana autocesta i magistralni put, tako da je naselje dobro povezano sa gravitacionim područjem i širim prostorom. Faktor ograničenja prostornog uređenja, naseljenog mjesta Kaonik je vodotok Lašve i njeno izljevanje i plavljenje okolnog prostora. Do regulacije vodotoka Lašve na potezu od Kaonika nizvodno do naselja Grablje zaštitni pojas od poplave iznosi 50,0 m obostrano računajući od nivoa srednjih voda.

Grupacija naselja koju polarizira naselje Kaonik kao centar II nivoa su: Lončari, Strane, Granice i Podjele.

Naseljena mjesta mjesne zajednice Katići gravitiraju naselju Kaonik kao centru II nivoa. U centrima II nivoa planirani su sljedeći sadržaji društvene infrastrukture, zdravstvena područna ambulanta, apoteka, matična osmogodišnja škola, društveni dom sa univerzalnom salom za prikazivanje kinoprojekcija i održavanje kulturnih manifestacija, ispostava PTT-a i banke, stanica milicije, dječiji vrtić, zanatske usluge, trgovina za svakodnevnu i povremenu potrošnju i ugostiteljski objekti. Površina centra za navedene sadržaje društvene infrastrukture iznosi od 2,0 - 4,0 ha. Sadržaje društvene infrastrukture treba prostorno povezati sa zonom parka ili zonom centralnog trga.

Za parkovsku površinu i zonu rekreacije planirana je površina od 0,50 ha. Za rekreaciju su predviđeni sportski tereni za košarku (25,0 x 14,0 m) i odbojku (18,0 x 9,0 m).

Grad Busovača je centar I nivoa. Granica urbanog područja korigovana je postojećim regulacionim planovima i proširena je u južnom dijelu, te obuhvata dio područja naseljenog mjesta Carica. Ukupna površina urbanog područja grada Busovače iznosi 305,95 ha.

Po projekciji broja stanovnika 2026.g. grad Busovača je planiran sa 5442 stanovnika. Naselja koja čine užu gravitacionu zonu grada Busovače su Skradno, Kula, Krčevine, Carica, Solakovići i Jazvine Grad Busovača je administrativni privredni i kulturni centar Općine, zato treba da ima sljedeće sadržaje društvene infrastrukture: dječiji vrtić, matične osnovne škole, srednje škole, Dom kulture, dom zdravlja, gradsku sportsku dvoranu, otvoreni bazen, sportske terene, uslužno zanatstvo, nove savremene smještajne kapacitete i ugostiteljske objekte, trgovačke radnje za dnevnu i povremenu potrošnju, poštu, banke i stanicu milicije.

Navedena društvena infrastruktura opslužuje gradsko stanovništvo i stanovništvo općine Busovača.

NASELJA UŽEG GRAVITACIONOG PODRUČJA GRADA BUSOVAČE CENTAR - I NIVOA

Naziv naseljenog mjesta	Broj stanovnika 2026.g.	Pregled promjene broja stanovnika od 1948.g. do procjene broja stanovnika 2006.godine
Busovača	5442	Stalni rast broja stanovnika od 1948.g.
Skradno	723	Rast broja stanovnika do 1991.g. a od 1991.g. broj stanovnika opada
Kula	402	Rast stanovnika do 1991.g. od 1991.g. broj stanovnika opada
Carica	513	Rast broja stanovnika do 1991.g. a 2006.g. broj stanovnika opao za 35% u odnosu na 1991.godinu
Krčevine	564	Stalni rast broja stanovnika od 1948.g.
Solakovići	490	Rast broja stanovnika do 1991.g. a 2006.g. broj stanovnika opao za 34% u odnosu na

		1991.g.
Jazvine	445	Rast broja stanovnika do 1981 g. a po procjeni 2006.g. broj stanovnika je opao za 34% u odnosu na 1981.g.
Ukupno	stanovnika 8579	

Broj stanovnika naseljenih mjesta užeg gravitacionog područja iznosi 3137.

NASELJA GRAVITACIONOG PODRUČJA NASELJA KAČUNI - CENTAR II NIVOA

Naziv naseljenog mjesta	Broj stanovnika 2026.g.	Pregled promjena broja stanovnika od 1948.g. do procjene broja stanovnika 2006.g.
Kačuni	2616	Stalni rast broja stanovnika od 1948.g.
Mehurići	93	Opada broj stanovnika od 1981.g.
Podstjene	323	Raste broj stanovnika od 1948.g.
Bukovci	480	Stagnacija broja stanovnika od 1991.g.
Oselište	170	Opada broj stanovnika od 1991.g.
Gusti grab	299	Opada broj stanovnika od 1981.g.
Nezirovići	75	Opao broj stanovnika od 1991.g. za 82%
Krvavčići	40	Opada broj stanovnika od 1981.g.
Ukupno:	stanovnika 4096	

Broj stanovnika naseljenih mjesta gravitacionog područja iznosi 1480.

NASELJA GRAVITACIONOG PODRUČJA KAONIK CENTAR II NIVOA

Naziv naseljenog mjesta	Broj stanovnika 2026.g.	Pregled promjena broja stanovnika od 1948.g. do procjene broja stanovnika 2006.g.
Kaonik	728	Pad broja stanovnika od 1961-1971.g. u ostalim periodima rast broja stanovnika
Lončari	361	Stagnacija broja stanovnika od 1991.g.
Strane	420	Pad broja stanovnika od 1981.g.
Granice	169	Pad broja stanovnika od 1981.g.
Podjele	150	Pad broja stanovnika od 1971.g.
Ukupno:	stanovnika 1828	

Broj stanovnika naseljenih mjesta gravitacionog područja iznosi 1100.

NASELJA GRAVITACIONOG PODRUČJA DVOJNOG CENTRA BARE - HRASNO - CENTAR III NIVOA

Naziv naseljenog mjesta	Broj stanovnika 2026.g.	Pregled promjena broja stanovnika od 1948.g. do procjene broja stanovnika 2006.g.
Hrasno	432	Stalni rast broja broj stanovnika od 1948.g.
Bare	337	Pad broja stanovnika od 1991.g.
Donja Rovna	360	Stagnacija broja stanovnika od 1971.g.
Gornja Rovna	373	Pad broja stanovnika od 1991.g.
Kovačevac	122	Stagnacija broja stanovnika od 1991.g.
Ukupno:	stanovnika 1624	

Broj stanovnika naseljenih mjesta gravitacionog područja iznosi 855.

NASELJA GRAVITACIONOG PODRUČJA TURISTIČKOG CENTRA RAVAN - CENTAR III NIVOA

Naziv naseljenog mjesta	Broj stanovnika 2026.g.	Pregled promjena broja stanovnika od 1948.g. do procjene broja stanovnika 2006.g.
Ravan	639	Stagnacija broja stanovnika od 1981.g.
Kupres	239	Broj stanovnika opada od 1981.g.
Ukupno	stanovnika 878	

NASELJA GRAVITACIONOG PODRUČJA DVOJNOG CENTRA KATIĆI-MERDANI - CENTAR III NIVOA

Naziv naseljenog mjesta	Broj stanovnika 2026.g.	Pregled promjena broja stanovnika od 1948.g. do procjene broja stanovnika 2006.g.
Merdani	505	Stalni rast broja stanovnika od 1948.
Katići	93	Opao broj stanovnika od 1991.g.za 50%
Jelenik	450	Opao broj stanovnika od 1991.g.za 50%
Grablje	199	Opao broj stanovnika od 1991.g.
Putiš	611	
Ukupno:	1858	

Broj stanovnika naseljenih mjesta gravitacionog područja iznosi 1260.

NASELJA GRAVITACIONOG PODRUČJA NASELJA POLJE - CENTAR III NIVOA

Naziv naseljenog mjesta	Broj stanovnika 2026.g.	Pregled promjena broja stanovnika od 1948.g. do procjene broja stanovnika 2006.g.
Polje	992	Rast broja stanovnika od 1948.g. jedino u periodu 1971.1981.g. ima pad broja stanovnika
Prosje	4	Pad broja stanovnika od 19918.g.
Očehnići	0	pad broja stanovnika od 1981.g.
Milavice	208	Pad broja stanovnika 1981.g.
Ukupno	stanovnika 1204	

Broj stanovnika naseljenih mjesta gravitacionog područja iznosi 212.

NASELJA GRAVITACIONOG PODRUČJA DVOJNOG CENTRA MIHALJEVIĆI - HOZANOVIĆI - CENTAR III NIVOA

Naziv naseljenog mjesta	Broj stanovnika 2026.g.	Pregled promjena broja stanovnika od 1948.g. do procjene broja stanovnika 2006.g.
Mihaljevići	466	Stalni rast broja stanovnika od 1948.g.
Hozanovići	506	Stalni rast broja stanovnika od 1948.g.
Šudine	225	Stagnacija broja stanovnika od 1981.g.

Javor	10	Opada broj stanovnika od 1948.g.
Stubica	35	Opada broj stanovnika od 1971.g.
Turići	316	Raste broj stanovnika od 1948.g.
Ukupno:	stanovnika 1558	

Broj stanovnika naseljenih mjesta gravitacionog područja iznosi 586.

NASELJA GRAVITACIONOG PODRUČJA NASELJA DOBRALJEVO - CENTAR III NIVOA

Naziv naseljenog mjesta	Broj stanovnika 2026.g.	Pregled promjena broja stanovnika od 1948.g. do procjene broja stanovnika 2006.g.
Dobraljevo	613	Stalni rast broja stanovnika od 1948.g.
Dolac	133	Stagnacija broja stanovnika do 1991.g. od 1991. porast broja stanovnika
Zarače	169	Stagnacija broja stanovnika do 1991.g. od 1991.g. porast broja stanovnika
Podbare	105	Opada broj stanovnika od 1981.g.
Ukupno	stanovnika 1020	

Broj stanovnika naseljenih mjesta gravitacionog područja iznosi 407.

Po Prostornom planu BiH iz 1981.godine Prostorni plan treba postojeći sistem naselja prevesti u policentričan sistem koji će omogućiti razvoj cijelog prostora Općine . Policentričan sistem podrazumjeva sistem centra I, II i III nivoa, koji imaju prirodne uslove za razvoj i koji obezbjeđuju radna mjesta u planiranim pogonima male privrede, a sadržajima društvene infrastrukture smanjuju razliku u standardu života između grada i ruralnog naselja. Jačanjem centara razvoja izvršit će se transformacija cjelokupnog prostora općine Busovača, u kojem će centri gravitacionog područja biti nosioci razvoja njihovog dijela Općine i na taj način omogućiti ravnomjeran razvoj cijelog područja Općine i bolju organizaciju cijelog prostora.

Prostornim planom Općine Busovača 2026.g. utvrđen je takav sistem centara koji obezbjeđuje malu udaljenost naselja gravitacionog područja i njihovog centra.

Utvrđena urbana područja i građevinska zemljišta su prostori u kojima stanovništvo živi i radi uz zadovoljenje svih ostalih individualnih i zajedničkih potreba. Do svakog urbanog područja treba obezbjeđiti asfaltni put da bi se smanjilo rastojanje od mjesta rada do mjesta stanovanja. Za svako urbano područje planirano je groblje (minimalne površine od 1.0 m) u granici urbanog područja ili u neposrednoj njegovoj blizini, koje mora zadovoljiti uslove utvrđene u Odluci (član 42).

Pored urbanih područja naseljenih mjesta utvrđena su urbana područja vikend naselja planiranih radnih zona, sportsko rekreacioni centri na lokalitetu Busovačkih staja, Pridolca, Tisovca i Zahora. Za ova urbana područja utvrđen je režim gradnje I stepena.

Za uže urbano područje grada Busovače utvrđen je režim gradnje I stepena.

Za urbano područje grada Busovače (za koje nije obavezno donošenje regulacionih planova) i za urbana područja centra II i III nivoa utvrđen je režim gradnje II stepena. Za ostala urbana područja i građevinska zemljišta van urbanih područja utvrđen je režim gradnje III stepena.

Pored naprijed navedenih kriterija, izračunati su pokazatelji, koji su uticali na utvrđivanje I,II i III nivoa centra. To je radijus proporcionalnosti i interakcijska sprega između naselja.Privlačna snaga naselja u određenom prostoru odražava se u broju stanovnika tog naselja. Privlačna snaga naselja izražena je radijusom proporcionalnosti, na osnovu kojeg je dobijen gravitacioni model. Radijus proporcionalnosti za naseljena mjesta općine Busovača urađen je za 2026.g.

Na osnovu gravitacionog modela, data je šema veze sistema naselja:

RADIJUS PROPORCIONALNOSTI PO NASELJENIM MJESTIMA 2006.G.

Naziv naselja	Broj stanovnika	%	Površina gravitacionog područja u km2	Radijus proporcionalnosti
1. Bare	337	1,46	2,30	0,85
2. Bukovci	453	1,97	3,11	0,99
3. Buselji	907	3,95	6,24	1,40
4. Busovača	5270	22,90	36,18	3,39
5. Carica	456	1,98	3,12	0,99
6. Dobraljevo	532	2,31	3,64	1,07
7. Dolac	145	0,63	0,99	0,56

8. Donja Rovna	430	1,87	2,95	0,96
9. Gornja Rovna	389	1,69	2,67	0,92
10. Grablje	198	0,86	1,35	0,65
11. Granice	174	0,75	1,18	0,61
12. Gusti Grab	347	1,51	2,38	0,87
13. Hozanovići	454	1,97	3,11	0,99
14. Hrasno	400	1,74	2,74	0,88
15. Javor	14	0,06	0,09	0,16
16. Jazvine	383	1,66	2,62	0,91
17. Jelinak	560	2,44	3,85	1,10
18. Kačuni	2191	9,55	15,08	2,19
19. Kaonik	561	2,44	3,85	1,10
20. Katići	125	0,54	0,85	0,52
21. Kovačevac	109	0,47	0,74	0,48
22. Krčevine	450	1,96	3,09	0,99
23. Krvavčići	48	0,20	0,31	0,31
24. Kula	400	1,74	2,74	0,93
25. Kupres	247	1,07	1,69	0,73
26. Lončari	348	1,51	2,38	0,87
27. Mehurići	200	0,87	1,37	1,22
28. Merdani	450	1,96	3,09	0,99
29. Mihaljevići	439	1,91	3,01	0,97
30. Milavice	191	0,83	1,31	0,64
31. Nezirovići	193	0,84	1,32	0,64
32. Očehnići	0	0,00	0,00	0,00
33. Oselište	240	1,04	1,64	0,72
34. Podbare	124	0,54	0,85	0,52
35. Podjele	229	0,99	1,56	0,70
36. Postijena	307	1,33	2,10	0,81
37. Polje	1067	4,65	7,34	1,52
38. Prosje	40	0,17	0,26	0,28
39. Putiš	648	2,28	4,45	1,19
40. Ravan	486	2,11	3,33	1,02
41. Skradno	679	2,96	4,67	1,21
42. Solakovići	555	2,41	3,79	1,09
43. Strane	361	1,57	2,48	0,88
44. Stubica	32	0,13	0,20	0,25
45. Šudine	223	0,97	1,53	0,69
46. Turići	343	1,49	2,35	0,86
47. Zračice	200	0,87	1,37	0,66
Ukupno:	22.935,00	100,00	158,00	

KATEGORIJA NASELJENIH MEJSTA NA OSNOVU POKAZATELJA RADIJUSAPROPORCIONALNOSTI

I kategorija	II kategorija	III kategorija	IV kategorija	V kategorija
Busovača	Kačuni	Buselji	Bare	Stubica
		Dobraljevo	Bukovci	Javor
		Jelinak	Carica	Kovačevac

Kaonik	Donja Rovna	Krvavčići
Mehurići	Gornja Rovna	Prosje
Polje	Grablje	Očehnići
Putiš	Dolac	
Skradno	Granice	
Ravan	Gusti Grab	
Solakovići	Hozanovići	
	Hrasno	
	Jazvine	
	Katići	
	Krčevine	
	Kula	
	Kupres	
	Lončari	
	Merdani	
	Mihaljevići	
	Milavice	
	Oselište	
	Podbare	
	Podjele	
	Strane	
	Šudine	
	Turići	
	Zarači	

PROSTORNA INTERAKCIJSKA SPREGA

Naselja na području općine Busovača, međusobno ostvaruju kontakte svih funkcija i oblika u većem ili manjem obimu. Te kontakte koje se u prostornom planiranju nazivaju interakcijske sprege, ostvaruju privredni subjekti, odnosno stanovnici naseljenih mjesta na području općine Busovača, s ciljem zadovoljenja svih potreba u životnim i radnim manifestacijama. Intenzitet interakcijske sprege, proporcionalan je broju stanovništva između dva naselja i udaljenosti između njih (u km)

$$\text{interakcijska sprege} = \frac{\text{Ma} \times \text{Mb}}{\text{udaljenost a-b u km}}$$

gdje je

M - broj stanovnika naselja

a-b - naselja

PROSTORNA INTERAKCIJSKA SPREGA IZMEĐU NASELJENIH MJESTA
OPĆINE BUSOVAČA SA PLANIRANIM BROJEM STANOVNIKA 2026.G.

Busovača - Kaonik	985490
Busovača - Kačuni	2008099
Kaonik - Katići	31166
Kaonik - Podjele	86113
Kaonik - Strane	162016

Kaonik - Lončari	86768
Kaonik - Hrasno	99733
Kaonik- Granice	106102
Katići - Jelinak	35897
Katići - Putiš	95294
Katići - Grablje	27500
Katići - Merdani	68597
Busovača - Jazvine	770385
Jazvine - Bare	73754
Bare - G. Rovna	82805
G.Rovna - D.Rovna	99565
G.Rovna - Kovačevac	37523
Busovača - Buselji	3186593
Busovača - Ravan	1138320
Ravan -Kupres	157950
Busovača - Carica	1413600
Busovača- Polje	1952461
Polje - Očehnići	0
Polje Prosje	18968
Busovača - Krčevine	1454907
Busovača - Kula	1293251
Busovača - Solakovići	974950
Busovača - Skradno	1590368
Kačuni - Hozanovići	277 853
Kačuni - Milavice	152174
Kačuni - Krvavčići	45725
Kačuni - Nezirovići	259 425
Kačuni - Gusti Grab	466427
Kačuni - Oselište	135875
Kačuni - Bukovci	496261
Kačuni - Podstijene	206965
Kačuni - Mehurići	302206
Hozanovići - Mihaljevići	126143
Hozanovići - Šudine	62111
Hozanovići - Javor	3473
Hozanovići - Stubice	14528
Hozanovići - Dolac	26332
Hozanovići - Zračče	27267
Hozanovići - Dobraljevo	161018
Hozanovići - Podbare	75061
Hozanovići- Turići	137807

KATEGORIJA NASELJA NA OSNOVU POKAZATELJA INTERAKCIJSKE SPREGE

I kategorija	II kategorija	III kategorija	IV kategorija	V kategorija
Busovača-Kačuni	Busovača-Kaonik	Kaonik-Strane	Kaonik -Podjele	Kaonik- Katići
Busovača-Buselji	Busovača-Jazvine	Kaonik-Granice	Kaonik-Lončari	Katići-Jelinak
Busovača-Ravan	Busovača - Solakovići	Ravan-Kupres	Kaonik-Hrasno	Katići-Grablje
Busovača-Carica		Kačuni-Hozanovići	Katići - Putiš	G.Rovna - Kovačevac
Busovača - Polje		Kačuni-Milavice	Katići - Merdani	Polje - Prosje

Busovača - Krčevine		Kačuni - Nezirovići	Jazvine - Bare	Kačuni-Krvavčići
Busovača - Kula		Kačuni-Gusti grab	Bare-G.Rovna	Hozanovići-Javor
Busovača-Skradno		Kačuni-Oselište	G.Rovna - D. Rovna	Hozanovići - Stubica
		Kačuni - Bukovci	Hozanovići-Šudine	Hozanovići - Dolac
		Kačuni-Podstijene	Hozanovići - Podbare	Hozanovići - Zračje
		Kačuni - Mehurići		
		Hozanovići - Mihaljevići		
		Hozanovići - Dobraljevo		
		Hozanovići-Turići		

OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

CILJEVI RAZVOJA

Prilikom definiranja općih ciljeva za potrebe prostornog razvoja potrebno je poći od evropskih opredjeljenja sadržanih u smjernicama Evropskih perspektiva prostornog razvoja i Vodećih principa za održivi razvoj evropskog kontinenta kao i od strateških opredjeljenja šireg okruženja, državnih i entitetskih razvojnih dokumenata.

- a) Evropske prostorne razvojne perspektive (European Spatial Development Perspective – ESDP, European Commission, Potsdam 1999), upućuju na smjernice za
 - razvoj uravnoteženog i policentričnog sistema gradova
 - uspostavljanje novog odnosa između urbanih i seoskih područja
 - obezbjeđenje jednakopravnog pristupa od infrastrukture do obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite
 - osmišljeno upravljanje i očuvanje prirodne i kulturne baštine
- b) Vodeća načela za trajni prostorni razvoj evropske cjeline (Guiding principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent, CEMAT, Hannover 2000) odnose se na
 - prostornu strategiju u duhu održivog prostornog razvoja koja se oslanja na prijedloge prostorno razvojnih mjera za urbana područja, poljoprivredno i šumsko zemljište i evropske koridore.
 - potrebu aktivnog učešća građana u procesu prostornog planiranja, posebno uključivanje mladih generacija u proces planiranja čime oni utiču na stvaranje uslova koji oblikuju njihove živote; ovo je preduvjet za prihvatanje «evropskih ideja» od strane građana i istovremeno preduvjet za poštivanje planskih rješenja.

CILJEVI IZ PROSTORNOG PLANA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA/ŽUPANIJE

Opći ciljevi

Zadovoljenje potreba stanovništva Kantona spada u najviše ciljeve, a to su:

1. Ljudska prava u multietničkoj sredini
2. Kvalitetna okolina i prepoznatljiv ambijent
3. Dostupnost materijalnih sredstava
4. Dostupnost obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite

Posebni ciljevi

- a) Ciljevi prostornog uređenja
 - *Racionalno korištenje prostora prema njegovoj prirodnoj podobnosti i mogućnosti uređenja za namjene koje obezbjeđuju održiv razvoj područja Kantona.
 - *Policentričan sistem razvoja u okviru Kantona i općine Busovača uz smanjenje prostorno-vremenske distance i korištenje prostora prema komparativnim prednostima.
 - *Ujednačenje uslova razvoja između gradova i ostalih naselja kroz razvoj dostupnosti i urbanih elemenata u svim naseljima.
 - *U sistemu izgradnje prilagođavanje prirodnim uslovima i specifičnostima Srednjobosanskog regionalnog arhitektonskog izraza.
 - *Razvoj transportne, energetske, vodoprivredne i telekomunikacijske infrastrukture, saglasno potrebama stanovništva i privrede Kantona i evropskim standardima.

- *Zaštita i uređenje graditeljskog i prirodnog naslijeđa i njegovo uključivanje u razvoj Kantona.
- *Kooperacija gradova Kantona međusobno i sa gradovima BIH i širim područjima (uključivanje u urbane mreže).

b) Ciljevi društveno ekonomskog razvoja

- S obzirom na globalizaciju ekonomije, osnovni cilj je tranzicija iz proizvodnog u informacijski model proizvodnje, prestrukturiranje firmi i razvoj fleksibilnih specijalizacija, uz permanentno obrazovanje radno sposobnog stanovništva.
- Uključivanje prirodnih i stvorenih potencijala u privredni razvoj, uz korištenje sinergijskih efekata, a naročito u proizvodnji hrane i turizmu.
- Razmjestaj privrednih kapaciteta usmjeriti ka policentričnom modelu razvoja, uvažavajući okolinske i druge kriterije, uz napuštanje monofunkcionalnih zona.
- Stvaranje uslova za razvoj znanja, permanentnog obrazovanja, treninga i pristupa informacijama i istraživanjima, sa zadržavanjem postojećeg i privlačenjem novog obrazovanog stanovništva.

c) Ciljevi održivog razvoja

- Osnov održivog razvoja čine (a) borba za ostvarenje sloboda i prava u odlučivanju o razvoju, (b) podsticanje inicijative i inventivnosti građana od strane vlasti i (c) obaveza stručnjaka koji žive i rade u Kantonu bez obzira da li su pozvani (angažovani od strane vlasti) i bez obzira koliko je nauka sposobna da odgovori na određena pitanja, da se izjašnjavaju o pravcima i kvalitetu razvoja, imajući na umu interese, ne samo sadašnjih, nego i budućih generacija.
- Ključni faktor u ostvarenju održivog razvoja čini promjena potrošačke slike, u čemu treba da su angažovani svi faktori razvoja: vlast, nauka, nevladine organizacije: građani koji treba da osjećaju koje su njihove stvarne potrebe i da insistiraju na razvoju koji će omogućiti kvalitet njihovog života i da se bore protiv razvoja koji se bazira na fizičkom rastu proizvodnje i iscrpljivanju prirodnih resursa.
- Izgradnja okolinski odgovornog tržišta je prvorazredni zadatak, jer se upravljanje razvojem i zaštitom okoline vrši tržišnim mehanizmima: tržište je igralište gdje njegove granice i pravila igre uređuju zakoni i propisi koji moraju da osiguraju dugotrajnost razvoja, kvalitet života, efikasnu upotrebu prirodnih resursa, očuvanje prirode i njenih vrijednosti i rijetkosti: a zakoni treba da su ostvarivi i istovremeno da podstiču tehnološki razvoj koji je ka prirodi prijateljski orijentisan; pri čemu cijena roba i usluga treba u sebi da sadrži okolinska opterećenja, troškove sanacije, kao i rijetkost resursa (primjenom principa internalizacije osigurati kvalitet rada komunalnih organizacija i stvarati uslove za obezbjeđenje dovoljnih količina vode za razvoj svim stanovnicima i privredi, te uslove za dispoziciju i tretman otpadnih voda i krutog otpada.
- Preduzimati mjere pošumljavanja i izbjegavati izgradnju na klizištima, kako bi se zaštitilo stanovništvo i materijalna dobra i obezbijedio kvalitetniji ambijent za stanovništvo.
- Voditi aktivnosti na nivou Kantona i općine, u cilju zaštite atmosfere, naročito od industrijskih postrojenja, saobraćaja i otpada, uvođenjem savremenih sistema toplifikacije i regulacije saobraćaja i savremenog tretmana otpada.
- Putem Kantona i države BIH uticati na sprečavanje disponiranja industrijskih otpadaka bez njihovog prethodnog tretmana.

- Očuvanje bogatstva i raznolikosti pejzaža kao osnovnih karakteristika Kantona. Pejzaži su dragocjeni, kao postojbina divljih životinja i kao otvoreni prostor.
- U cilju očuvanja i razvoja prirodnih resursa neophodno je tražiti odgovarajuće integrisane razvojne strategije i planiranje, kao i odgovarajuće forme upravljanja.
- Prirodno i kulturno-istorijsko nasljeđe, koje je od evropskog značaja, treba da bude u funkciji zaštite, razvoja i obogaćivanja kvaliteta življenja stanovništva Kantona i šire.

- Sigurnost i pouzdanost u pogonu,
- Funkcioniranje sistema u ekonomski prihvatljivim okvirima.

OPĆI I POSEBNI CILJEVI RAZVOJA OPĆINE BUSOVAČA

Generalno, osnovni postulat prostorne strategije, odnosno planiranja razvoja prostora, kao ograničenog resursa kojim treba vrlo racionalno i pažljivo upravljati, je da se prostornim razvojem obezbjedi i omogući održiv i skladan prostorni razvoj, putem jačanja ekonomske i socijalne kohezije. Na taj način održivom prostornom razvoju se pristupa integralno: razvoj obuhvata društvenu, ekonomsku i okolišnu dimenziju.

Vizija razvoja: Općina Busovača je prostor ugodnog ambijenta za život, rad i odmor, i centar lokalnog razvoja.

Opći ciljevi

- Uskladiti odnose između potreba s jedne strane i prirodnih izvora i uslova s druge strane a što će se postići adekvatnom organizacijom prostora u skladu sa prirodnim uslovima društvenim prioritetima i dugoročnim interesima.
- Usmjeravanje razvoja naselja i ravnomjerniji razvoj cjelokupnog prostora Općine Busovača, postići će se uspostavljanjem funkcionalnih odnosa između prostornih sistema i planskim razvojem naselja koja će vršiti ulogu centara gravitacionog područja.
- Prostoro uređenje je stalni proces uređivanja i izgradnje materijalnog okvira u kome treba ne samo sadašnjim nego i budućim generacijama stanovništva, omogućiti ostvarivanje boljih uslova za život i razvoj.
 - Postojeće razlike u dostignutom stepenu razvoja i standardu života na regionalnom i lokalnom nivou treba stalno smanjivati, a težište prostornog uređenja staviti na njihovo postepeno otklanjanje.
 - Obezbjedenje dovoljnih i povoljnih razmještenih funkcionalnih zona stanovanja rada i rekreacije, životnu sredinu treba uređivati, tako da se društveni i privredni razvoj usklade sa zakonitostima prirode.

Opći ciljevi vodoprivrede

Osnovni cilj u sklopu procesa upravljanja vodnim resursima je obezbjedenje dovoljnih količina vode potrebnog kvaliteta za zadovoljenje potreba svih korisnika u ekonomski prihvatljivim okvirima uz minimalno narušavanje prirodnih odnosa i sa najmanje posljedica po okoliš. Prvi i najvažniji prioritet u pogledu upravljanja vodama i korištenja voda jeste obezbjedenje potrebnih količina vode za piće.

Vodosnabdijevanje

Opći ciljevi koji se postavljaju pred jedan sistem vodosnabdijevanja se mogu definirati kao:

- Dovoljno vode za sve,
- Zadovoljavajući kvalitet vode u sistemu na mjestu isporuke,

Posebni ciljevi

a) Ciljevi prostornog uređenja

- Planirati uravnotežen sistem naselja, potencirajući razvoj naselja koja imaju prirodne i stvorene uslove za dalji razvoj.
- Izgradnjom sadržaja društvene infrastrukture u utvrđenim centrima, poboljšati uslove i mogućnost zadovoljenja potreba stanovništva na području Općine Busovača i smanjiti razlike u standardu stanovanja na relaciji selo-grad. Općinski centar opremiti svim potrebnim sadržajima jednog grada. Razvoj ostalih naselja bazirati na razvoju poljoprivrede, šumarstva, male privrede i turizma i usmjeravati njihov razvoj kroz racionalni izbor centara II i III nivoa. Politikom prostornog uređenja stvoriti uslove za zadržavanje stanovništva u prostorima koji se prazne, a koji raspolažu prirodnim uslovima za dalji razvoj.
- Kvalitetno poljoprivredno zemljište zaštititi i koristiti isključivo za poljoprivrednu proizvodnju. Uraditi planove okrupnjavanja poljoprivrednog zemljišta, komasaciju, melioracione radove za intenziviranje poljoprivredne proizvodnje.
- Intenzivirati pošumljavanje ogoljelih zemljišta i degradiranih šuma do njihove potpune eliminacije.
- Utvrditi zaštićena područja prirodnih i kulturno-istorijskih vrijednosti.
- Intenzivirati istraživanja mineralnih i nemineralnih sirovina.
- Urediti i zaštititi vodotokove i izvorišta. Izvorišta staviti u funkciju efikasnog snabdjevanja stanovništva pitkom vodom. Obezbjediti zaštitne pojaseve vodovoda vodne infrastrukture.
- Pravilnim sistemom odvođenja otpadnih voda, njihovim prečišćavanjem i odvođenjem u recipijent, zaštititi vode od zagađenja.
- Izvršiti zahvate regulacije vodotokova u cilju zaštite od poplava i bujica.
- Utvrditi potrebu za elektro - energijom domaćinstava i privrede i utvrditi zaštitu pojaseva za elektrodistributivnu mrežu.
- Obezbjediti saobraćajnu povezanost svih dijelova područja obuhvaćenog Prostornim planom Općine Busovača. Utvrditi zaštitne pojaseve za saobraćajnu infrastrukturu.
- Obezbjediti pokrivenost prostora Općine PTT i RTV saobraćajem.

b) Ciljevi društveno ekonomskog razvoja

- Prostorna organizacija Općine će obezbjediti sredinu za razvoj ljudskih resursa, zdrav, dug i kreativan život kao i mogućnost obrazovanja (redovnog i kontinuiranog sticanja znanja i vještina).
- Suštinski cilj ukupnog razvoja je mogućnost samorealizacije čovjeka putem zaposlenja. Time se eliminiše najvažnija kategorija socijalno isključenog stanovništva.
- Osnovni cilj ekonomskog razvoja Općine Busovača je viši nivo privredne razvijenosti Općine Busovača za 2026 g. od privredne razvijenosti Federacije i BiH u 2006 g.
- Dalji razvoj temeljiti na jačanju poduzetništva, malih i srednjih preduzeća, veza privatnog i javnog sektora, privatnoj inicijativi i poduzetničkom duhu.
- Planirati industrijske zone sa sadržajima koji su u skladu sa kapacitetima prostora i interesima poduzetnika.
- Formirati klaster prerađivačke industrije drveta.

- Jačati institucije i uslove za privlačenje stranog kapitala pripremom prostorno planske dokumentacije, zemljišnom politikom i dr. (npr: napraviti vodič za ulaganja na području Općine Busovača).
- U cilju valorizacije turističkih potencijala i formiranja turističkog proizvoda analizirati regionalni aspekt razvoja turizma i uključiti se u promociju šire regije i države.

c) Ciljevi održivog razvoja

- Postići održivi prostorni razvoj jačanjem ekonomske i socijalne kohezije, te racionalnim korištenjem prirodnih resursa i usklađivanjem interesa sadašnjih i budućih generacija i drugih korisnika.
- U cilju što manjeg okolišnog opterećenja prostora (što manje zagađivanje i raubovanje prostora), kao jedan od osnovnih kriterija investiranja uvesti uticaj na okolinu.
- U cilju podizanja ekonomske održivosti ruralnih područja, uvesti sistem stimuliranja poljoprivredne proizvodnje i industrijske prerade poljoprivrednih proizvoda.
- U toku eksploatacije i nakon potpune eksploatacije mineralnih sirovina u najvećem stepenu smanjiti štetan uticaj na okolinu, što između ostalog zahtjeva rekultivaciju degradiranih površina.
- U cilju promoviranja ekološki čistih djelatnosti pripremiti i opremiti lokacije potrebnom infrastrukturom za izgradnju malih i srednjih pogona čistih tehnologija.

d) Ciljevi zaštite okoliša

- sačuvati i unaprijediti kvalitet voda, zraka i tla
- održati postojeću biološku raznolikost
- održati i poboljšati sveukupan kvalitet života stanovnika općine Busovača
- održati trajan pristup prirodnim resursima
- izbjeći svaku trajnu štetu okoliša

e) Ciljevi društvene infrastrukture

- Povećati obuhvat djece predškolskim obrazovanjem izgradnjom dječijih vrtića; U planskom periodu neophodno je intenzivnije razvijati i sve oblike dječije i socijalne zaštite, i posebno razviti infrastrukturu za osobe sa posebnim potrebama (parking, prometnice)
- Prostornom organizacijom mreže osnovnog obrazovanja postići dostupnost (pristup) školama i u urbanim i u ruralnim naseljima i na taj način postići potpuni obuhvat generacije prispjele za osnovno obrazovanje.
- Razvoj srednjeg obrazovanja uskladiti sa potrebama tržišta i obezbjediti uslove za potpuni obuhvat prispjele generacije za sticanje znanja u srednjem usmjerenom obrazovanju. U profiliranju sistema obrazovanja povezati praksu i teoriju npr. organizovanjem radionica u industrijskim zonama, tvornicama i sl.
- Prostornom organizacijom postići dostupnost potpune i kvalitetne zdravstvene zaštite svakom čovjeku. Primarnu zdravstvenu zaštitu razvijati u smislu kompletnije opremljenosti Doma Zdravlja u gradu Busovači. U planskom periodu izgraditi bolnicu u gradu Busovači. Područne ambulante planirane su u centrima II i III nivoa.
- Kultura danas sa afirmacijom identiteta i vrednovanjem tradicije kao i kulturno istorijskog naslijeđa, postaje generirajući faktor razvoja. Zato je njegovanje kulturnih manifestacija i događaja od presudnog značaja. U planskom periodu planirana je izgradnja objekata kulture:

Društvenih domova u centrima II nivoa, naseljenim mjestima Kaoniku i Kaćunima, biblioteke sa čitaonicom pri osnovnim školama. Dom kulture u gradu Busovači kad se sanira i pusti u funkciju bit će kulturni centar grada i općine Busovača.

- Razvoj tjelesne kulture postaje dio samosvjesnog zdravog čovjeka a općina kao lokalna zajednica u prostornom smislu će izgraditi veći broj sportskih zatvorenih objekata i otvorenih sportskih terena. U planskom periodu potrebno je izgraditi gradsku sportsku dvoranu u naselju Busovača. Sve područne i matične osnovne škole treba da imaju fiskalnu salu. Otvoreni sportski tereni treba da obezbjede 3.0 m² sportskih površina po stanovniku. Realno je pretpostaviti da će obuhvaćenost stanovništva organizovanim oblicima fizičke kulture u planskom periodu porasti na 17% od ukupnog broja stanovnika Općine Busovača. Fizičku kulturu treba orjentisati na masovnost tako da organizirana, i neorganizirana rekreacija postane sastavni dio aktivnosti u slobodnom vremenu građana Općine Busovača.
- U planskom periodu potrebno je u većoj mjeri iskoristiti prirodne ljepote planinskog područja općine Busovača za razvoj turizma.
- Sadržaje trgovine, zanatstva i uslužnih djelatnosti prostorno će se uskladiti sa sistemom naselja i prostornim razmještajem stanovništva i organizovati prema urbanističko planerskim kriterijima.
- U izgradnji novih stanova, kao i rekonstrukciji i adaptaciji postojećih, trebalo bi težiti nivou od 18,0 m² korisne stambene površine po stanovniku. Zbog racionalnog korištenja prostora i uštede u izgradnji infrastrukture, potrebno je planirati sljedeće bruto gustine nastanjenosti:
 - centar Općine Busovača 50-100 st/ha
 - ostala naselja Općine Busovača 10-50 st/ha
 - pravovremenom intervencijom inspekcijских službi sprečiti bespravnu izgradnju.

f) Ciljevi prometa i komunikacije

Analiza pokazuje da su vrednovani prirodni i stvoreni uslovi, dobra osnova za postizanje znatno većih efekata u prostornom i materijalnom razvoju Općine. Značajnu ulogu u tome ima i brži razvoj prometne infrastrukture.

Povoljan geoprometni položaj Općine u okvirima Bosne i Hercegovine daje šansu dosta brzog integrisanja ovog područja u regionalne, državne i evropske, ekonomske i društvene tokove. Planirana izgradnja autocesta na koridorima Vc i X imat će veliki značaj za razvoj BiH pa tako i Srednjobosanskog kantona i Općine Busovača.

Osnovni ciljevi razvoja prometne i ptt infrastrukture na području Općine u planskom periodu treba da budu;

- Stepen motorizacije treba da raste po prosječnoj stopi od 4,0% (sa 160 vozila/1000 stanovnika na 360 vozila / 1000 stanovnika)
- Po prosječnoj stopi od 7% godišnje treba da raste mobilnost stanovništva
- Prolazak trase autoceste Bihać – Lašva
- Izmještanje trase magistralne ceste dolinom rijeke Kozice.
- Modernizacija lokalne cestovne mreže, rekonstrukcija trasa i asfaltiranje kolovoza
- Osavremenivanje javnog prevoza stanovništva i davanje većeg značaja ovom vidu prevoza.
- U PTT prometu instalirati kapacitete, kako bi na cijelom prostoru Općine bio omogućen pristup velikim mogućnostima ovog vida komunikacija u cijelom svijetu.

-- Pokriti planirani sistem naselja sa poštanskim jedinicama tako da svaka mjesna zajednica ima poštansku ispostavu .

g) Ciljevi vodoprivrede

Kao prvi korak se provodi tačno utvrđivanje postojećeg stanja snabdijevanja vodom po cjelinama: raspoloživi resursi, potrebe i način tehničko- ekonomski prihvatljivog korištenja voda. Definisanje postojećeg stanja snabdijevanja jeste, istovremeno, i detektiranje slabih mjesta sistema i utvrđivanje jedne vrste liste prioriternih aktivnosti koje se trebaju provesti u cilju poboljšanja općeg stanja i kvalitete usluge.

Nadalje, razvoj postojeće distributivne mreže treba pratiti stambeni i privredni razvoj općine sa trendom obuhvatanja što većeg broja stanovnika javnim vodosnabdijevanjem.

Obezbjedenje potrebnih količina vode u planskom periodu se zasniva na pretpostavci izgradnje regionalnog vodovodnog sistema koji u svim koncepcijama računa na općinu Busovača kao na jednog od značajnih potrošača vode. Opređeljenje na koncept regionalnog rješavanja vodosnabdijevanja Busovače proističe iz nepovoljnog odnosa raspoloživih i potrebnih količina vode za piće na prostoru općine i dopunjavanju deficitarnih količina vodom iz regionalnog sistema. U tom smislu je i koncipiran sistem koji u zoni naselja Kaonik prolazi kroz općinu Busovača.

Provođenje utvrđenih mjera zaštite izvorišta Topalovića, Duboki i Crni potok je jedan od ciljeva koji se kao mjera mora provoditi dugoročno uz odgovarajući monitoring i dopune, a u svrhu postizanja dobrog kvaliteta isporučene vode za piće.

Obnova, izgradnja i osavremenjavanje sistema za distribuciju vode koji se postiže sanacijom postojećih linijskih objekata i izgradnjom novih, treba da obezbjedi pouzdanu isporuku vode bez prekida, gubitaka i kvarova koji utiču na to. Nadalje, dvostranim napajanjem konzumnog područja, iz lokalnih resursa i s druge strane regionalnog sistema povećava stepen fleksibilnosti i pouzdanosti nivoa isporuke vode u incidentnim situacijama koje mogu nastati kao posljedica prirodnih ili ljudskim aktivnostima izazvanih katastrofa.

Zaštita od voda

Zaštita od negativnih uticaja voda se postavlja kao cilj i rješava kroz:

- Regulaciju vodotoka na kompletnoj dužini kroz urbano područje Busovače (završetak regulacije Ivančice do ušća u Kozicu, uređenje Buseljskog potoka) u cilju postizanja potrebnog stepena zaštite od velikih voda,
- Izrada drenažnih sistema za obaranje nivoa podzemne vode na dijelovima gdje podzemna voda ugrožava normalno korištenje zemljišta izradom rješenja za detaljnu odvodnju,
- Uređenje vodotoka (Kozica od ušća Ivančice do ušća u Lašvu, Lašva u dijelu Kaonik) u cilju ostvarivanja mogućnosti za dalje uređenje prostora i privođenja njegovoj krajnjoj namjeni,
- Provođenje mjera zaštite zemljišta u cilju smanjenja negativnih uticaja procesa erozije na vodotocima i terenu izloženom degradaciji.

Odvodnja otpadnih i oborinskih voda

Otpadne vode koje vrše direktno zagađenje vodotoka na prostoru općine Busovača treba prikupiti i adekvatno prečistiti u cilju:

- Postizanja propisane kategorije vodotoka koji služe kao recipijenti otpadnih voda;
- Sprječavanje kontaminacije postojećih i planiranih izvorišta otpadnom vodom stanovništva i industrije;

- Podizanje standarda sanitarne zaštite;
- Omogućavanje korištenja vodnih resursa u druge svrhe na njenom nizvodnom toku (rekreacija, navodnjavanje, uzgoj ribe i sl.);
- Efikasna evakuacija oborinskih voda naročito iz zona koje se zbog topografskih uslova izložene negativnom uticaju i plavljenju zbog nemogućnosti gravitacione odvodnje.

Na osnovu usvojene strategije daljeg razvoja kanalizacionog sistema općine Busovača pristupilo se izradi projektne dokumentacije po kojoj se izvršila:

- Analiza postojeće kanalizacije i formiranje koncepta centralnog i lokalnih sistema odvodnje otpadnih voda;
- Centralno postrojenje za tretman otpadnih voda planiran je na lokalitetu Općine Zenica kao zajednički objekat za ove dvije općine.
- Uspostavljanje pravilnika o ispuštanju otpadnih voda i stepena predtretmana i tretmana industrijskih zagađivača i postrojenja za tretman gradskih otpadnih voda;
- Izgradnja centralnog postrojenja za tretman otpadnih voda;
- Izgradnja mini postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda za manja i nepovoljno locirana naselja koja ne mogu da se priključe na centralni sistem;
- Utvrđivanje načina i standarda za konačno disponiranje otpadnih voda individualnih objekata koji se ne mogu obuhvatiti centralnim ili grupnim sistemom.

Zaštita kvaliteta voda

Temeljni cilj, zaštite kvaliteta voda na prostoru općine Busovača može se definirati kao:

- Zaštita izvorišta voda za piće (Topalovića, Crni i Duboki potok kao i izvorišta koja se planiraju koristiti ili se koriste lokalno vodosnabdijevanje),
- Zaštita vodnih resursa za buduće korištenje,
- Zaštita biodiverziteta akvatične flore i faune,
- Dostizanje i održavanje propisane kategorije rijeka Ivančice, Kozice, Lašve i vodotoka u njenom slivu na razini koja obezbjeđuje korištenje za različite namjene (poljoprivreda, ribarstvo, sport, rekreacija i dr.), i
- Osiguravanje stabilnih uvjeta za održivi razvoj u slivu sukladno obavezama iz međunarodnih konvencija (Helsinška, Dunavska i dr.), koje je Bosna i Hercegovina potpisala, ili će potpisati u dogledno vrijeme.

UČESNICI U IZRADI:

Koordinator: Turčinhodžić Aida dipl.ing.arh.

1. Vuković Željko dipl.geog.
2. Lazarevski Zlatan dipl.ing.građ.
3. Ališehović Haris dipl.ing.građ.
4. Sikirić Halid dipl.ing.elek.
5. Kapetanović Merima dipl.ing.arh.
6. Mujkić Haris dipl.ing.arh.
7. Tatar Semedina dipl.ing.arh.
8. Tatjana Ristanović-Toholj dipl.prost.plan.
9. Hadžimujić Mirsada dipl.arh.teh.
10. Hadžimujić Kenanet dipl.arh.teh.

Sadržaj:

1. Uvodne napomene.....	1
2. Postojeća planska dokumentacija.....	1
3. Prirodni uvjeti.....	3
4. Prirodni resursi sa akcentom na zaštiti i korištenju obnovljivih resursa	5
5. Namjena površina	7
6. Karakteristike privrednog razvoja.....	7
7. Karakteristike razvoja naselja sa akcentom na policentričnom sistemu razvoja...10	
8. Karakteristike razvoja infrastrukturnih sistema.....	17
9. Postojeći sistem saobraćaja i veza.....	17
10. Vodoprivreda	18
11. Elektroenergetika.....	21
12. Društvene djelatnosti.....	22
13. Prirodne i kulturno-historijske vrijednosti.....	27
14. Stanovništvo.....	29
15. Strateška procjena uticaja na okoliš.....	30
16. Karakteristike razvoja turizma na bazi prirodne i kulturno-historijske baštine...31	
17. Prevencija odnosno ograničavanje efekata prirodnih nepogoda i katastrofa.....	31
18. Analiza i ocjena stanja u prostoru.....	32
19. Mogući pravci razvoja zavisno od prirodnih i radom stvorenih uslova.....	34
20. Koncept prostorne organizacije.....	37
21. Sistem naselja po značaju, karakteru i dominantnoj privrednoj djelatnosti.....	39
Opći i posebni ciljevi prostornog uređenja.....	46